

26
PARTIDUL GÎNDIRII ȘI ACȚIUNII COLECTIVE

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Vatra

SERIE NOUĂ

TG.-MUREȘ

anul I nr. 1

aprilie 1971

24 pagini — 3 LEI

REVISTĂ SOCIAL-CULTURALĂ

DIRECTORI FONDATORI: I. SLAVICI, I.L. CARAGIALE, G. COȘBUC (1894)

LA ANIVERSAREA

PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

PARTID AL PATRIEI

NICOLAE VEREȘ
PRIM-SECRETAR
AL COMITETULUI JUDEȚEAN
MUREȘ AL P.C.R.

Aceste rânduri apar în primul număr al noii reviste mureșene, acum, în preajma aniversării unei existențe glorioase, plină de rodnice înfăptuiri, a unui partid pe care fără îndoială că îl putem numi partidul poporului român.

Așa cum se obișnuiește la asemenea prilejuri, când o organizație politică își numără anii privind în urmă, re-trăindu-și trecutul, analizându-și prezentul și prospectând lucid viitorul, care este nu numai al său, ci și al întregului popor pe care îl reprezintă și conduce, așa cum se obișnuiește deci vom încerca să sintetizăm în puține cuvinte, alese cu grijă pentru a exprima adevărul, esențele unui destin, unei acțiuni, ale unei lupte. Căci, începută sub semnul luptei, viața Partidului Comunist Român s-a întrepătruns cu cea a poporului român în momentele esențiale ale ultimelor cinci decenii de istorie.

(continuare în pagina a 3-a)

NICOLAE CEAUȘESCU: Strînsa unitate cu poporul — cheazășia victoriilor politicii partidului

SEMNELE STATORNICIEI

PARTIDUL PATRIEI

(Urmare din pag. 1)

Cuvintele sînt uneori neîncăpătoare pentru a conține acel zbucium de viață pe care îl reprezintă istoria acestui partid. Organizîndu-se pe sine și organizînd luptele proletare ale deceniilor care au trecut, partidul a dat dovada unei negrăit de frumoase maturități în cele mai grele clipe, s-a dovedit ferm și maleabil, atent la seisme sociale ale secolului, presimțindu-le, provocîndu-le, creînd acea stare revoluționară necesară transformării în profunzime a unei societăți bazată pe exploatare într-una în care omul este și trebuie să fie mîndru că trăiește, societatea noastră socialistă de azi. De la marile greve proletare la marile adunări ale prezentului, în care partidul consultă poporul în cele mai importante probleme ale existenței sale, știînd să însușească masele de oameni ai muncii, există o continuitate firească în care se poate vedea preocuparea continuă pentru îmbunătățirea organizării sociale, pentru o soartă mai demnă și mai bună. Politica acestui partid a fost și mai ales este acum o politică a contactului permanent cu poporul, a progresului social, care se bazează pe sentimentul colectiv al unei mindrii provenită din încrederea în timpul pe care-l trăim, din analiza minuțioasă și multilaterală a istoriei care ne-a oferit credința în unitatea de structură a poporului român, soluția cea mai bună pentru rezolvarea în spirit marxist-leninist și istoric a problemei naționale. Toate acestea bazate pe afirmarea plenară a personalității umane în așa fel încît orice cetățean, în orice colț al țării ar trăi, să-și poată pune la lumină calitățile și capacitățile în folosul întregii societăți.

Partidul Comunist Român este forța conducătoare a întregii societăți. Aceasta este o realitate, rezultat al unei sistematice lupte politice de cucerire a puterii, așa cum e firesc, avînd însă tot timpul în față, ca o flacără care conduce spre zări, gîndul mereu prezent al datoriei morale față de popor, ale căruia căi spre bunăstare și fericire le netezește cu prețul oricărui sacrificiu. Industrializînd o țară considerată „eminamente agrară”, dezvoltînd proporțional și cu simț gospodăresc diversele ținuturi ale României, desființînd exploatarea omului de către om, haturile dintre pămînturi și haturile dintre suflete, împinzînd cu lumină satele cele mai ascunse, producînd electricitatea în marile înclășări ale betonului cu apele, transformînd o întregă țară în șantier, unde s-au călît în muncă și gînd generațiile mature de acum,

recucerind demnitatea omului, partidul a străbătut din etapă în etapă, un drum dificil dar glorios. Semnele bune și temeliile puse de Congresele al IX-lea și al X-lea ale partidului dau azi roade. Supremăția autorității colective în viața publică, libertatea opiniei și inițiativei, dialogul permanent cu masele, dialog grav și responsabil, democrația instaurată în forme organizatorice adecvate și care trebuie folosite cu pricepere, gîndirea și acțiunea colectivă, meditația asupra răspunderii, iată tot atîtea principii care călăuzesc acum, mai mult decît oricînd, acțiunea partidului care, sub conducerea unui om înzestrat cu deosebite calități de dinamism și înțelepciune politică, cu un fierbinte patriotism, cu un excepțional simț al realității, și îl numim aici pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru, a realizat cea mai consecventă acțiune politică din istoria României. Principiile aplicate în practica politică cu consecvență explică ascensiunea uimitoare a întregii țări spre culmile civilizației pe care o dorim construită pe pămîntul frumos ca în basme și atît de real în frumusețea lui, pămînt care se numește România, ai căruia fii sîntem cu toții, indiferent de naționalitate, români, maghiari, germani, de care ne leagă istoria, năzuințele și credințele noastre.

În acest spirit al înfrățirii și sub semnul lui și-a desfășurat activitatea din totdeauna organizația de partid de pe meleagurile mureșene, căreia și cu acest prilej îi omagiem activitatea.

Acum, la o aniversare e deci momentul să ne reamintim ce a făcut acest partid pentru această țară și să ne îngăduim a păși mîndri, cu conștiința datoriei împlinite, mai departe, cu conștiința că mai sînt atîtea de făcut și că drumul ascendent al unei patrii se construiește cu eforturi neîncetate, din generație în generație.

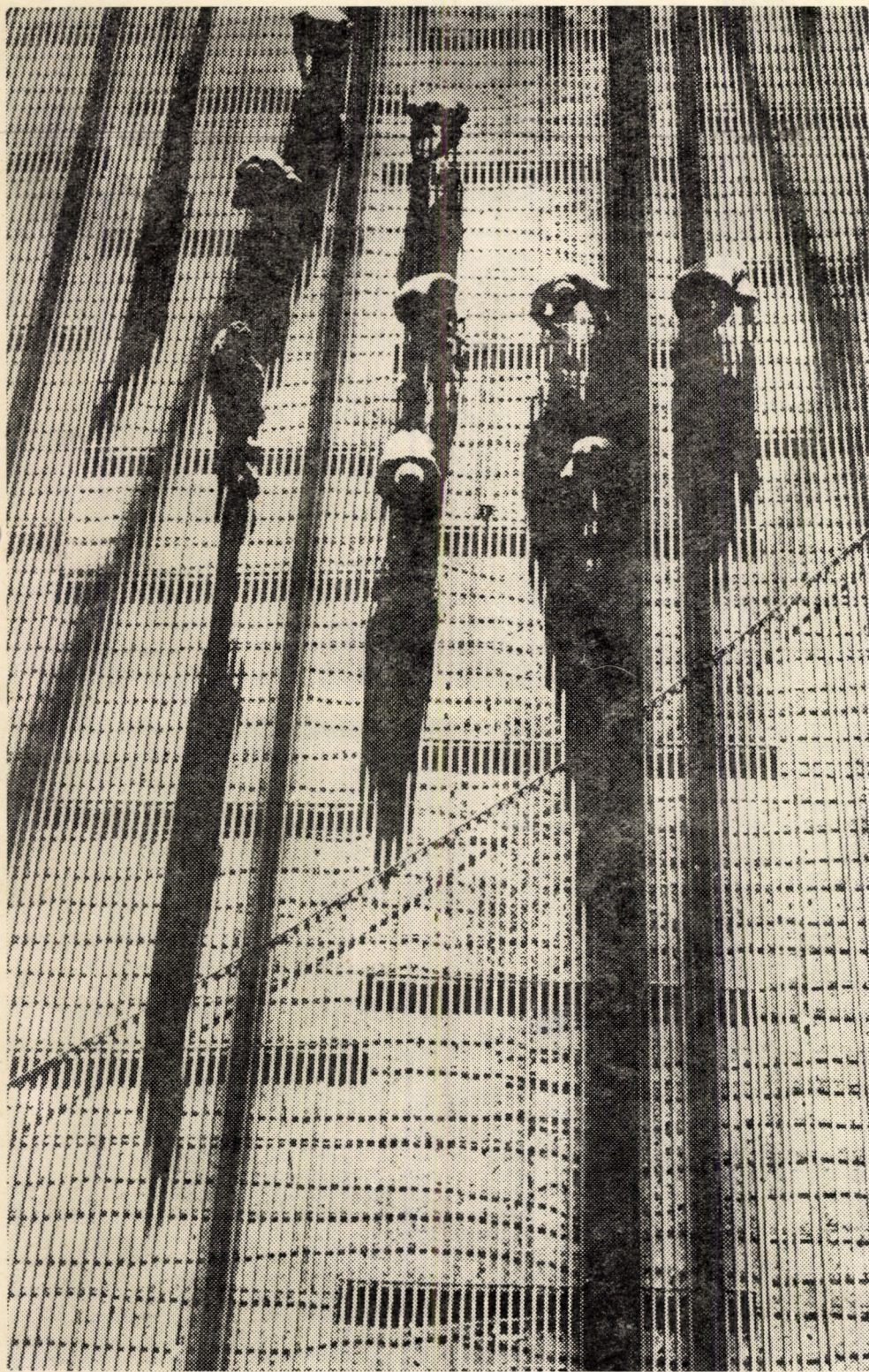
Îi urăm revistei VATRA, care apare în acest moment festiv, ca un omagiu în plus și ca o expresie a unei înțelepte politici de încurajare a culturii, ca o rezultată a dezvoltării socialiste a unui județ întreg, a unor tradiții revuiste statornice mureșene un drum bun și împliniri pe măsura marilor vremuri pe care le trăim. Alături de celelalte publicații, ce apar la Tîrgu-Mureș, VATRA va contribui, fără îndoială, la oglindirea consecventă și exactă a realității plină de nobile aventuri și certe realizări, pe care i-o oferă spre cercetare România socialistă de azi.

cuvinte. Și dacă acum există toate semnele că strădania lor se adună iarăși în fructe pentru că cineva veghează cu o mină bună și ocrotitoare eforturile noastre, îndemnîndu-ne să ne regroupăm condeiele pînă acum împrăștiate și să ne oferim tot ce avem mai bun, gîndurile sincere și preocupările științifice și literare, poporului căruia îi datorăm viața, Partidului Comunist Român care ne conduce. Ni se cere să fim ai timpului prin tot ce avem mai bun, pentru a contribui cu ceva ce ne este specific, personal, cu autentică noastră formulă spirituală la conturarea unei personalități colective. Înțelegem această participare ca o manifestare ireductibilă a ființei noastre în contextul social în care ne-am născut, România socialistă. Nu există decît o singură posibilitate, în mijlocul unei mulțimi umane care face ceva uimitor și irepetabil construind o societate nouă, să ne cultivăm unicitatea, să fim noi înșine, să nu ne plîem uniformizării, detașîndu-ne de imitație și poncife. Unii se doresc constructori anonimi, alții clarvăzători, detașați, lucizi, înalți observatori asemeni steagurilor pe turnuri. A pune întrebări și a răspunde, a nu lăsa evenimentele să treacă neobservate, a nu fi indiferenți la ceea ce se întîmplă aici și acum, a fi împotriva inerțiilor, a trăi într-un prezent perfectibil. Nu conformismul ci acțiunea, nu tăcerea ci cuvîntul spus la timp, nu plîerea în fața imperatiivelor momentane și comode ci recunoașterea unor imperative majore, iată ideile care ne vor conduce și care aparțin vîrstei spirituale a tinereții. Trebuie să continuăm ceea ce înaintașii noștri, cărturari de seamă ca Gheorghe Șincai și Petru Maior, sau militanți de frunte ai mișcării muncitorești, au început, propovăduind iubirea de glie și popor, să mărturisim încă o dată ceea ce credem și știm despre vremurile noastre, să înfrumusețăm o mișcare culturală unindu-ne eforturile, să

ne regroupăm puterile, cite sînt, pentru a oferi celor ce vin chipul adevărat al vremii noastre. Să știm a apăra cauza culturii, să ne punem mîntea în cuvinte, în gesturi și fapte, să încurajăm o bună politică a spiritului, comunistă. Să făurim o adevărată oglindă, irepetabilă, unica noastră oglindă cînd fețele se vor șterge în aburul vremii. Să contribuim la ridicarea conștiinței socialiste a locuitorilor județului, la orientarea vieții cultural-artistice în spiritul politicii partidului nostru, la răspîndirea filozofiei marxist-leniniste. Stimulînd și punînd în valoare creația spirituală a mureșenilor, să deschidem paginile tinereii generații de pe tot cuprinsul țării. Revista va fi un mod de expresie a politicii naționale a partidului, pentru stringerea legăturilor dintre intelectualii români, maghiari și germani, a frăției lor sub flamura unei cauze comune.

Ne-am ales această deviză, acest nume — VATRA — pentru că el înseamnă continuitate și prezență și pentru că focul înseamnă începutul iar noi, cu toate așezările noastre de ieri și de azi, purtăm mai departe și lăsăm pentru mîine începutul. Vatră înseamnă azi. Pentru cei care trăim pe meleagurile Mureșului sau Tîrnavei vatră înseamnă o punte peste timp, înfrățire, continuitate, prezență. Alături în bucurii și tristeți, firești fețe ale vieții, în jurul aceleiași vetre din care s-a înălțat miracolul acestei civilizații românești la răscruce de vremuri și semînții, semn al statorniciei acestui popor, al acestei patrii, sîntem convinși că vatra este și va fi întotdeauna flacără, pentru că viitorul nu poate dispărea din suflete. Fie deci laudă acestui timp, acestui partid, acestui popor, laudă vetrei comune, statorniciei nezdruccinate din care se vor hrăni mîine vremurile. Aceste cuvinte vor însemna într-o zi cuvinte de început.

VATRA

Oțel și lumină

cuvinte de început

Se simte uneori nevoia unei ordonări a timpului trecut sub semnul timpului prezent. Momentul a venit și trebuie să scriem despre timpul care ne unește, părtași la acțiunea de afirmare a valorilor spirituale românești pe aceste meleaguri. Procesul a fost, ca orice proces, o lentă și sigură mișcare, unitară și convingătoare urcare spre prezent, din adîncurile vremurilor. Căci ce altceva reprezintă strădania noastră, a tuturor celor care minuiesc condeii și-și încearcă puterile cu românească limbă, decît împărțirea frățească a unui destin ce-și are acum roadele coapte sub cerul senin al revoluției noastre socialiste în desfășurare. Ne simțim datori să închinăm supuși și mîndri rîndurile acestor oameni de demult care au cre-

zut în menirea lor și osîrdia cărora a scris în pagini modeste de revistă, cărți, procese verbale, conferințe și discursuri înflăcărate, limpedele lor mesaj. Se străduiau aceștia să adune pentru binele neamului lor, sub același steag, pe toți cei ce puteau birui înfruntînd vremile viscolite și sădi, în acest tărîm de pace și liniște, lumea noastră sămîntă a iubirii de neam și a dăruirii de sine. Celor ce-au luptat în răscoale și războaie, celor ce au suferit pentru libertate, comuniștilor, celor ce au scris și au citit pentru ca alții să poată învăța legea strămoșească care ne unește. Țăranilor și muncitorilor, acestui pămînt, modeștilor lui înțelepți, învățătorilor, scriitorilor, lor închinare. Și celor trei ctitori, al căror nume pe frontispiciul revistei noastre înseamnă o sfîlnică serbare a unui cuvînt deschizător pe care îl privim din perspectiva a șaptezeci și șapte de ani, le aducem prinosul nostru de recunoștință pentru ceea ce au însemnat ei în literele românești, fixînd liniile unei evoluții pe care o dorim în esența ei continuată: patriotism, iubire de adevăr, spirit critic lucid. Închinare acelei asociații pentru cultura poporului român a cărei activitate lega, la sfîrșitul veacului trecut, într-un mînușchi pe cei mai buni fii ai poporului, redactorilor ziarelor și revistelor ardelenice, canceliștilor de la Tabla regească, oamenilor de cultură ce-au știut a se avea ca frații cu cei de-o seamă cu ei, neamului întreg care a vrut să trăiască în pace cu toți oamenii acestui pămînt indiferent de limba în care vorbesc, lor li se cuvînt primele noastre

la apariția revistei „VATRA”

In concertul complex și nobil al culturii românești contemporane, apariția unei reviste cu un nume prestigios, care obligă și în egală măsură garantează, este fără îndoială o reușită.

Arta, acest translator universal al sufletelor și rațiunilor își va găsi o nouă și autentică deltă prin care talentele acestui timp eroic și ascendent se vor aduna în marea de marcă a culturii și artei românești dintotdeauna.

La început de drum, unei reviste ivite din entuziasm și încredere, din spirit de răspundere și generozitate spirituală, nu i se poate ura decât un viitor pe măsura speranțelor iubitorilor de frumos și idee, o siluetă personală și o mare mândrie a selecției și calității, o certă vocație a educației etice, nu numai estetice, adică să egalizeze prin succesele ei renumele istoric pe care îl semnifică titlul ei. Și credem că va reuși, și trebuie să reușească!

EUGEN BARBU

redactor șef al revistei „Săptămîna”

Dorim noii VETRE să cultive cu aceeași grijă bunele tradiții ale culturii românești, să fie totodată receptivă la înnoiri și la necesitățile spirituale ale cititorilor, să fie a tuturor, nu a unui grup restrîns de estetizanți, să promoveze idealurile etice și estetice ale constructorilor socialismului, să fie o tribună a ideilor înaintate ale partidului și statului nostru, să constituie o nouă treaptă în evoluția ascendentă a culturii noastre noi.

Urăm inimosului și talentatului ei colectiv redacțional **drum bun**, înclinat de succese, de la **vatră** la inima omului, prin largile orizonturi ale culturii și artei contemporane.

ION DODU BALAN

vice-președinte al Comitetului de stat pentru cultură și artă

Sînt fericit că apare și în vechiul și foarte frumos oraș Tîrgu-Mureș o revistă românească de cultură și literatură. Revista noastră — „România literară”, are deja prieteni și colaboratori în orașul dumneavoastră și eu, personal, sint convins că tinerii scriitori tîrgumureșeni, și alte categorii de colaboratori, intelectuali, oameni ai muncii, vor face ca această nouă „foaie pentru minte, inimă și literatură” să prospere și să strălucească printre celelalte reviste ale țării. O revistă de cultură e un dar pe care vi-l faceti Voi înșivă, un dar care trebuie înapoiat mereu celui care-l face. Intact și îmbogățit în același timp, cu idei și sentimente. Vă urez viață lungă și mă bucur, alături de Voi, ca un prieten adevărat.

NICOLAE BREBAN

redactor șef al revistei „România literară”

Apăriția revistei social-culturale VATRA în Tîrgu-Mureș, în aceste timpuri de creație confruntare cu problemele înaintării noastre revoluționare în vastele domenii ale științei, tehnicii și culturii, este mai mult decît salutară. Revista își va putea însă îndeplini misiunea ei dacă își va pune paginile la dispoziția oamenilor de știință, creatorilor de artă și scriitorilor, dispuși să abordeze în mod rodnic problematica atît de complicată a zilelor noastre. Urez conducerii revistei curaj, răbdare și perseverență.

ANTON BREITENHOFER

redactor șef al ziarului „Neuer Weg”

Apăriția revistei VATRA reprezintă un moment sîrbătoresc pentru cititorii și slujitorii culturii din întreaga țară. Noua publicație este încă un semn de prestigiu, pentru strălucitul efort ce-l face zilnic Partidul Comunist Român, ca virtuțile creatoare ale oamenilor de cultură și litere din patria noastră să găsească posibilități sporite de a se manifesta în comunicare directă cu publicul.

Ca scriitor care a văzut născîndu-se reviste, și uneori a ajutat nemijlocit asemenea nașteri, trăiesc — împreună cu confrății de la Tîrgu-Mureș — febrele de aur ale acestui început de drum.

Așa cum țara noastră, întreagă, depune străduințe, mereu mai multe ca reușită, de a se afirma pe plan internațional, nici o revistă, oricare ar fi locul din patrie unde apare, pentru a deveni mare, nu se poate rezuma la a reprezenta numai colțul de pămînt care o găzduiește. Ea trebuie să aibă, în mod firesc, conștiința că este parte dintr-un întreg cultural, trebuie să aibă vasele comunicante deschise spre toate orizonturile patriei, chiar dacă acordă atenție deosebită locului natal. Apoi, fiecare redactor de revistă, oricît de mare scriitor ar fi, nu poate uita în nici o împrejurare două realități ale responsabilității profesionale: servirea cu adînc spirit de răspundere a idealurilor partidului și, slujirea cu generozitate lucidă a condeiurilor ce se adresează redacției. Astfel, tinerețea creatoare a unei reviste se salvează de eroziunile timpului. Și încă un adevăr ce nu poate fi uitat: este mai ușor să naști o revistă, decît s-o faci să trăiască. Dar, cum toate acestea se cunosc — urez revistei „Vatra”, cu secretă invidie pentru tinerețea ei: „Bun venit” în marea bătălie creatoare a României Socialiste!

AI. CĂPRARIU

director al Editurii „Dacia”

Salutăm din toată inima, la acest prim pas, revista „Vatra”. E un moment foarte important, chiar solemn, atunci cînd se naște un nou for literar. Dorim redacției mult succes, o revistă care să contribuie din plin la înflorirea literaturii noastre, care să dea multe talente noi, să cultive scrisul pus în slujba poporului și patriei noastre socialiste.

Viața spirituală tîrgumureșeană s-a îmbogățit cu o nouă revistă de cultură. M-aș grăbi să adaug că noua revistă VATRA vine să îmbogățească și să nuanțeze nu numai viața spirituală a orașului și a județului nostru, ci și a întregii țări.

Ce aș putea să doresc, în numele colectivului redacțional al revistei „Igaz Szó” și al meu personal, noii reviste?

Urarea pe care i-o adresăm nu vrem să fie una de circumstanță. Salutăm deci din toată inima noua revistă frățască din Tîrgu-Mureș. O salutăm, asigurînd-o că poate să se bizuie oricînd pe noi, revista de limbă maghiară a Uniunii scriitorilor — „Igaz Szó”, fiind alături în îndeplinirea însușeștei îndatoriri de a sluji cu scrisul cauza frăției dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare.

HAJDU GYÖZÖ

redactor șef al revistei „Igaz Szó”

Apăriția revistei „Vatra” reprezintă un moment de seamă în viața culturală și științifică a orașului Tg.-Mureș, oraș în plină dezvoltare economică și industrială cu o bogată tradiție culturală. Aici a funcționat în prima jumătate a secolului trecut o Academie juridică, aici au trăit Al. Papiu Ilarian, cărturar revoluționar și Bolyai János, unul din fondatorii geometriei neucldiene, precum și o seamă de medici, scriitori, artiști progresiști de valoare, care și-au înscris numele în viața politică și pe orbita culturală a țării și peste hotare.

Conlucrarea, stima dintre oamenii muncii de diferite naționalități au temelii adînci în istorie, ele s-au făurit în decursul vremurilor, au generat strînse legături fecunde, influențe reciproce, bogate tradiții comune în crearea comorilor materiale și spirituale, în apărarea pămîntului natal. Deosebiri de limbă și obiceiuri ale oamenilor muncii de diferite naționalități de pe aceste meleaguri nu au însemnat nicodată bariere de nepătruns. Astăzi la Tg.-Mureș funcționează trei institute de învățămînt superior, în care studiază și își dezvoltă aptitudinile tineri români, maghiari, germani și de alte naționalități. Institutul de Medicină și Farmacie în care studiez, reprezintă mai mult decît o realizare și un loc de muncă. Noi, care trăim și muncim aici, am învățat să ne stimăm reciproc valorile noastre comune și depunem strădanii comune pentru a traduce în viață sarcinile de cînte care stau în fața intelectualului socialist.

Dorim ca revista VATRA să reflecte în paginile sale viața noastră bogată, să ne ajute în formarea comportamentului socialist în viață și muncă, să reflecte crezul nostru umanist, militant. Avem convingerea fermă că va adăpa la un izvor limpede și curat, educînd cititorii într-un spirit profund de recunoștință și dragoste față de Partidul Comunist Român. Cu aceste gânduri dorim succes cu tradiționala salutare: Vivat, crescat, floreat.

KOVÁCS DEZSŐ,

Președintele A. S. din I.M.F. Tg.-Mureș

Harta culturală a României socialiste se îmbogățește cu o nouă stea strălucitoare. Salba revistelor de cultură se îmbogățește cu a nouă nemăstată. VATRA de la Tîrgu-Mureș se înscrie pe o orbită prestigioasă. De aceea misiunea ei nu este de loc ușoară. Este chemată VATRA mureșeană să încălzească inimi și să lumineze minți, deoarece se naște și se va dezvolta într-un teren roditor, fertilizat de mințile veșnic scrutaătoare și de inimile veșnic înfierbîntate pentru tot ce este generos, nobil, pentru tot ce este spre luminare și fericirea poporului ale unor vrednici înaintași. Pilda lui Șincai, Maior, Bolyai, Iancu, Papiu-Ilarian, Teleki, Nicoră și mulți alții, care pe aceste meleaguri au trăit și din acest sol binecuvîntat și-au îmbogățit mereu puterile fizice și spirituale pentru a fi folositori celor ce aveau nevoie de rodul gîndului și al faptei lor, români și maghiari deopotrivă; pilda lor să fie de bun augur la început de drum și sprijin moral în mersul glorios pe care-l dorim sincer revistei VATRA.

Prof. univ. dr. docent ȘTEFAN PASCU

rector al Universității „Babeș-Bolyai”

VATRA este azi poarta din Tîrgu-Mureș prin care vor păși în lumea literelor nume necunoscute încă și în fața cărora ne plecăm frunțile.

O revistă din provincie nu este nicodată o revistă provincială dacă nu se lasă copleșită de trecătoarele scări de valori impuse de alte trecătoare valori din scări și dacă știe în timp să polarizeze în jurul ei condeie ce-și scriu singure opera și conștiințe ce văd în destinul literelor noastre propriul lor destin literar.

Redactorii VETREI sint foarte tineri și singura mare și grea și formidabilă misiune ce le revine de-aici încolo trecînd din an în an spre mereu ziua de mîine este aceea de a nu îmbătrîni. Datorie foarte grea, în primul rînd față de ei, dar nu imposibilă.

D. R. POPESCU

redactor șef al revistei „Tribuna”

Dorim ca revista Dumneavoastră să fie vatra comună a scriitorilor români, maghiari și germani, continuînd tradiții vechi de frăție ale meleagurilor ardelenice.

ZAHARIA STANCU

președinte al Uniunii Scriitorilor din România

Mi-am părăsit astăzi clinica și laboratoarele de cercetare, cu o bucurie fără seamă... Bucuria că pe întinsul patriei noastre dragi înfloresc tot mai bogate, mai promițătoare de noi roade, sub lumina nespuse de darnică a zilelor noastre mari, cultura, arta și știința românească. Sint mîndru că pe meleagurile noastre se naște azi o nouă făclie de cultură, o nouă tribună de idei. Imi îndrept deci gîndul meu cald, inima mea plină de bucurie, spre noul trîmbițaș al faptelor, al grăitoarelor noastre idealuri de astăzi și de mîine, aduc — în numele oamenilor de știință de pe meleagurile mureșene — salutul meu fierbinte și urez viață lungă, tinerețe fără bătrînețe, împliniri de vrednic și măreț stegar, puternic glas de cîntăreț al vetrei noastre strămoșești, — revistei „VATRA”!

Prof. univ. dr. LIVIU POPOVICIU

decan al Facultății de medicină Tg.-Mureș

Mi se pare un semn bun apariția revistei „Vatra” la Tg.-Mureș. Le urez tinerilor și solidarilor ei redactori putere, consecvență și dinamism. Cititorilor ei viitori — o revistă bună.

MARIN PREDA

director al Editurii „Cartea Românească”

Se aude că pornește o nouă revistă literară. În luna florilor și a cîrșelor, un nou efort de cultură, colectiv. Scriitori tineri, între douăzeci și treizeci de ani, trăiesc clipele, inegalabile, ale unui fior de genăză cînd versurile zîngălite prin caiete devin coloană infinită sub cerneala tiparului, cărțile pînă ieri în cercăci de aur redevin lucruri omenești pe cîntarele exersării critice, obiceiul de a complimenta, din amabilitate, e înlocuit cu exigența și responsabilitatea.

Mod de a se repeta cele veșnice. De a da încă o lăstărie. Pe Mureș, unde valurile curg încet și gînditoare, prin locuri unde oamenii ascultă-n arbori viitoare divine sunete, într-un oraș cu din an în an mai vie viață universitară — izbînda e posibilă, visul justificat.

Să le dorim încontinuu soare. Cuvîntul inspirat are de ieșit în cîștig. Și înflorirea lui, cînd e reală, e pentru mult timp, răsplătînd din plin investiția de speranță și muncă.

AUREL RĂU

redactor șef al revistei „Steaua”

Pe valurile clocotitoare ale vieții noastre spirituale, ivită din necunoscut — și totuși de undeva din preajma noastră — a apărut în Tg.-Mureș corabia unei noi plămăziri a cugetului, purtînd pe catarg un drapel cu inscripția VATRA. Simbol strămoșesc al căminului, al căminelor ardelenice cu ferestre mici și scunde, emanînd căldură, adunînd în jurul lor familia și vecinii buni, pârtași la gînduri și griji, în fața jăratecului. Atribut al vieții de toate zilele și nu ocazional.

Acum cînd tinerii noștri colegi de breaslă români au aprins focul în vatră, Asociația scriitorilor din Tîrgu-Mureș le răspunde nu numai cu o urare de bine ci printr-un sprijin activ. E vorba de o cauză comună într-o comună împrejurare. Aceasta din urmă, numită adeseori — și pe drept cuvînt — provincie. Ceea ce, la urma urmei, îi poate covîrși doar pe snobi ori pe cei sufocați de vane ambiții. Provincia e tot una cu trecutul nostru milenar, un prezent și un viitor care ne hotărășc destinul. E un fragment de viață al cărui conținut uman, frămîntări și speranțe, va trebui să ajungă în conștiința universală.

Metropolele îndepărtate nu așteaptă să le fim fidelul ecou. Ecoul: restituire neînsușită a unui tipăt care se lovește de un zid indiferent. Doar **rezonanța** poate hrăni energia unor scriitori dintr-un oraș de provincie. Sentimentul obligatoriu — concepția creatoare — într-o radiație universală. O fortificare a glasului propriu.

Așteptăm de la VATRA, ca și de la celelalte reviste, un singur lucru: o voce proprie, individualitate, coerență. Unite în diversitate.

Una dintre posibilitățile de a-și crea o individualitate există: VATRA a văzut lumina zilei într-unul dintre acele orașe în care, printre tradiții strămoșești, păzim ca pe o comoară făclia nestinsă a frăției dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare.

Mult succes, dragi colegi!

SUTÖ ANDRAS

redactor șef al revistei „Új Élet”

Sînt vorbe și fapte care trezesc ecouri adînci, ce vin de peste vreme, răspund unor necesități actuale — **cuvîntul fiind umbra faptei**, cum spune un antic înțelept — și VATRA, pe plaiurile Mureșului, Tîrnavelor, Gurghiuului e un fapt de cultură, o nouă împlinire, în vremea cînd gîndul inaripat e muncă, visuri în oțel, născînd iarăși cuvîntul — imbold pentru înfăptuiri cu care stă mereu împreună.

Pe locuri unde s-au născut Șincai și Papiu, au „păstorit” Maior, Iancu și alții mai înaintași, unde în conștiința noii noastre culturi țîșnesc entuziaste corole roșii, slovele laolaltă ale unei noi publicații găsesc o vatră veche, întinerită, generoasă.

Vatra, un titlu de tradiție, înscris în istoria literară, în carte de școală, o obligație — fie de bun augur!

prof. ION RAȚIU

inspector școlar Tg.-Mureș

VATRA DIALOG

CU
IOAN BOB

zilele și nopțile unui ilegalist

— Cind v-am căutat prima dată, prin telefon, soția dvs., neștiind precis unde sunteți plecat, s-a scuzat pentru un moment: „Să văd ce și-a notat în caiet!” Este un caiet program?

— De obicei notez data, ora, obiectul întâlnirii cu oamenii, cîți au întrebat, ce au întrebat. În ultimul carnet figurează și interviul pentru „Vatra”... dacă vrei să-i spui „interviu”.

De aici încolo nu mai pot reda dialogul în stricta sa desfășurare. Tovarășul Ioan Bob și-a pus pe masă ochelarii fumurii, mă privește, fără să mă simt de loc stînjinit, vrea și dînsul să mă cunoască, de ce să-l cunosc numai eu... Am participat întîmplător, cu cîțva timp în urmă, la o întîlnire a tovarășului Bob cu tinerii. Organizatorii și-au trecut în plan: „Expunere despre activitatea din ilegalitate pe Valea Mureșului”. Expunerea a alunecat pe nesimțite într-un dialog care a făcut să dispară rigorele distanței dintre masa prezidiului și asistență.

Acum interviul solicitat s-a transformat într-o conversație. Nu-mi vorbește despre sine decît împreună cu Ceilalți.

— Să lăsăm, asta aduce a laudă! Noi am reușit pentru că am fost mai mulți. Și români, și maghiari, și germani, cum e în Transilvania. Toți cu aceleași gânduri pentru binele pămîntului nostru, pămînt care mirosea atunci a opincă. Cui nu i-a plăcut a mers acolo unde mirosea a apă de colonie!

În conștiința tovarășului Bob, patriotismul se definește în orizonturi precise. Ironia nu este înăscută, pornește dintr-o memorie dureroasă.

— În 1932, într-una din cele mai grele misiuni, ne ocupam de centrele ceferiste — Brașov, Simeria, Arad, Oradea, Satu Mare și Cluj. Activam pe linie sindicală. Sindicatele erau legale, dar erau îndrumate de către Partidul Comunist Român. De aceea trebuia să apar în aceste părți ilegal, iar nopțile aveam dezbateri în comitetele orășenești de partid. Discutam situația ceferiștilor, căutam elementele potrivite pentru noi acțiuni și puneam la punct adunarea ceferiștilor din întreaga țară pe baza Frontului Unic Muncitoresc...

Tatăl tovarășului Bob a fost argat la un baron. La 11 ani, fiul său a început să slujgărească la caii baronului. La 12 ani l-au dat la ucenicie, la Reghin, să devină lăcătuș.

— Ce a înțeles copilul de 12 ani de atunci?

— Într-o zi din anul 1920, calfa pe lingă care învățam meseria nu a venit la lucru. Era grevă. Am bănuț cu mîntea mea de atunci că această calfă are alte păreri decît baronul... M-am făcut și eu calfă, am plecat la Fabrica de zahăr din Tg.-Mureș, unde am luat prima dată contact cu mișcarea muncitorească. În grevă, printre ceilalți muncitori, am înțeles cum stă treaba. Doream să intru în partid și am fost primit în rândurile sale în 1929, după ce făcusem armata și după ce am ajuns la Atelierele C.F.R. din Cluj, unde s-au ocupat tovarășii de educația mea și unde am avut mai multe posibilități să mă dezvolt pentru mișcare. În august, 1932, m-au dat afară de la C.F.R., știau patronii de ce, dar nu înseamnă că am rămas pe drumuri, lucram în continuare pentru partid.

— Ce a înțeles comunistul de atunci?

— Că partidul nu organiza greve de dragul grevelor! Că purta responsabilitatea pentru viața unui popor! Că totul era gîndit și cumpănit dinainte! Riscul ne deter-

mina să apreciem cu exactitate eficiența fiecărei acțiuni și fiecare dintre noi făcea un mic sacrificiu pentru un mare bine — România de azi.

Tovarășul Bob mă obligă, privindu-mă, să-l privesc în ochi și mi se pare că dînsul a uitat că eu am venit pentru un interviu și simt cum mă convinge cu forța revoluționarului, a propagandistului autentic. Iar eu, care mi-am trăit anii mei de viață într-un „timp legal”, — cum spune dînsul — mă simt transpus în anii aceia pe care îi retrăiește, vorbindu-mi nu ca unui reporter.

— A avut loc, noaptea, o întîlnire regională între delegații comuniști ai sindicatelor ceferiste din Transilvania. Acea casă din Cluj, a unui muncitor, nu era încă terminată, numai bucătăria, iar camera dinspre stradă era fără geamuri. Am pus o pătură și vorbeam pe șoptite, ținînd ședința pe întuneric — lucrurile știute nu trebuiau să fie scrise și nu se spuneau vorbe în plus... Cîțiva de ai noștri supravegheau împrejurimile casei și toate erau în ordine. Se întîmplă însă că soția gazdei naște, tocmai atunci... venea pe lume un copil și îi trebuia un doctor, lui și mamei, sau o moașă... dar noi eram acolo! Am părăsit casa — altădată întrerupeam întîlnirile numai din cauza siguranței — cu gîndul la un doctor, se naște un om!

— Ce simboliza pentru dvs., pentru comuniști, steagul partidului?

— Totul! Uite, la Tg.-Mureș, de 1 Mai, se puneau drapelul roșu. Într-un an s-a pus pe coșul fostei fabrici de cărămidă, unde sînt azi blocurile din Cartierul „7 Noiembrie”. S-a văzut din tot orașul, dar nu mult timp, pentru că l-au luat autoritățile. În anul următor, în preajma zilei de 1 Mai, a fost pus acolo un jandarm, să nu se mai repete. Spre seară, pe maidanul de vizavi s-a adunat un grup de tineri, la joacă. S-au luat la ceartă și se certau să-i vadă și să-i creadă polițaiul. Unul s-a dus în fugă la jandarm și l-a rugat să-i scape fratele, că-l omoară huliganii. Acesta s-a dus. „Huliganii” l-au legat fedeleș în timp ce doi tineri s-au urcat pe coș și au pus în virf drapelul roșu, demontînd la coborîre scara din scoabe și răspîndind zvonul prin oraș că s-a minat coșul de comuniști. Pînă una alta, steagul a stat acolo. Se risca pentru conținutul acestui simbol al partidului...

— Cînd se întîmpla să fiți urmărit — vă era frică?

— Și frică și curaj. Purtam fiecare dintre noi grija pentru ceilalți, mai ales cînd aveam asupra noastră documente. Dacă nu aveam, nu erau motive să ne fie frică, doar nu puteam nicicum trăda. O dată, cînd nu aveam motive, bănuindu-mă că mă duc la întîlnire conspirativă, unul de la siguranță, m-a urmărit pe o ploaie torențială și l-am plimbat peste dealul Hoia din Cluj, prin noroi, să se învețe mîntea. Cu alt prilej, cînd aveam motive să mă urmărească, pentru că participam prin comitetul de acțiune sindicală la organizarea grevei muncitorilor clujeni din pielărie, am scăpat sîrînd în Someș și m-a salvat întunericul și grija domnilor de la siguranță de a nu-și uda costumele...

În conversația pe care am avut-o cu comunistul în vîrstă de șizeci și șase de ani se stabilesc parcă raporturi între una și aceeași generație și înțeleg de ce tovarășul Bob contrazice prin firea sa tihna vîrstei pensionarilor. În anii de după război a fost scos

din producție pentru muncă de partid. A condus apoi cîteva întreprinderi și instituții și, din 1964, este activist de partid voluntar, „peste tot unde este nevoie”. Îl caută lumea și nu ține seama că ziua de lucru se măsoară în opt ore, deoarece comunistul se dăruiește voluntar fiecărei zile și nopți. Lîngă intrarea locuinței tovarășului Bob observăm mîngina și masa lăcătușului cu evidente semne de folosință cotidiană.

— Meseria-i meserie, nu mă lasă. Mai fac una alta pentru vecini, repar o broască, o ușă, fac jucării la copii.

Omul care iubește orice copil a înfiat trei.

— Toți trei sînt frați. Au rămas orfani și i-am luat la noi în 1957... Aveam o situație, adevărat, mai bună. L-am dat la școală, au făcut meserie: cel mare — timplar, mijlociul — chelner, cel mic — tapițer. Așa au vrut ei.

— Ce credeți despre tinerii de azi, despre valoarea generației lor?

— Este greu să transformi un om, dar este mai ușor să-l educi și să-l formezi într-o societate în care conștiința nu i-a putut fi contaminată. Tinerii de azi n-au fost batjocoriți, umiliți, ei își știu rostul. Ei știu însă prin ce a trecut cealaltă generație cînd a fost la vîrsta lor. Ei sînt educați și formați în societatea noastră socialistă și de aceea au o mare valoare. Nu este de mirare că întreaga masă a tinerei generații beneficiază de condiții cum n-a avut niciodată tineretul țării, că are largi posibilități de afirmare în toate domeniile de activitate. Vezi, multora dintre ei li se încredințează posturi de maximă răspundere, conduc instituții, combine și întreprinderi moderne. Și ei, la fel ca toți membrii societății noastre, sînt promovați după criteriul „omul potrivit la locul potrivit”, cum spune adeseori tovarășul Nicolae Ceaușescu.

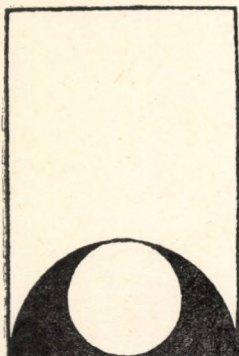
— Tovarășe Bob, spuneți că în ilegalitate cea mai înaltă dovadă a datoriei patriotice era respectarea întocmai a cîvîntului Partidului Comunist Român. Cum vedeți astăzi manifestarea exemplară a patriotismului?

— În ilegalitate datoria noastră era să luptăm pentru idealurile revoluționare ale partidului. Eram convinși că vom avea succes pentru că luptam pentru idealurile noastre, iar clasa muncitoare, condusă de către partid, devenise o forță. Astăzi întreaga societate — toți sînt oameni ai muncii — este o forță dinamică, condusă de același partid, care trasează cu exactitate fiecare etapă de dezvoltare multilaterală pe calea socialismului. În bilanțurile și în programul său de perspectivă, Congresul al X-lea al P.C.R. se bazează pe această forță, pe încrederea totală a societății în cuvîntul partidului. De aceea manifestarea exemplară a patriotismului este trăsătura caracteristică a întregii mase de oameni ai muncii. Dovezile le vedem pretutindeni. Am fost nu demult, la Congresul sindicatelor — un nou prilej de a trece în revistă succesele obținute, sub conducerea partidului, de către clasa noastră muncitoare. În marea sală a Palatului Republicii am ascultat mesajele muncii din acest timp al nostru, legal. Mi-am întărit convingerea că manifestarea exemplară a patriotismului constă în participarea la realizarea idealurilor societății noastre. La orice vîrstă!

CORNEL POGĂCEANU

cronica literară

EMIL BOTTA versuri

Creația lui Emil Botta, așa cum ni se înfățișează în volumul antologic apărut la Editura Eminescu, pledează pentru ideea persistenței romantismului în lirica interbelică în ciuda eforturilor de angajare pe traiectoria deromantizării. Această experiență ambiguă nu o face Emil Botta cel dintâi. Înaintea lui o inaugurase și o practicasă Adrian Maniu, apoi Alexandru Philippide, pentru că avangardismul s-o împingă pînă la limitele ei extreme.

Emil Botta publicind în 1937 volumul *Intunecatul april* dovedea că înregistrase cîștigurile noilor experiențe. Peste patru ani „Cercul literar” de la Sibiu, prin Radu Stanca, îndeosebi, afirma aceeași nouă înțelegere a poeziei. Elementul ei definitoriu ar fi depersonalizarea în sensul precizat de Hugo Friedrich: „cuvîntul liric nu se mai naște din acea unitate a poeziei cu persoana empirică la care aspiraseră romanticii”, producîndu-se separarea liricii de sensibilitatea inimii. Între eul empiric și creație se interpune masca, iar efluvii sentimentului sînt cenzurate de ironia intelectuală.

Astfel *Intunecatul april* transferă temele romantice: obsesia morții, a singurătății, visul, nocturnul, astralul, sentimentul dărimării, într-un nou registru, modificîndu-le gravitatea primordială într-un amestec de tragic, hilar și funambulesc. Blaga spunea într-o poezie că durerile nu sînt adînci decît atunci cînd rid. *Intunecatul april* probează această intuiție dialectică. Bagatelizarea cu bună știință a obsesiei tragice puse pe seama unor grațioase clownerii îi amplifică dimensiunile prin tensiunea lirică născută de acest joc al contrariilor. Distanțele poeziei în acest volum sînt lesne detectabile, poetul nu-și ascunde masca, travestiul e declarat: „Dă-mi pălăria, bastonul, masca, dă-mi și mănușile” sau „lată ora metamorfozelor: / îmbrăca-voi ale nopții straie”. Pare nepuizabilă fantezia producerii unei adevărate mitologii a măștilor, poetul fiind pe rînd un Dionisos sui generis, „un exaltat și-un nebun”. Por-impărat petrecînd în caste orgii, Ion fără țară, „palid căutător de fantome”, Adonai, arlechinul speriat de moarte, bufonul „fățarnic om de nimica” etc. Gesticulația la acest carnaval nu este însă niciodată atît de departe dusă încît să nu-i mai recunoaștem sursa originară: plînsul, pe care din cînd în cînd cite-un memento elegiac îl indică: „Dar din viața ta ce-a rămas? / Doar șoapte ca tunetul: e o plăcere să trăiești! / Și lacrimile prefăcute în pietre de moară / Și fantome de care mereu te lovești”.

Multiplicarea eului prin ipostaziere pare a fi la Emil Botta nu doar o soluție estetică sugerată de evoluția poeziei europene, ci și una existențială, determinată de presiunea unei vii arheologii a ființei: „Noi oamenii rumegăm cenușa / vieților arse de mult / noi oamenii sîntem ușa / pe unde pătrunde un groaznic tumult”, idee poetică reluată în următorul volum, *Pe-o gură de rai*: „Și auzeam din adînc de memorie, / ca dintr-o misterioasă preistorie, / auzeam ditirambice paseri în ramuri, / Și cucul Doamne, ce-mi cînta bețiu / Și apele cu susurul zglobiu / Mă înfășurau cu dulcime / primăverile din vechime, / zinele mele cu viers argintiu”.

În volumele *Pe-o gură de rai* și *Vineri opțiunea* poetului merge către „sinceritate”, fără excluderea totală a dandysmului liric. S-ar zice că obosit de caruselul măștilor se abandonează cîntecului simplu și înțelegerii „eterne” a poeziei ca muzică a sufletului, atribuindu-și versurile mierlei. Poetul s-a distanțat de poezia-șoc, „de plăcerea aristocratică de a dispăcea” teoretizată de Baudelaire. *Pe-o gură de rai* a fost pus de unii critici în legătură cu poezia lui Lucian Blaga diminuîndu-se contribuția autorului. Trebuie să recunoaștem însă că acest volum depășește condiția de variantă a unui ideal spațiu mioritic. Pentru că Emil Botta își rămîne credincios sieși. Prin structură nu e un solar, dimpotrivă, are vocația nocturnului, îl atrage labirintul pădurii, misterioasele ei alegorii, „ossianica noapte” cum singur o spune: „Ah, de lumină tare mă tem, / sub regatul

ei tare-o duc greu / suflete, al meu”. Abia volumele ulterioare debutului editorial, după părerea noastră, dau măsura deplină a talentului lui Emil Botta, metamorfoza lirică producîndu-se în sensul și nu împotriva firii poetului. Între prima și a doua etapă a creației sale nu poate fi totuși vorba de o sciziune, înrîdările sînt mai multe decît se pot bănui, poetul e un lanus. N-a dispărut gesticulația lirică, s-a deplasat însă accentul axiologic de pe ironie și burlesc, pe oficiere sacerdotală. În primul volum poetul era Dionisos cel exaltat și nebun, bufonul, aici „un vaier dus de vînt, / Un bocet pin'la cer, / un plîns pînă-n pămînt”.

Poezia ultimelor două volume impune printr-un romantism de substanță, prin acea „împrăștiere a visului în viață” de care vorbea Gerard de Nerval, visul lui Emil Botta fiind în multe privințe atît de nou, printr-un sentiment copleșitor de mistuire în obsesii și neliniști, prin aura de tragic blestem ce împrejmuiește rostirea poetului aflat într-o permanentă hulă interioară. Formula lirică adoptată în volumul *Pe-o gură de rai*, o credem mai autentică pentru Emil Botta decît cea a debutului avînd în vedere o structură cu vocația tragicului antic, pur, cu fascinația luminilor sepulcrale și a vaerelor fără nume născute din chiar miezul lumii. Căci plînsul lui Emil Botta sfîșie prin cadențele lui stîl-se, semne sibilnice ale unui uragan înăbușit.

Dacă pentru Blaga locul de elecție e spațiul mioritic, dacă pentru Ion Barbu aceeași valoare o are „dalba Isarlik”, pentru Emil Botta o asemenea cînstire i se acordă pădurii. Pădurea sa fabuloasă, o categorie a spiritului însetat de infinit, de „dor fără sațiu”, de dorul tenebrelor, pădurea cu „silvestrele buciume”, „carpatice” pădure este o proiecție a abisurilor sufletești, a seducției morții față de care atitudinea poetului este ambiguă: dor de nirvana ca la romanticii germani și distanțare de neant, atunci cînd pentru viclenele ei atracții pădurea devine „blestemată”. În genere poetul e în așteptare, senină uneori, încordată de cele mai multe ori, ca unul pentru care viața este existență spre moarte. Printre cele mai frumoase poezii ale acestei stări se numără *Unii și alții*, un dialog cu pădurea ca-n *Revedere* de Mihai Eminescu.

Creația lui Emil Botta este încă un argument pentru fecunditatea explorării pe verticală a folclorului, fapt care a produs în cultura noastră operele durabile. Nu se poate trece ușor peste unicătatea experienței sale poetice din acest punct de vedere. Numai un proces de endosmoză a putut coagula într-un tot, ferit de impresia amorfului, rafinamentul cărturarului și duhul folcloric. Această experiență se concretizează într-una din cele mai interesante aventuri stilistice patronată de febra perpetuei înnoiri.

SILVIA UDREA

poezia — iluzie ?

Reticent cu propriile-i sentimente, Nicolae Prelipceanu face parte din familia acelor poeți care-și suspectează afectele, preferînd să pară foarte lucizi și antisentimentali. O ironie subtextuală colorează gestul, chipul se disimulează în dosul măștii. Cu toată antipatia tinerilor poeți față de ideea de „tra-ditie”, o afiliere se evidențiază totuși, fiindcă viețuim într-o familie literară cu ascendențe nu prea vechi, deci cu o ereditate recunoscută în fizionomiile lirismului actual, oricît am repudia-o programatic cu o frondă

la urma urmei inofensivă. Copiii teribili încep să semene izbitor cu bunicii lor. Discursul poetic s-a modificat structural, poetul se abandonează bucuros dicteului suprarealist, și cu toată această dezafectare unele mișcări sufletești au rămas ca niște invariante temperamentale și de sensibilitate. Astfel, în volumul lui N. Prelipceanu *13 iluzii* (Editura Dacia, 1971) sentimentul virstei ține de iluzionare, tinerețea nu-i decît un interimat, virstele comunică în trecerea necrutătoare a timpului:

„Cum noaptea cade bronzul de pe lei / ca o mătase rea materială / nici n-auzim că un bătrîn imediat / în singe ni se cerne ni se spală / Bătrînii mor și noi le ținem locul / ca într-un basm uitat din frații Grimm / dar trece timpul frunzele pe ochi / psalmodiind Ad interim Ad interim” (*Ad interim*).

Viața e un „patinoar” (imagine grațioasă și efemeră), existențele întretăiate, lăsînd dire fragile, nu-s decît „umbre” scăldate o clipă într-o lumină potrivnică și trecînd degrabă „dincolo dedesubt în pămînt”. Iluzie e și dragostea, flacăra albastră, dansatoare fascinantă cu numele înscris „într-un sălbatic alfabet”, amintire melancolică stăruind în adierea frunzelor de castan (*Trăiască dansatoarea*) sau în două remarcabile poeme, *Catedrala și pianul*, *Eronautica*. Poetul plutește așadar printre iluzii, între iluzii în derivă. Ulise navigînd la întimplare, sorbit de moarte, către o Ithacă inexistentă:

„Ithaca nimeni n-o va mai găsi / astfel schimbată se va crede / poate s-a înălțat la cer poate nu / poate e pluta cu care / Ulise pe sub pămînt se pierdu”.

Lubita e „Penelopa labilis”, eroul demitizat se transformă într-o vocabulă cu sugestii științifice — „eronautica” — poetul adresează, într-o dureroasă tensiune lucidă, o scrisoare din *Clinica rațiunii pure* ori își pierde identitatea în variate forme de *Travesti*. Tristețea e disimulată în zîmbet, sentimentul amar adoptă atitudini fantaziste, un accent fundamental amintește avertismentul din Dimitrie Anghel „trec ca o mască prin bal / Vesel cu lacrimi în ochi”, un timbru funambulesc duce cu gîndul la antisentimentalul Laforgue. Motivul constant al acestei lirici rămîne singurătatea poetului, surprinsă în falsele lumini colorate ale cercului ori ale patinoarului, în decorul derizoriu al orașului înnoptat. Solitudinea obiectelor îi e dragă, fiindcă e și a sa, motiv de înduioșare abia reținută:

„Copacul de lemn este singur / și-l plîng / plîngîndu-mă pe mine” (*Cercul*).

Ca și Merlin, poetul e „înlăntuit într-un pom”, legat de o vrajă (*Travesti*) ținînd de incomunicabilitate, ca în excepționala *Elegie*. Amanții sînt și ei prizonierii aceleiași condiții:

„Mergem încet prin lume singuri”, murmură poetul la urechea iubitei (*Alai subțire*). Într-un *Lamento* sincer exclamația directă refuză orice metaforizare, eroul se recomandă simplu: „Eu cel întemnițat în mine”.

Într-o asemenea topică, amintirea versului bacovian revine insinuantă:

„Atît de singur omul pe străzi / noaptea” (*Singur*)

„Și curge zăpada spre delte domol” (*Descendență*)

„Plouă-n oraș e frig e toamnă” (*Elegie*)

„Cînta un pian psalmodia” (*Catedrala și pianul*)

Dar dincolo de aceste obsesii adolescente, care ne semnalează oricum — așa cum spunem — secretele înrîdirii cu bătrînii ce nu-i putem trăda, poezia lui Nicolae Prelipceanu are o certă forță de seducție și un farmec propriu în lamentoul elegiac, al timpului ireversibil, al nestatorniciei, al unui destin ce ne macină iluziile, coborîndu-ne în „regnul ideal”.

„O mori de vînt păduri îndepărtate / macină lent anii în zile și minute / oamenii în strămoși sau poate / în frunzele pe-atunci necunoscute...”

MIRCEA ZACIU

poezia documentelor

Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România își sporește neconținut colecțiile, prin donații sau cumpărături. Astfel s-a achiziționat un lot inedit de scrisori ale lui Tudor Vladimirescu către clucerul N. Glogoveanu, cu care era în legături de afaceri. Una dintre ele, expediată de Tudor de la Orșova, este contemporană cu rîscoala agei turcești din Adakaleh, Regep, și cu incursiunile lui care au distrus o bună parte din averea viitorului nostru național. Tudor nu putea pricepe, — pe bună dreptate, — cum o mîna de oameni pot pustii Oltenia în lung și în lat, fără să înteiească în calea lor nici o rezistență. El scria printre altele, la 12 ianuarie 1815, de la „Rușava” (Orșova):

„...De mirare lucru este, puțini hoți au făcut zapt (au pus mîna pe) jumătate țara și o pradă și o prăpădesc și stăpînitorii de acolo să uită și nimic nu le fac, toată lumea ride de beceznicia acelor stăpînitori și boerilor români, toate stăpînirile și toată lumea Europei oropsăsc pe boerii rumânești și rid de dinșii ocară mare”. Cu accente de bărbătească energie, Tudor încheie:

„Dar pe acești hoți eu numai cu cițiva ostași ai țării i-aș închide în gaura lor aceia a lor pînă ar crăpa și i-ar lua dracu acolo, că acum de sînt slobozi și iar mor de foame, taleri 30 este în cetate suta de făină și nu-să află”. Într-adevăr, adalții, — cum erau numii oamenii agei Regep din Adakaleh, — jefuiau și pentru că erau constrînși de foame, în lipsa pîinii!

De curînd s-au descoperit într-un dosar de acte de la începutul secolului trecut, cîteva scurte fragmente dintr-un poem dramatic contemporan și în versuri, închinat rîscoalei lui Tudor. Semnificativ este faptul că dosarul de moșie provine din satul mehedințean Nădanova din plaiul Cloșanilor, unde Tudor și-a avut reședința și locuința, ca vătaf de plai. Fragmentele, — o copie nesemnăată de patru sferturi și jumătate de coală, — fuseseră purtate la piept, ca să fie citite în taină celor ce păstrasera cultul eroului național, și se rupseseră în locul îndoiturii.

Eroii acestor fragmente sînt Tudor, Dumitru Macedonski, bunicul poetului și Hagi Prodan Gligorijevici, căpetenie de arnăuți. Acțiunea se petrece imediat anterior plecării lui Tudor din București, în noaptea de 18 spre 19 ianuarie 1821, pentru rîscularea țărănilor de peste Olt. În pragul marii hotărîri, slugerul Theodor, așa cum semna și cum figurează în piesă, este conștient de misiunea lui, dar și de implicările ei tragice. El spune: „Așa au fost norocul meu spre ne-caz”. **Noroc**, în sensul **destin**. Se știe că într-o proclamație a sa ulterioară, el va spune că din clipa în care s-a ridicat pentru dobîndirea drepturilor poporului „a îmbrăcat cămașa morții”. Macedonski îl stimulează în poem ca să hotărască mai grabnic: „Sufletul tău acel mare tot rătăcit vei să-l vezi / Și-a neamului tău necazuri toate tu vei să le rabzi”. El îl numește „nenorocite strănepoate al romanilor” și-i recomandă să nu mai șovăie: „Un minut te mintuiește, eu îți zic, de ura lor” (a boerilor!). Tudor se hotărîște și adresîndu-se lui Hagi Prodan, îi cere să poruncească la sirbii săi cai, să plece împreună cu ei călări, — citez „acum noaptea avem prilej” ca „să eșim din București către Olt”. Hagi Prodan se execută, poruncind astfel sirbilor săi: „Ai mei prea iubiți ostași, cu toții acum să plecați, / Oltul după ce-l veți trece, foarte bine să-ascultați, / Dintr-acest ceas înainte stăpîn pe-acesta să-l știți. / Orice vă va porunci să-ascultați că nu greșiți. / Mergeți voi, eu stau aicea, toate voi să le privesc. / Oichii unui bun prieten lezne nu să mărginesc”. Observați ortoepia specific oltenească: **oichii** pentru **ochii**. Hagi Prodan e un vorbitor elocvent. El încheie încălzindu-și astfel călăreții: „Cu arme pă toți sculați, plini de rîvnă-învăpăiați / A-și sparge jugul robiei, și voi veți fi lăudați”. Și încheie cu o laudă anticipativă și cu o nouă urare: „Bravo, bravo, cale bună. / Ceas norocit, noapte bună”.

În acest fragment, Tudor e mai brevilocvent și pare nehotărît, înainte de pornire, așa cum îl va vedea și istoricul N. Iorga în drama pe care i-a consacrat-o.

Nu cunoaștem pe autorul acestei piese, din care ne-au rămas cele cîteva petice de hîrtie. Dacă hazardul ni le-a scos în cale, poate că rîndurile acestea ne vor înlesni descoperirea altor copii, mai întinse, sau — cine știe — a originalului întreg! Numai astfel vom ști cum a înfățișat mai departe autorul acestui poem dramatic pe viteazul Tudor din Vlădimiri.

ȘERBAN CIOCULESCU

OLGA MARIA POP,

Xilografură

vatra vă propune un poet

Redacția nu are intenția expresă de a impune număr de număr un poet și un prozator. „Vatra vă propune un poet (un prozator)” înseamnă în primul rând o invitație la lectură.

Sub acest titlu cititorul se va întâlni cu debutanți, cu nume prea puțin cunoscute, sau cu semnături prestigioase, primul număr găzduind deopotrivă versurile elevei Viorica Mereuță și proza cunoscutului romancier Sütő András.

La 18 ani, citiți are Viorica Mereuță, toate porțile sînt sau par a fi deschise (inclusiv cele ale unei „viitoare” istorii literare). Tîrgumureșeană, membră (deja cu o oarecare vechime) a cenaclului „Liviu Rebreanu”, eleva din clasa a XII-a de la liceul „Bolyai Farkas” a debutat anul trecut la „România literară”, colaborînd și la „Familia” și „Cadran mureșean”. Are în pregătire un volum de poezii.

Cu luciditate, Viorica Mereuță a evitat teribilismul poetic adolescentin, alegînd calea unor acumulări nespectaculoase, resimțite la început în poeziile sale într-o formă mimetică. Apoi mimetismul a fost abandonat firesc, printr-un proces de creștere constantă, astfel că astăzi putem prezenta cititorului — cu ferma credință că nu greșim — poezii cu reale accente originale, conținînd un dialog grav și matur cu timpul pe care-l trăim.

partidului

revelație

E un fel de a spune
că vei veni cu o teamă mai sus decît mine,
primește aceste orgolioase cuvinte
ce-mi pîndesc ușile
și intră în lume,
e un fel de a spune
că nu mai sînt părinți și copii,
numai păsări, numai păsări.
Dar vei vedea că totul depinde de gest
în cele din urmă vei căuta și tu
minunatele ferigi, nenăscutele ferigi,
umilit într-un fel de a spune că nu...

Iată semănători de pădure tinăra
mă așteaptă seara
în liniștea ce-mi apasă templele —
iată ochiul meu verde
e ceasul tăcerii din cheile lumii —
lumea mea se desface
în linie verticală
semănători de pădure tinăra
coboară în planete de vis
pe o fibră din singele meu.
Roșie linia ce ne unește
în ochi tulburat către ziuă —
în el trestie gînditoare,
și pace adîncă, și așteptînd
trecerea de tîrziu către inima cerului —
se deschid întîile cărți
și se așează nouă zidire.

întotdeauna vara

țara

1921

În iarna aceea, pămîntul cu
umerii duși înainte
visa tăceri către alb;
fire de iarbă se ghiceau
prin spărturile cerului
și ploile vindeau urmele pașilor.
În iarna aceea
comuniștii au început un poem
despre primăverile pămîntului
și dorul de iarbă.

Intotdeauna vara
își taie porți în mine
cîmpiile-mpietrite
îmi tulbură auzul
de lună-nchisă-n temple
și, iarăși, mi se pare,
sînt liberă-ntre ceruri,
ca totdeauna vara,
ca totdeauna astăzi,
o pasăre de baltă.

Flori pe buzele pruncilor
au nume de țară —
cerbi carpatini trec printre zile
și umerii pămîntului măsoară
timp de iubire
la ceasul în care linia ce ne leagă
într-un ochi trece prin numele meu
patria-i dorință verticală.

geneză

Iată această lume, în care ne confundăm
cu liniștea păsărilor și ne iubim cu părinții —
îngropați lingă gesturi —
din cînd în cînd dăm urmașilor
un simplu gest în formă de inimă
și abia atunci gîndim că lumea începe
cu fiecare.

acum visez

Poate, totuși, mă mai adulmec,
scaiete mi se face singele
de memoria ta —
acum visez o slobozenie de pădure
și lasă-mă singură —
tu ai murit demult
dar mie mi-e dor de ce va veni.

încoronare

Apoi au venit caii sălbatici,
au înconjurat liniștea mea
și-au păscut-o cu plîns de copil,
dar credeam că e adevărat,
mă voi întoarce și voi dansa pantha rei,
pantha rei, la încoronarea mea
spre ziuă.

iată crește iarba

Prieteni, aici curg toate visele noastre,
e limpede izvorul de atîta singe tinăr
legat de rusălcii întoarce-n apusuri —
prietenii, mă dezbrac de cuvinte,
iată crește iarba în fumul strămoșilor
și mă minunez precum pasărea
de neștiință cerului.
Și liniștea drumului precum zisa
pasăre — cerul —
am pornit prin cetatea albastră, prietenii,
și azi am să cînt lingă
orologiul întors al acestui pămînt.

În spațiu și timp

caietul XXI. 1966

Războiul în artă are ceva din măreția cu care se înfruntă anotimpurile. Morții vor învia în pragul primăverii...

★

Adevărul nu trebuie exagerat, chiar în șoaptă spus sună destul de tare.

★

Ce este adevărul? Efectul unei cauze și cauza unui efect.

★

Arta e mediocră când efectul ei nu include cauza altor efecte.

★

O operă de artă trebuie să fie frumoasă ca un pom, ca un riu, ca un munte: să se ofere tuturor după cit sint dorite.

★

Adevărul îl simt toți dar numai rațiunea îl poate explica; uneori, cu destulă încetineală. Când îl simți te arde.

★

Arta merge înaintea științei, de aceea să nu cerem prea mult criticilor. Nu trageți! Fac și ei ce pot.

★

L-am mărit pe Creangă pentru Parcul Herăstrău și mi se pare atît de mare că nu-l mai pot vedea. Poate voi crește și eu puțin?

★

Mare sau mică, sculptura poate închide în ea valențe monumentale, ceea ce înseamnă că e legată de spațiu pe rațiuni plastice, se supune și-l domină în același timp.

★

A înțelege arta în abstract sau pe figură e același lucru, dar trebuie să fie artă, adică să fie omul în ea. O artă în care nu știm ce este e sălbatică. Sensul frumosului artistic începe cu: eu sint și mă recunosc ca atare.

★

Sentimentul spațiului ți-l dă concepția despre lume: sculptorii din Insula Paștelui au vrut să privească peste ocean, egiptenii așteptau sufletul: spațiu orizontal. Bizantinii rîvneau cerul: spațiu vertical. Frica de război a creat spațiul închis, spațiul caverinos: Henry Moor.

★

Creatorul a stabilit dintru început pentru totdeauna rotația planetelor. Noi abia am reușit să facem un ceasornic ce trebuie tras în fiecare seară. De aceea, orgoliul nostru e copilăros.

★

O natură bună, numai cu greu poate fi stricată de un spirit rău, totuși să fim prudenți.

★

Singurătatea este necesară unui spirit meditativ, dar numai spiritele mari nu se tem de ea. A fi singur înseamnă să te apropii de sinele tău. Ceea ce nu e greu dar trebuie să-l definești.

★

Numai când ești singur simți cît de adînc și cald pulsează viața tuturor în viața ta.

★

În singurătate spiritele mediocre se plictisesc.

★

Singurătatea îți adîncește dorința de a fi laolaltă cu oamenii, îți dă calmul și înțelepciunea care te vor duce la echilibru. Să fii singur cel puțin un ceas într-o zi, o zi într-o săptămînă, o lună într-un an, e un sport pe care numai oamenii viitorului îl vor ridica la rang de virtute, fiindcă vor fi prea mulți laolaltă.

★

O mină de oameni au deschis vieții drumul spre fericire: artiștii de fapt sint singurii care n-au fost nici spînzurați nici arși pe rug... Fiindcă se auto-sacrifică.

★

Singurătatea melancolicilor e viciu. Eu vorbesc despre singurătatea celor care iubind prea mult viața simt nevoia să-și officieze în liniște această iubire.

★

Cine e înțelept? Întrebare de al cărei răspuns depinde fericirea omenirii și totuși răspunsul e la fel de simplu ca și întrebarea. Înțelept este cel care nu face rău nimănui. Acesta nici nu are de ce se teme fiindcă a nu face rău în nici un fel (discuție în principiu) înseamnă a nu avea dușmani.

★

O zi trăită cu o conștiință curată este egal cu fericirea. Apoi încă o zi și tot așa... Se poate, dar nu sint astfel de oameni. Obsedați de viitor ei vor să acumuleze bunuri, situații, titluri. Începe rivalitatea și o dată cu aceasta nesațiul, lăcomia, apoi frica.

★

Vrem să fim demni și reușim dar vrem să ne fie recunoscută această calitate. Șarpele orgoliului își arată colții...

★

Condiția materială determină profilul moral al societății, se spune mereu. Este adevărat, totuși sint oameni care inversează legea: unii au fost arși pe rug, spînzurați, trași pe roată, iar noi am avut astfel de oameni. Exemplul lor trebuie urmat?

★

Întoarcerile mele în sat se soldează aproape întotdeauna cu convingerea că țara noastră are un viitor mare. Tăranii nu văd prea departe viitorul, dar respectă prezentul, dîndu-i toată energia, toate virtuțile celor care trăiesc de azi pe mîine. Se poate spune că ei dau totul pentru o zi de viață. Ei reușesc să trăiască pînă la adînci bătrînețe, să crească copii, adaptîndu-se fără mari convulsii condițiilor revoluționare. Ei nu țin discursuri. Lucrează. Atîta tot. Astfel își pregătesc ei dreptul la stima noastră și la nemurire.

★

Oamenii își spun povești despre viață în diferite forme, genuri. Proslăvesc viața sau o denigrează. Iată cercul închis al efortului celor mai mici și a celor mai mari artiști din toate timpurile.

★

Vine un timp cînd ești constrîns să accepți gloria ca pe singurul bun pe care ți-l mai oferă viața. Este momentul cînd Martin Eden se sinucide. Numai un optimist ca Jack London putea ajunge la acest deznodămînt. Obisnuit, gloria este suportată cu resemnarea pensionarului ce-și fumează pasiv pipa lui rău mirositoare.

★

Nicăieri ca într-un oraș de provincie nu e mai izbitor aspectul carnavalesc al vieții... Fiindcă măștile sint stîngace.

★

Dacă printr-un gest diabolic cineva ne-ar scoate din memorie trecutul, cataclismul moral al omenirii ar fi divin: ar urma o clipă de sinceritate.

★

Cînd ești lucid, o poveste sentimentală (citită sau văzută într-un spectacol) e ca o ploaie pe sticlă... Ai vrea să vină o furtună cu piatră.

★

O iubire în care cauza biologică nu e categorică nu durează. Este ceea ce unii simt fără să știe. „Fericiri cei ce nu știu...”

Sînt iluzii pentru care sintem dispuși să sacrificăm orice realitate. Iluzia talentului sau a iubirii de exemplu nu suportă nici o dispută, nici o cumpănă de valoare. Te dăruie lor în întregime și te realizezi în ele transformîndu-le în realități.

★

Depășește-te mereu, în fiecare zi schimbă-te, dar fii profund și sincer. Așa poți fi original, proaspăt, nou. Asta înseamnă de fapt să rămii mereu copil, adică mai sus sau mai jos de principii, proaspăt ca izvorul care are în sine principiul riului.

★

Meseria este propria ta știință și ține de voință, înțeleasă ca rațiune. Cunoscută bine, devine instinct: lucrezi ca pasărea cînd zboară, ca cerbul în anotimpul dragostei, ca furnica...

★

Frumusețea este ceea ce nu poate fi urîțit de nimic: ceva ce seamănă cu sufletul.

★

Să nu-ți pară rău că ceea ce ai făcut nu seamănă cu ceva... Dacă în timpul lucrului ai fost cald și adînc în încordare înseamnă că ai pus în lucrarea ta un dram de iubire. În iubire nu putem fi mincinoși.

★

Nu zice: are mai mult talent! Spune așa: iubește mai mult!

★

Arta e actul de identitate spirituală al omului pe pămînt. Cînd ne vom ridica la cer pietrele noastre vor plînge...

★

Din iubire, pînă și copiii se nasc frumoși.

★

Sentimentul iubirii ne pune în comuniune cu legile nepătrunse ale universului.

★

Numai cînd iubești poți înfrunta ura cu seninătate, fiindcă atunci simți cît de frumos ești.

★

Ca fluviul care adună în albia sa toate riurile, să te miști căutînd vîile adînci. Dacă rîvnești liniștea și statornicia oceanului.

★

Graba și succesul imediat anunță artistul mediocr.

★

Falsele probleme întunecă adevărul.

★

Ceea ce e forțat se sfarmă.

★

Arta începe acolo unde încetează calculul practic.

★

O terapeutică estetică îndelung și bine aplicată ar vindeca omenirea de cancer. Lozincă: mai multe săli de concert, cărți, filme, expoziții, dans, teatru.

★

ION VLASIU

vatra vă propune un roman

distins cu premiul Uniunii Scriitorilor pentru literatura naționalităților conlocuitoare — 1970

un leagăn roșu pe cer

cap. IX.

pe urmele norocului

Între timp mai povestește și paznicul de cîmp cite ceva despre fețele ascunse ale timpului.

Aflăm astfel că de ani de zile își face de cap prin ținut un balaur, de fapt un duh al ciștigurilor mirifice și iată cum se face că în numai câteva clipe oricine poate deveni bogat. „Norocul cu șapte capete”, închis în lozuri, nu se mai omoară după singele omenesc ca în basmele de odinioară, ci se mulțumește cu mărunțișuri obișnuite. Deseori i se pierde urma, dar apoi apare din nou în anunțurile cotidiene, sau prin mijlocirea informațiilor ce le poartă tirgoșii. În vitrinele orașelului cel mai apropiat poți deseori întîlni fotografia învingătorului: Ecce Homo! Iată-l deci pe acela, care nu și-a precupețit nici timpul și nici cei trei lei absolut obligatorii, necesari pentru victorie. Învingătorul are o întreagă aureolă de legendă. Astfel o fetiță de zece ani a cîștigat o mașină. Nebunul satului o sumă exorbitantă la pronosport, a cărei dobîndă egalează leaful de director. Și cum e mai ușor să apuci norocul de grumaz, cum să faci să-l ai și să-l păstrezi, căci în treburile acestea întotdeauna necuratul își viră coada. Mașina, suma mare de bani, sint de obicei scoase de sub nasul atîtor gură-cască, de cite un antreprenor de ouă, de cite un scamator, circar ambulant, sau șomer. Ciștigul este într-adevăr scos, însă nu și speranța care de cele mai multe ori se cuibărește în vise, de unde citeodată trimite în lume numerele norocoase. A fost pe aici un cantonier, care-și făcea serviciul între kilometrii 33 și 36. Pe deoparte cele două numere, pe de alta data la care a avut accidentul de bicicletă i-au indicat în vis posibilitățile de ciștig. În schimb nevastă-sa și fiică-sa, mergînd la tir și ținînd seama de propriile lor vise, au modificat numerele. Astfel că mult visata avere în loc să intre în buzunarul cantonierului nostru, a nimerit în cel al predicatorului baptist din satul vecin, care astfel a provocat o indoită tristețe, întrucît slujitorul cultului și-a lăsat baltă credințioșii și-a plecat în lume. Cantonierul vizionar — după martorii oculari — de atunci își tot bate nevasta și fiica, cu o furie îndreptățită și cu drepturi absolute. Pentru că la urma urmei, cum îndrăznește o muiere să amestece prostia ei cu ceea ce a văzut bărbatul ei în vis.

Și dacă taică-meu se asociază mereu în cumpărare de lozuri, atunci el, sau tovarășii întru hazard strîng suma necesară și se tot duc în orașelul vecin să se intereseze de rezultatul norocului, care nu prididește să se arate mereu în alte părți.

În vară s-a făcut o mare publicitate, s-a chemat întreaga populație la vîgilență în legătură cu pericolul pe care-l reprezintă gîndacul de colorado. Ne mai vorbind că la acest anunț s-a mai adăugat și faptul că se oferea un premiu de două mii de lei aceluia care va găsi gîndacul distrugător pe o rădăcină de cartofi sau pe o altă plantă folosită de ciștig. Astfel inginerul agronom a ținut o conferință despre puterea de distrugere a gîndacilor inamici. Adăugați la asta că învățătorii țineau la școală o serioasă muncă de lămurire printre elevi ca și responsabilități de grupe printre muncitorii agricoli. Gîndacul asta de colorado provine din Statele Unite ale Americii. Trezind peste Oceanul Atlantic domnia sa insecta a produs pagube mari, mai întîi în Franța, apoi în Germania „iar acum amenință Cărmășul!” — explică învățătorul, agîtîndu-și bățul în fața hărții. Gîndacul de Colorado e lung de un centimetru și poate fi recunoscut după cele zece dungi negre pe care le poartă pe spate. Larva sa e de culoarea cimbrului, sau a portocalei. Mulți își puteau imagina astfel culoarea portocalei, dar prea puțini, sau nimeni, pe a cimbrului. „Uitați-vă la șorțul fetii alea!” „Așa-i clar!” — dădeau din cap auditorii. Cuiva i-a venit ideea că pentru orientare n-ar fi rău să ia cu ei și pe fata cu șorțul de culoarea cimbrului. „Să nu ne prostim, oameni buni!” Gîndacul de Colorado, numai într-o singură vară se înmulțește cu trei generații care la rîndul lor lasă și ele un val de urmași. Numai o singură femele înmulțește familia gîndacului cu trei milioane de exemplare și e în stare să distrugă pe zi 5 pogoane de culturi de cartofi. În comparație cu el, gîndacul șimos, fluturile de noapte, păduchele de cîmp, sau cărbușul sint

adevărâte binecuvîntări zeiești. Astfel educatorii poporului înfățișau cu multă forță de imaginație proporțiile distrugerilor în dorința de a trezi conștiința pericolului.

Azi cîmpul e încă verde. Pe loturile comune și în grădinile de lingă case floarea albă a săpunarilor e încă țișpător de sănătoasă, dar dacă urgia lui Dumnezeu devine o realitate, satul poate fi rebotezat cu siguranță drept o „Vale a plîngerii”. Atunci va fi o privescătoare să vezi florile ofilite, de culoarea jegului, cu frunzele căzute veste, zdrențuite și putrede, tulpinile de cartofi uscate în picioare, vrejurile atrofiate, sau tuberculii de sub pămînt intrați în putrefacție. Ca orice boală, și această holera a cartofului năvălește în hoarde asupra cîmpurilor. O ginganie o hrănește pe cealaltă, imprăștiindu-se în scriboasa miazmă a putrefacției ce înmulțește cetele viermilor, ce la rîndul lor înmulțesc gălbeaza, viermii intestinali, febra aftoasă, urgiile murdare, care organizează un ospăț colcăitor în coroana copacilor, pe pielea rîioasă a animalelor, precum și în burțile oamenilor. Și toate acestea desigur nu sint o exagerare. Și asta o dovedește faptul că niciodată exagerările n-au indicat un surplus pentru că pe baza concepțiilor conducătorilor acelei gospodării viața a demonstrat că rezultate nu se pot obține decît cu prețul exagerării conștiinței și prin urmare și ei au ales un mijloc de creare a panicii. Iar drept echilibru au pus un preț ridicat pe capul gîndacului de Colorado.

Pericolul ce se apropia a fost primit de oameni cu mult entuziasm. Pentru că fantoma înspăimîntătoare ce le-a fost descrisă, ei și-au înfățișat-o în culori și mai sumbre, pentru că de fapt nu credeau în ea. Și asta și datorită imensei sume promise drept premiu. Oare, — ziceau ei — serviciul financiar va fi în stare să sacrifice atîta pentru un gîndac? În schimb conducerea s-a pregătit serios de război.

În biroul sfatului telefonul suna fără încetare. Forurile superioare cereau raporturi asupra situației și dădeau directive, dacă lupta va începe, cum va trebui ciștigată. Pe arii stăteau butoaiile cu lichidul de stropit, dar ceea ce încă lipsea era gîndacul însuși, și premiul din buzunarul țărănilor.

În primele zile, mai mulți copii roiau pe cîmp. I-au gonit de acolo părinții lor, pentru că grădinile să fie păzite cu grijă în timp ce pe ogoarele comune hoinăreala nu avea nici un sens. Mai tirziu, cînd cei autorizați și-au întărit promisiunea sub cuvînt de onoare că premiul se va da, s-au pus în mișcare și adulții și bătrînii, și invliziile de război. Primii erau cartofarii, însurații de mai multe ori, foștii președinți, cei care schimbă mereu serviciul, și la urmă de tot, aia cu firea mai dificilă, adică bănuitorii și neîncrezătorii. În speranța norocului neașteptat și desigur și de dragul comodității, căutarea gîndacului au început-o în jurul caselor. Fiecare în ograda lui. Nimeni nu ar fi îngăduit ca miini străine să moșmondească pe proprietatea lui, printre vrejurile de cartofi, și nenorocirea lui să devină norocul celui alt. Din această pricină s-au iscat și certuri, iar cei care violau granița, sau intrau cu forța, erau pur și simplu puși pe fugă. Dis-

cuțiile continuau mai departe la crîsmă sau colțuri de stradă cu veșnica întrebare dacă e sau nu, un interes comun descoperirea gîndacului de Colorado? Și dacă trebuie să se îngăduie și celor leneși, celor cu firi mai domoale, care n-au însămintat cartofi, mă rog, oricui, să ia parte la această acțiune de îndepărtare a pericolului, doar este știut că aceștia nu doresc de fapt îndepărtarea prăpădului, ci pur și simplu vor să pună mina pe bani. Prin urmare unii erau de părere că cei mai sus numiți să meargă la prășit și la cosit, doar s-a ivit o delăsare generală în muncile de vară, și să nu mai tragă foloase dintr-o situație creată de alții, pentru că orice soi de avantaj provenit dintr-o nenorocire nu are dreptul să-l obțină decît acela care a provocat nenorocirea, adică s-a angajat să riște. „Doar au fost de nenumărate ori indemnări de conducere prin nenumărate apeluri și cu afișe lipite pe pereți: oameni buni, cultivați cartofi, zarzavaturi, nu îngăduiți ca frații noștri muncitorii, să cumpere mai scump usturoiul decît smochinele, portocalele sau roșcoavele. La asta ei n-au răspuns cu munca pretențioasă a cultivării, care naturalmente poartă în sine și primejdia gîndacului de Colorado. Ei, dacă nu v-a plăcut, atunci să nu conați nici pe cele două mii de lei!” Dacă totuși are să-i cîștige careva dintre neautorizați, atunci măcar jumătate din bani să-i predea brigăzii de cartofi, iar aștia să repare cu ei geamurile lipsă ale căminului cultural. Disputa asupra dreptului la percheziție pentru descoperirea gîndacului ar fi dorit s-o limiteze și percepții de impozite, care doreau ca numai aceia să-și pună piciorul pe ogoarele de cartofi, care nu au datorii la fisc. Această inițiativă nu a fost aprobată, ba dimpotrivă a pus capăt și celorlalte dispute. Și astfel, cu mic, cu mare întreg satul s-a apucat de treabă. O singură plîngere îndreptățită s-a formulat în această etapă, și anume că umblă după gîndac și aia, care habar n-au cum arată, pentru că nu știu nici cite dungi poartă animalul pe spinare, dar în plus, mai distrug și recolta călînd-o în picioare. Formularea avea un temei. În schimb căutătorii de comori, în cete mai mici sau mai mari, adunau orice soi de gîndac, și-l plasau în cutia de chibrituri, sau în pungă, iar pe urmă alergau la agronom: „Pe asta-l căutăm?” „Să nu ne prostim, oameni buni!” Și astfel în colecție ajungeau plosnițe de cîmp, ploari, gîndaci de balegă, și peste tot se vedeau urmărilor triste ale năvălirilor tătare; moviile distruse, vrejuri strivite, tulpine înfrunzite dar căsăpîte. Cei care credeau că gîndacul de Colorado se ascunde în țărîină au răscolit și rădăcinile cu săpăliga, cu casmaua, și deci dacă au răscolit-o au trecut și cite ceva din cuib, în traistă. Urlau brigadierii: recolta e în pericol! Controlul s-a înăspriț, dar nimeni n-a crezut posibilă introducerea percheziției corporale, pentru că dacă ceva e a tuturor, atunci cine acceptă fără nici un risc rolul de a fi și proprietar și percheziționat? Riscul era că tocmai cumetrii, cumnații ce trăiseră pînă atunci într-o frățească înțelegere, puteau dintr-odată să ajungă în relații de dușmănie din pricina a doi trei tuberculi de cartofi. Așa că mai bine să piară o parte a recoltei, decît în atmosfera aceea și așa încordată să se iște cumva o bătaie, sau cine știe ce conflict cu urmări arave. Unii considerau, și pe bună dreptate, că ar dreptul să fie indignați, că doar nu ne ajunge pacostea ce a căzut pe capul nostru, și nu ne ajunge că pe vremea luptei de clasă ne gîtuim unii pe alții, că uite dumneata, să continuăm pîruiala și-acum la necaz, cînd ar trebui să domnească între noi înțelegerea. Oamenii erau plini de bunăvoință și de speranță, dar mai știau că dacă scopul și căutările nu vor aduce nimic, atunci măcar să cîștige ceva, să aibă un folos din înfrigerile zilnice, și aceasta cu atît mai mult, cu cît cooperativa de producție nu consemna unități de zi muncă, nici pentru umblatul în patru labe în sectorul particular, și nici pentru același umblat în mod organizat. Astfel unitate de la început se destrămă și se înmulțiră înfracțiunile. Astfel paznicii viilor au raportat că hoții au pătruns în livezi în lipsa lor, motivînd că sint în căutarea gîndacului de Colorado. Întrucît de comună mai aparțin două sate, după o bună bucată de timp au anăruit și aparținătorii cerînd socoteală sfatului. Că ei de ce n-au fost anunțați, că se așteaptă un prăpăd, sub care se ascunde norocul. În cele din urmă conducerea a interzis continuarea căutărilor. Nu e gîndac, și basta! Pentru că încă înainte de a ajunge la noi, l-au desființat cei din comunele mai îndepărtate. „Păi atunci de ce ați virit panica în noi?” — se infuriau cei cu speranțe exagerate de mari. Au insirat cite și cite nu sint înspăimîntătoare pe lumea asta și care sint primejdii adevărate, ne mai vorbind de cei cărora le-a trecut prin minte să mai adauge la acestea și pe cele imaginare. Un polițist ieșit la pensie, sub efectul citorva țoiri de rom, a pornit să reprime toată tărășenia. Dar, cineva a găsit gîndacul mult visat, avea zece dungi negre pe spinare, corespundea tuturor semnelor, dar pînă la urmă și acesta s-a dovedit a nu fi cel căutat. Adică primul, întrucît pe acela, desigur conducerea îl găsește mai repede.

„Apoi mai spună cineva că nu-i de șagă — clocotea paznicul de cîmp care din cauza durerilor de șale nu lua parte la căutarea gîndacului decît în silă. — În punga cui au ajuns cei două mii de lei? Asta numai dumnezeu ar ști s-o spuie. Dar dacă la anu va mai veni coloradoul asta? La cine o să mai urle, că din partea mea să-mi sară ochii dacă o să mai alerge cineva după el. Pentru că vezi dumneata tovarășe, așa să trăiesc eu, că cu cît îi haiu mai mare cu atît îi alergătura mai mică. Ce zici?”

Am întrebat pe un om competent și autorizat, care e adevărul din toată istoria asta. Pe atunci el era proaspăt sosit în sat și nu cunoștea amănuntele.

— A existat pericolul gîndacului de Colorado? — îl întreb eu.

— A existat.

— Cei două mii de lei au fost într-adevăr promiși?

— Desigur.

— Cine i-a încasat?

La asta cetățeanul meu n-a mai știut să răspundă.

În românește de ROMULUS GUGA

RESTI- -TURI

vorba de acasă

Am ajuns, în sfârșit, și noi scriitorii români să avem publicul nostru.

Mai-nainte, nu tocmai de mult, cînd aproape numai scriitorii străini aveau public în țara noastră, alergam cu liste de premunerațiune, ne căciuleam pe la toți editorii și ne simțeam îndatorați pe toată viața, dacă vreun mecenat ne lua sub ocrotirea sa și pune la cale publicarea operelor noastre fie în carte deosebită fie în vreuna din revistele literare susținute cu multe jertfe și cu multă cerșătorie.

Acum, de cîțiva ani, editorii de toate categoriile, simțind că operele literare sunt marfă căutată, au început să zîmbească mai prietenește, cînd vreun scriitor le intră în prăvălie.

Duminicile și zilele de sărbători toate zidurile sunt pline de afișe și se revarsă asupra țării un întreg potop de fel de fel de reviste și așa numite „edițiuni de duminică”, cele mai multe ilustrate, toate pe cît de variate, pe atît de interesante.

Căci setea de lectură a publicului deprins a citi românește se întâlnește cu setea de cîștig a cîtorva „antreprenori” literari.

Tocmai de aceea însă nu se face de obicei literatură ci neguțatorie de vorbe și-o adevărată spaimă ne cuprinde adeseori, cînd răsfoim aceste publicațiuni făcute cele mai multe în pripă și fără nici un control serios.

Nu o dată, reamintindu-ne trecutul, o adîncă înduioșare ne cuprinde cînd ne dăm seama cît de mult ne-am depărtat noi de părinții noștri, cum ne-am lepădat de obiceiurile lor, dintre care multe erau atît de bune și de frumoase. S-a rupt oarecum firul vieții noastre naționale și noi nu mai suntem parcă urmașii părinților noștri, nu continuatorii lucrării lor. Și lepădîndu-ne de obiceiurile vechi n-am luat alte, ci am rămas o societate în mare parte dezbrăcată de obiceiuri bine stabilite, adecă demoralizată.

Nu trebuie oare să ne înspăimîntăm, cînd vedem, că demoralizarea aceasta se propagă în cercuri din ce în ce mai largi și ajunge la românimea cea adevărată, care tot mai păstrează firea ei din bătrîni?

Dacă astfel vom merge înainte, va trebui să ne diferențiem în viața noastră culturală pînă într-atît, că nici părinții noștri, nici frații noștri din alte țări n-ar mai putea să ne recunoască.

Trebuie să ne întoarcem, pe cît întoarcerea mai e cu putință, la vatra strămoșească, la obirșia culturală a noastră.

Așa cum în dezvoltarea limbii noastre numai prin întoarcerea la graiul viu al poporului am putut să ajungem la stabilitate și la unitate și în dezvoltarea noastră culturală vom ajunge la statornicie și la unitate numai dacă vom ține în toate lucrurile noastre seama de gustul poporului, de felul lui de a vedea și a simți, de firea lui, care e pretutindeni aceeași.

Acesta este gîndul din care am pornit cînd am luat între noi înțelegere să-i dăm d-lui Sfetea mîna de ajutor pentru publicarea acestei foi ilustrate.

Nu ne punem alături cu somitățile noastre literare; nu voim să îndrumăm pe literații noștri prin critică severă spre o mai mănoasă lucrare; nu ne avîntăm spre cercul restrîns al celor aleși; nu ținem nici să facem noi singuri, nici să dirigem „Vatra”: ne-am legat numai ca pentru alte foi să nu mai dăm contribuțiuni și primim răspunderea pentru cele ce se vor publica în coloanele acestei foi, din care am voi să facem un organ literar pentru toți Români, un mijloc pentru propagarea aceluiași gust și aceluiași fel de a simți și de a gîndi în toate părțile poporului românesc.

Ne adresăm deci cu încredere frățească la aceia dintre scriitorii noștri, care împărtășesc vederile noastre, și îi rugăm să se unească cu noi, pentru ca, lucrînd împreună, să le putem da Românilor o lectură nu numai variată și interesantă, ci totodată și românească.

Se zice, fără îndoială, că arta nu are naționalitate. Operele de valoare universală sunt însă un fel de sinteză a dezvoltării culturii naționale și credem că n-am ajuns încă noi Români la un stadiu de dezvoltare culturală în care scriitorii noștri pot să aibă pretențiunea de a scrie pentru toate timpurile și pentru toate popoarele. Ne vom mulțumi deci, dacă vom putea să scriem pentru contemporanii noștri români.

Nu ținem, ce-i drept, ca în „Vatra”, să se publice numai scrieri originale;

ținem însă ca traduceri ce se vor publica să fie făcute cu îngrijire și alese potrivit și ele gustului poporului românesc.

Acesta ni-e vorba de acasă. Omul însă, cînd pleacă la drum, știe numai unde vrea să ajungă și ce vrea să facă, el însă nu poate să știe și unde, în adevăr, va ajunge și ce, poate chiar fără de voia lui, va face. Nu putem dar nici noi să știm, dacă lucrurile vor ieși așa cum noi le-am plănuit.

Foaia aceasta nu e făcută pentru noi, ci pentru obștia cititorilor ei; nu dar pe placul nostru, ci potrivit cu gustul ei are să fie făcută. Ne vom da deci silința să cunoaștem gustul cititorilor noștri și vom ține seama de el, dîndu-le, pe cît se poate și pe cît se concordă și cu vederile noastre, lectura pe care ei înșiși doresc s-o aibă.

Astfel ne vom aduna cu toții, public și scriitori, împrejurul „Vetrei” și vom face un lucru potrivit cu propriul nostru fel de a fi.

I. SLAVICI, I. L. CARAGIALE, G. COȘBUC

VATRA, anul I, nr. 1 (1894)

de la vatra veche la vatra nouă

La 27 octombrie 1893 Ioan Slavici primea de la I. L. Caragiale, cu care în deceniul precedent lucrase, alături de M. Eminescu, la ziarul „Timpul”, un bilet prin care era întrebat ex abrupto: „Dragă Slavici, vrei să ne întîlnim într-o zi cu Coșbuc și cu librarul Sfetea, pentru ca să vorbim despre o afacere care desigur te-ar interesa?”

Afacerea despre care aveau să vorbească cei trei scriitori împreună cu librarul și tipograful Sfetea, originar de la Brașov, era înființarea unei „foi ilustrate pentru familie” care a și apărut la 1 ianuarie 1894 sub numele de Vatra.

Ce urma să fie noua publicație s-a arătat în articolul program intitulat Vorba de acasă, semnat de toți cei trei scriitori în ordinea vîrstei: Ioan Slavici (născut 1848), I. L. Caragiale (1852), G. Coșbuc (1866).

Faptul că articolul purta semnăturile tuturor celor trei scriitori a determinat pe unii din biografi și bibliografi acestora, și îndeosebi pe ai lui Slavici și Coșbuc, să-l atribuie individual fiecăruia dintre ei, ideile din operele lor ivindu-se în mod pregnant și în programul „Vetrei”.

După cercetările și discuțiile de rigoare se poate însă considera că „vorba de acasă” a fost redactată, într-o primă versiune, de Slavici, că ea a fost apoi văzută și completată de Coșbuc, și că, în cele din urmă, va fi fost cizelată de Caragiale, acesta avînd îndeminarea celei mai sigure exprimări.

„Vatra”, se arăta în articolul program, a apărut ca o reacție împotivă „antreprenorilor literari”, a „neguțătoriei de vorbe” pe care o reprezenta o mare parte din revistele timpului, împotriva „demoralizării care se propaga în cercuri din ce în ce mai largi” și împotriva cosmopolitismului care începuse să domine mișcarea literară românească.

În numele acestui program „Vatra” avea să publice timp de doi ani și jumătate — ultimul său număr a apărut la 15 august 1896 — o viguroasă literatură patriotică și socială, dedicată cu predilecție maselor largi de cititori, pagini din istoria poporului român, studii și creații din domeniul folclorului și a limbii populare, aspecte din viața societății românești îmbibate de o tumultuoasă sevă realistă, cercetări de istorie literară, note de călătorie, precum și substanțiale cronici asupra vieții literare, artistice și culturale ale

românilor de pe ambele versante ale Carpaților.

Ce a însemnat „Vatra”, atît din punct de vedere literar cît și politic, se relevă cu prisosință din simpla menționare a unora din principalele creații apărute în paginile ei: *Noi vrem pămînt*, — răscolitorul imn al țărînimii revoluționare —, *In opresores, Pașa Hassan, Doina, Mama, Dragoste învrăjbită, Scara*, de George Coșbuc; romanul *Mara* (prima parte) și nuvelele *Hanul ciorilor, Ceas rău* de Ioan Slavici, precum și evocările închinat de acesta lui Mihai Viteazul și lui Avram Iancu; studiul lui N. Iorga despre Grigore Alexandrescu și despre exilul voevodului moldovean Petru Șchiopul, la care s-au adăugat suculente note de călătorie; cercetările de folclor ale lui Virgil Onițiu — fiu al orașului Reghin — intitulate *Straturi în poezia noastră poporană*; scrierile populare ale lui S. Florea Marian, D. Stăncescu, Grigore Sima, Petre Dulfu (fragmente din „Păcală”) și atîtea altele, semnate de B.P. Hașdeu, Traian Demetrescu, George Murnu, I. Păun Pincio, C. Berariu, Maria Cunțan, I. Rusu Șirianu etc. Una din cele mai interesante și mai apreciate rubrici ale „Vetrei” a fost rubrica *Vorba ăluia* scrisă îndeosebi de George Coșbuc, prin care poetul a explicat originea și sensul unor expresii și zicători populare ca: *nici în clin, nici în mîinecă; a prins prepeleța de coadă; lasă-l în moarea lui; a lua lumea în cap*.

Coșbuc scria de asemenea și rubricile de „Varietăți”, „De-ale casei” și „Știri”. În 1894, an în care s-a judecat la Cluj marele proces al memorandiștilor, „Vatra” a luat cu energie apărarea acestora, publicînd, pe lîngă numeroase știri și comentarii asupra procesului, poeziile de luptă și de solidaritate patriotică ale lui George Coșbuc (*In opresores*) și Petre Dulfu (*Cu flori, cu ramuri verzi*).

Rolul „Vetrei” a fost astfel un rol de îndrumare literară, patriotică și socială, un rol fecund, cu largi implicații în viața culturală și politică a țării, „Vatra” fiind fără îndoială una din marile reviste ale secolului trecut.

★

La 75 de ani de la apariția ultimului număr al „Vetrei” de la București apare pe plaiurile mureșene, animată de intenții asemănătoare, o nouă „Vatră”.

Ea nu are în fruntea ei scriitori de importanță lui Slavici, Caragiale și Coșbuc, dar a adunat în jurul său o întreagă pleiadă de scriitori tineri — poeți, prozatori,

publiciști, istorici, oameni de artă — al căror nume circulă de cîțiva ani prin paginile celor mai de seamă publicații literare și politice românești, unii dintre ei, prin volumele publicate, ajungînd chiar și la o evidentă notorietate.

Ceea ce au mărturisit pînă acum prin publicațiile din alte orașe vor mărturisii de acum înainte prin propria lor revistă, „Vatra” veche, ca și marii ei cititori, fiindu-le un imbold și o călăuză.

Unei echipe noi, mult promițătoare prin tinerețea și prin talentele ei, i se adaugă însă și un program nou care, fără a nescoti valoroasele tradiții ale „Vetrei” de odinioară, se inspiră din năzuințele și imperatiile zilei de astăzi, din largile perspective ale viitorului, întocmai așa cum Slavici, Caragiale și Coșbuc s-au inspirat din imperatiile zilei de atunci.

De altfel literatura nici nu se mai poate concepe astăzi decît ca o expresie vie, concludentă, a realității românești, care e o realitate socialistă, o expresie a luptei poporului român pentru apărarea independenței patriei sale, pentru progresul ei social, pentru pace și pentru o conlucrare fecundă, pe bază de egalitate, cu toate popoarele lumii și cu toate naționalitățile conlocuitoare.

În orașul vechilor tradiții culturale și patriotice ale lui Petru Maior, George Șincai, Al. Papiu Ilarian, Avram Iancu, ale lui Aranka György, Bolyai Farkas și Bolyai Ianoș, noua „Vatră” va fi astfel o tribună literară și socială menită să grupeze în jurul ei pe toți fiii Mureșului cari iubesc această țară — o țară care este a tuturor celor ce trăiesc și muncesc în ea — pe toți cei cari prin talentul lor sînt chemați să colaboreze la dezvoltarea literaturii, a științelor și a artelor ei, cu un cuvînt pe toți cei hotărîți să contribuie la progresul social, național și cultural al Republicii Socialiste România.

Ca și „Vatra” veche, „Vatra” de la Tirgu Mureș nu va fi o revistă a conducătorilor și colaboratorilor ei, ci a „obștei” de cititori mureșeni, a dragostei lor pentru literatură, a „gustului” lor de care va ține seama, ea fiind destinată să fie „lectura pe care ei înșiși doresc să o aibă”.

Tineri mureșeni, adunați-vă în jurul „Vetrei” voastre!

Ea va reprezenta nu numai „Vatra” trecutului, ci și pe a prezentului și viitorului!

VASILE NETEA

titu maiorescu

inedit

Beția de cuvinte în „Revista Contimporană”, „studiu de patologie literară”, cum îl denumește autorul lui, datînd din 1873, este neîndoișor cel mai exemplar document al artei polemice maioreștiene. G. Călinescu mai întîi, și apoi N. Manolescu, au stăruit asupra valorii literare a diatribei maioreștiene, a măiestriei punerii în scenă, a inegalabilului său stil de distribuie a ideilor, a desfășurării argumentației și, în ultimă instanță, a superiorității zdrobitoare a meșteșugului polemic. Victima principală a intervenției sale din 1873 este V. A. Alexandrescu-Urechia, „omul cu șapte nume”, profesor universitar și mai apoi ministru, ajuns la mari demnități fără merite personale, exemplul cel mai tipic, după Maioreșcu, al parvenitismului social. Că este așa, ne-o dovedește celălalt articol al său, **Răspunsurile „Revistei contimporane”**, unde, după ce trece repede peste diferendul cu ceilalți patru autori vizati în studiul anterior (G. Sion, D. Laurian, P. Ghica, G. Marian) prin folosirea ingenioasă a calificativului „mofturi” invocat de P. Grădășteanu sau a metodei „eratei”, restul articolului și-l consacră respingerii metodice (în șapte capete de acuză fundamentale) a erorilor lui V. Alexandrescu-Urechia, care este astfel literalmente desființat. Cauzele care stau la baza acestei dispute sînt mai vechi și mai numeroase, așa cum se va vedea din „declarația” de mai jos, făcută de T. Maioreșcu cu ocazia alegerii sale de decan la 10 februarie 1869, document aflat în păstrarea arhivei Universității „Al. I. Cuza” din Iași (fond. Rectorat, Dosar 66/bis/ 1868—1869, f. 137—138). Actul dovedește interesul profesorului Maioreșcu pentru consolidarea poziției în universitate a colegilor săi junimiști (Caragiani, Vizanti, Quintescu), prin trecerea lor la rangul de profesori titulari și înlăturarea lui V. A. Urechia, pe motiv de incompetență profesională.

Între documentele inedite referitoare la Titu Maioreșcu păstrate în arhiva Universității „Al. I. Cuza” din Iași (Fondul Rectoratului) există cîteva piese extrem de interesante pentru configurația personalității maioreștiene, care vin să lumineze cu cîteva date sigure etapa ieșeană a criticului, cînd, în calitate de profesor și rector al Universității ieșene, a trebuit să-și părăsească atribuțiile didactice pentru a face față altor însărcinări oficiale. Astfel, în 1863, la puțină vreme de la alegerea sa ca rector al Universității ieșene el este silit să adreseze Consiliului academic al Universității o cerere de suplînire, întrucît este investit cu o misiune oficială în străinătate. Înainte de a pleca în această misiune (ce are drept scop studierea învățămîntului din Germania), el ține să se pronunțe asupra intențiilor greșite ale Ministerului de a schimba numele Universității în Academie, arătînd că: „numele acestei Instituții este după lege Universitate și că nimeni nu-l poate schimba decît printr-o lege”. De asemenea, nu ezită să polemizeze pe un ton vehement cu aceiași miniștri, care aduc tot felul de prejudicii „Statutului Instrucțiunii”, cerînd respectarea lui întocmai: „Domnilor Miniștri, în numele celei mai scumpe, în statut, idei de dreptate vă conjurăm a ne spune ce fel de spectacol este acesta? Ce bine poate rezulta dintr-o asemenea confuziune? Ce impresie poate produce în țară a vedea un corp de învățători apărînd de ani întregi legea. În contra cui? În contra guvernului! Și dacă nu sînt alte lucruri mai importante de făcut în ramul Instrucțiunii publice decît lovirii de statute?” (Fragment dintr-o adresă către Minister, Dosar nr. 2/1862—64, f. 81).

Și mai interesantă este corespondența purtată de Maioreșcu în legătură cu participarea sa la lucrările adunării legislative din sesiunea 1871/1872, în urma alegerii sale ca deputat. Redactate într-un stil al demnității detașate, solemne și distanțe ca firea mîndră și orgolioasă a criticului, ele devin pe alocuri ușor polemice sau ironice, după împrejurări, putîndu-se citi printre rînduri refuzul său de a accepta poziția subalternă, petiționară. Ele devin astfel și documente importante pentru cunoașterea omului Maioreșcu, pentru pătrunderea în intimitatea unei endemologii specifice, marcante. Din păcate, din cauza obtuzității politice a unor miniștri, profesorul Maioreșcu nu va primi aprobare de-a fi suplinît la catedră și va fi considerat demisionat din învățămînt, o dată cu adversarul său Nicolae Ionescu, ales și el deputat. Dar în timp ce, ajuns el însuși ministru al Instrucțiunii publice, Maioreșcu va repara greșala vechiului cabinet ministerial, reincadrîndu-l pe N. Ionescu în învățămînt, cu un nemăsurat simț al demnității el nu-și va semna și propria sa reintegrare. Pentru aceasta a așteptat să vină alții să o facă, chiar dacă el personal, și totodată învățămîntul superior românesc, au avut de suferit de pe urma acestei absențe. Actul justițiar, reparator, trebuia să fie însă gîndit dincolo de sine.

Reproducem „declarația” și documentele comentate mai sus.

MIRCEA POPA

„D. Rector al Univ. convocînd pentru prima oară în acest an școlar consiliul special al Profesorilor Facultății de litere spre a-și alege Decanul lor, subscrisul a aflat din informațiile oficiale date de D. Rector, că dintre cei cinci docenți ai Facultății de litere trei sînt cu titlu de suplenți și numai doi, D. Ionescu și subscrisul, cu titlul legal de Profesori.

Profesori suplenți numiți de-a dreptul de Ministeriu, nu cunoaște Legea Instrucțiunii. Prin urmare subscrisul nu poate fi de opinie a proceda la o alegere de Decan într-o Facultate care nu are numai doi Profesori și rămîne ca D. Rector să poarte ca pînă acum mica administrație a Facultății de litere pînă la constituirea ei.

Iar cît pentru Profesorii suplenți, subscrisul propune a se invita Ministeriul să le scoată în termenul prescris de Lege catedrele la concurs, ca și cînd ar fi acum vacante. Propunerea este cu atît mai oportună, cu cît s-a vorbit de anchetă parlamentară asupra Profesorilor Universității de lassi, fiindcă Universitatea nu produce rezultatele bune ce ar trebui să producă. În asemenea împrejurări însă trebuie mai întîi de toate să fie bine constat, că în mare parte Universitatea nu poate fi responsabilă de niște prestațiuni, pentru care guvernul trecut și-a numit Profesorii, fără a le fi cerut prin concurs sau examen garanțiile deja puține, ce Legea reclamă. Și de această categorie sînt peste a treia parte a docenților Universității. La Facultatea de litere dl. Vizanti, Caragiani, și Quintescu, la Facultatea de științe dl. Dr. Burada, la Facultatea juridică dl. Alexandrescu-Urechia, Al. Șendrea și Gr. Șendrea, pe lângă care se adaugă dl. Istrati și Chețianu, cari cel puțin nu se bucură de avantajele Budgetului, ci propun învățătura D-lor degeaba.

În privința D-lui Alexandrescu-Urechia este de însemnat, că D-sa are titlul de provizoriu de cîva timp încoace. Acesta însă este uzurpat și nul. Titlul de profesor provizoriu nu se poate da de Ministru fără îndeplinirea condițiilor prevăzute în Lege. D. Urechia nu le-a îndeplinit. Dsa a fost întîi numit de-a dreptul ca „suplent”, „deocamdată”, „pînă la publicarea concursului”. Cîteva concursuri publicate pentru Dsa s-au tot amînat din cauze pe cari nu sînt competente a le cerceta, dar pe care nu le înțeleg. Deodată s-au împlinit doi ani de suplînire. Atunci s-a zis, că D. Urechia avînd prelecțiuni ținute în timp de doi ani, este Profesor provizor de drept, fără concurs sau examen. Însă este evident că acele prelecțiuni suplînitoare ținute afară din Lege timp de doi ani, nu pot fi un titlu la numirea provizorie, fiindcă erau din capul locului declarate de insuficiente și incuviințate numai la caz de nevoie pînă la publicarea concursului. Astfel toată garanția, cu care Legea Instrucțiunii a voit să încunjure numirile de Profesori, ar deveni iluzorie, și orice Ministru ar avea puțință de a numi de-a dreptul pe cine i-ar plăcea. Dar atunci să se știe cel puțin, a cui este responsabilitatea pentru rezultatele cele dubie ale învățămîntului superior, și să se schimbe Legea Instrucțiunii.

Regularea pozițiilor în special a D-lui Urechia cu această ocaziune și publicarea la concurs a catedrei D-sale îi pare subscrisului cu atît mai necesară, cu cît în timpul cînd s-au întîmplat acele atite nelegale relative la instalarea și confirmarea D-sale un post înalt în Ministerul Instrucțiunii, publice și al cultelor era ocupat de o rudă de aproape a D-sale, și astfel toată procedura era aeru(l) de protecțiune și nepotism. Este însă de demnitatea unei Universități, poate mai mult decît a oricărei Instituțiuni a Statului, ca nici măcar apariția unor asemenea interese extraoficiale să nu planeze asupra ei.

D. Rector va binevoi a lua act de această declarație a subscrisului și a o comunica Ministerului Instrucțiunii publice și al cultelor.”

s.s. T. MAIORESCU

I. — Dosar nr. 1/1863—64 f. 11
Domnilor,

Am onoarea a vă comunica, că, fiind însărcinat de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii publice cu o misiune științifică în străinătate, nu voi putea începe activitatea mea oficială ca Rector și Profesor la Universitatea din lassi decît cu începutul anului 1864. Pînă atunci D. V. Alessandrescu binevoiește a mă suplini ca Rector, iar ca Profesor voi completa cursul meu la întoarcere prin ore suplimentare.

Primiți încredințarea distinsei mele considerațiuni.

Iassi 23 octombrie 1863

ss. T. Maioreșcu
Rector și Profesor de Universitate

II. — Dosar 10/1870—71, vol. I, f. 37

Domnule Rector,

Plecînd din lassi pentru a lua parte la lucrările adunării legislative, am onoarea a vă încredința, că în urma prelegerilor neîntrerupte și a citorva lecții suplimentare ținute în decursul acestui an școlar, am terminat materia metafizice și a logice în limitele în care îmi propusesem a o petra. Cît pentru examene, voi fi în lassi atît la finea lunii prezente iunie, cît și la începutul noului an școlar pentru a asista la ele.

Prin urmare nu cred, că este de trebuință, pentru cele 3 săptămîni ce mai rămîn, de a prevedea un suplinitor al cursului meu. Cît pentru anul școlar viitor, voi avea onoarea a mă pune în înțelegere cu d. Ministru de Culte și Instrucțiune publică și voi lăsa să decidă Dsa, dacă, în interesul învățămîntului cu care sînt însărcinat, este mai bine să se numească, în timpul absenței mele ca deputat, cu Profesor suplinitor sau, cu demisionarea mea, un Profesor titular după concurs.

Adresa de față vă rog să binevoiți a o comunica și D-lui Ministru.

Primiți încredințarea prea osebitei mele considerațiuni.

Iassi, 1 iunie 1871

T. Maioreșcu
prof. de filie la Univ.-Iassi

III. — Dosar 14, 1870—71 f. 7—9

Domnule Rector,

Înainte de a pleca la București, unde sînt chemat ca deputat, mă cred dator a vă comunica în copie corespondența în privința suplînirii cursului de filozofie la Universitatea de lassi.

Primiți, Domnule Rector, încredințarea prea osebitei mele considerațiuni.

Iassi, 30 octombrie 1871

T. Maioreșcu,
Profesor de filozofie și
deputat

Dsale
D-lui Rector al Universității Iassi

COPIE

Dsale D-lui Ministru de Culte și Instrucțiune publică

Iassi, 27 septembrie 1871

Dle Ministru,

În urma convocării Adunării Legislative pentru 17 oct. a.c. și a invitării, ce Guvernul întreg, prin urmare și Dvoastră, face tuturor deputaților, prin urmare și mie, de a veni la Cameră, sînt silit, precum știți, a întrerupe în timpul sesiunii prelegerile mele de la Universitatea Iassi.

Pentru ca să nu suferesc învățămîntul, am onoarea a vă propune de suplînitor, pînă la reînnoirea mea, pe d. Alex. Xenopol, Dr. în filozofie și în legi de la Universitatea de Berlin, autorul mai multor scrieri importante publicate în timpul din urmă și pe care dv. le cunoașteți fără îndoială.

— Dacă totuși acest june erudit nu ar afla destulă încredere înaintea Dvoastră, vă rog să binevoiți a numi pe cine veți crede de cuviință pentru suplînirea cursului în chestie și a manda pe numele lui alocat profesorului de filozofie, în tot timpul absenței mele.

Primiți etc.

T. Maioreșcu

II.

Depeșă Nr. 9360 din 8/20 oct. 1871, București
D-lui Titu Maioreșcu, profesor etc., Iassi

„În vedere cu cererea exprimată de Dv. prin petițiunea registrată la Nr. 14929 și avînd pe Cons. gener. al Instr. Vă fac cunoscut că, neconformîndu-Vă cu circulara nr. 3183 din 27/4 a. c. și mai ales recomandînd un suplinitor, care nu face încă parte din corpul didactic oficial, nu vi se poate acorda concediu cerut.”

Ministru Chr. Tell.

III

Depeșă adresată Ministrului Cultelor în 29 oct. 1871

din lassi

Am onoarea a răspunde la telegrama Dv. nr. 9360, că Ministeriul nu era în poziție a-mi acorda sau a-mi refuza un concediu, pe care nu i l-am cerut și nu i-l cer. Din momentul convocării Camerei, concediul îl am de drept, și Dv. nu puteți crea o incompatibilitate neprevăzută în Constituțiune. Mă mărginesc dar a Vă anunța, că plec la București la Cameră, că voi sta acolo în timpul sesiunii și că tot salariul meu îl pun la dispoziție suplînitorului, ce veți crede de cuviință a-mi numi.

Deputat și profesor
Titu Maioreșcu

BACOVIA

articlier

Cotidianul de teatru RAMPA a consacrat o parte a numărului din 7 aprilie 1930, primăvăraticeii manifestări culturale, care se repeta de cîteva ani, Săptămîna poeziei. În aceste puține zile, cărțile se puteau cumpăra cu 10 la sută reducere asupra prețului imprimat și autografele autorilor erau oferite cu dărnicie de scriitori așezați la mese, în librării, ca la cafeneaua Corso.

Pe o jumătate de pagină, ca poezie în rama unei oglinzi, cite o poezie de Ion Pillat, V. Demetrius, Horia Furtună, V. Voiculescu, Ion Sin-Gheorgiu și un text ocazional („Floarea albastră”) a lui Camil Petrescu înconjurau aceste trei versuri din Mihai Eminescu:

CE E POEZIA ?

Ce e poezia ? Inger palid cu
priviri curate, /
Voluptos joc de icoane și cu
glasuri tremurate, /
Strat de purpură și aur peste
țărîna cea grea.

Acestea în pagina a treia a ziarului. Pe prima pagină era articolul de fond scris de T. Argezi (cu acest final: „Poftiți Doamnelor, Domnilor! Am învățat și noi românii să scriem. Dacă între cărțile Dv. franțuzești ați face loc și uneia de-ale noastre? Și dacă în automobilul Dv. ați lua o carte cu versuri? Poftiți... Prima carte. Cine mai ia? Dragoste, reverie, surisuri și singe...”), cumsecadele Jean Bart depăna cîteva „Amin-tiri” despre Eminescu, iar un scurt articol — „Gîndind la poezie” — la rubrica Note, îl semna G. Bacovia. Pe acesta îl restituim azi, încredințat că e aproape necunoscut, neîntîlnit cuprins în nici una din culegerile din opera poetului, și pentru că Bacovia în postura de articlier, de autor al unei proze de stringență circumstanță, nu-mi amintesc să mai fi întîlnit (deși, de acord cu Paul Eluard, subscriu că orice vers — și mai ales cel liric — e totdeauna de circumstanță...).

„Sărbătoarea vitrinelor, apropierea primăverii...”

Lată se ivesc în lumina zilelor însoțite nume de autori și titluri cari cheamă spre ritmuri și reculegere pe cei însetați de poezie. De pe socluri de ivoiri, din lumea precupărilor pure de vis și gînd, poezia se oferă generoasă și solemnă. Vine să comunice sufletelor o incintă în atmosfera sufocantă a prozei diverse și cotidiene, să dăruie avînturi noi.

Consfințită de fiorul primăverii, se înfrățește cu tinerețea, dacă cei vîrstnici se înstreinează tot mai mult de ea...

Visătoare, imprimă în suflete anonime efigiile unor idoli devotați versului.

Si generația de astăzi, deși grăbită, se oprește ca să învețe din pioasa sărbătorire că această artă e un fir de aur viu în comora sufletelor. Umilă bogăție, divinată, și totuși umană, poezia trebuie să fie elanul care să ducă spre creații noi. Oricine să se apropie, să depună ofranda luării aminte acestei zee în etern.

Nu poate fi o săptămînă de reclamă ușoară și comercializantă, ci unanimă împărtășire cu idealurile celor ce au creat pentru viață, vraja supremă a cuvîntului destins.

Ceea ce spuneam altădată, se poate adăuga și aici:

Primăvară...
O pictură parfumată cu vibrări
de violet — /
În vitrină versuri de un nou poet /
În oraș suspină-un vals din
fanfară... /
O nouă primăvară de visuri și
păreri."

SAȘA PANĂ

PREZENTUL

Drumurile rămânind deschise, în vatra dintre hotarele de la Carpați și-a desăvârșit ființa o națiune dornică de viitor și stăpînă pe prezentul permanent. Între contururi ca și-ntr-o hotare. Avînd la ce să fie martor, reporterul are satisfacția de a putea fi cu adevărat contemporanul acestui prezent în care egalitatea constă în a crea bunuri și a beneficia de ele, căutînd, firesc, devenirile actuale, după cum a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la 14 august 1966, la Tg.-Mureș: „Politica marxist-leninistă a partidului nostru în problema națională se reflectă și în grija pe care el o acordă dezvoltării forțelor de producție în toate regiunile țării, fapt care asigură în practică egalitatea deplină dintre toți oamenii muncii, indiferent de naționalitate. Pentru că, fără avîntul forțelor de producție, fără economie, nu poate fi vorba de egalitate în drepturi. Nu poate fi realizată egalitatea deplină în drepturi fără să se asigure primul și cel mai elementar drept, acela de a munci.”

★
„Sub steagul glorios al partidului, în ritm cu întreaga țară, județul Mureș a cunoscut impresionante transformări contemporane, dezvoltîndu-se pe toate planurile. Fiecare an a însemnat o nouă treaptă a urcușului continuu pe drumul progresului material și spiritual, îmbogățirea măreței și impetuoasei epopei a învînturilor socialiste. Sînt împliniri și biruințe, înscrise sub conducerea încercată a Partidului Comunist Român — exponentul celor mai înalte aspirații ale întregii noastre națiuni.

Animată de idealurile socialismului, oamenii muncii de pe aceste frumoase meleaguri ale patriei — români, maghiari și germani — muncesc cu abnegație, entuziasm și perseverență pentru a da viață mărețelor sarcini ce le revin din hotărîrile celui de al X-lea Congres al P.C.R., adăugînd României contemporane, zi de zi, un nou spor de bogăție și frumusețe.”

★
„În cincinalul trecut, numai în industrie, numărul salariaților a crescut de la 48.527 la 62.315. Astăzi în județ există 54 de întreprinderi, din care 32 de industrie republicană, 8 de industrie locală de stat și 14 de industrie cooperatistă. Față de anul 1950, producția globală industrială este de 16 ori mai mare, înregistrîndu-se un ritm mediu anual de 15 la sută.

Rețeaua învățămîntului din județ cuprinde 555 școli generale, licee de cultură generală și de specialitate, școli profesionale, tehnice și de maiștri. Municipiul Tg.-Mureș a devenit centru universitar cu 3 institute de învățămînt superior — Institutul de medicină și farmacie,

Institutul pedagogic, Institutul de teatru — în care studiază 2.500 de studenți. Porțile instituțiilor de învățămînt de toate gradele sînt deschise pentru toți tinerii, indiferent de naționalitate. Institutul de teatru, care pregătește actori pentru cele 6 teatre maghiare din țară dispune de o sală de spectacole unde prezintă programul stagiunilor proprii.

Îmbogățirea vieții materiale se îmbină cu satisfacerea cerințelor de artă și cultură. În județ activează o asociație a scriitorilor, filiale ale uniunilor compozitorilor și artiștilor plastici, 7 muzee, un teatru dramatic și unul de păpuși (cu secții în limbile română și maghiară), o filarmonică și un ansamblu artistic. La Tg.-Mureș apar două cotidiane („Steaua roșie” și „Vörös Zászló”) și trei reviste („Igaz Szó”, „Új Elet”, „Vatra”), Studioul de radio emite zilnic programe în limbile română și maghiară. Mișcarea artistică de amatori, răs-pîndită în toate localitățile județului, cuprinde 967 formații, cu peste 13.000 de membri.”

dincolo de barieră

La cîțiva kilometri de calea ferată se află satul, „izolat” nu se mai poate spune pentru că nu mai există prin el însuși, ca altădată. Vroiam să aflu de la oameni cite ceva despre petrecerea timpului lor liber și femeia mi-a descris un obicei al tinerilor de a se duce duminică la barieră, să vadă trenul personal. Spectacolul, fără regizor consacrat, era simplu: îmbrăcați de sărbătoare, mergeau în grupuri, fete și feciori, cîntau, glumeau și așteptau cu răbdarea celui ce nu călătorește. Plăcerea vederii și reverenței trenului se consuma desigur în citeva secunde suficiente ca binevoitorii de la ferestrele vagoanelor, întotdeauna alții, să le răspundă salutului cu mîna. Trenul satisfăcea deci de fiecare dată, prin partea locului, setea de noutate, iar tinerii se reîntorceau în sat cu multe speranțe.

Nu știu, statistic, cîți tineri au plecat — ori au venit? — din lăfrăia în răstimpul acestor ani, dar știu că în extrem de solicitate combinate și fabrici noi, cu deosebire zămislite în ultimul cincinal, virstele medii ale colectivelor de muncă se aventurează sub treizeci de ani, în majoritatea lor muncitorii fiind proveniți de

la sate, din cite sînt în județul Mureș, cum ar fi, de pildă, și Mica, tot pe firul Tirnavei Mici. Scrupulos, directorul școlii din localitate, întreprinde evidența perspectivei absolvenților, dar nici asta nu mai este o originalitate. Îneditul se află în conținutul acestor documente, — documente sînt! — unde, în dreptul numelor românești, maghiare sau germane se află trecute școli superioare și indeletniciri necăutate pînă acum de lucrătorii tradiționali ai pămîntului.

în turnuri

În cel mai vechi turn din județ, cel al cetății sîghişorene, figurinele ceasornicului monumental sînt încremenite de timp, dar mecanismul ceasului continuă să funcționeze, fiind verificat periodic de unicul meșter priceput al municipiului. Ca să urci scările pînă în veranda turnului, treci prin încăperile Muzeului de istorie și cunoști munca și viața meșteșugarilor și negustorilor organizați în bresle încă înainte de anul 1376. În turn simți numai ecoul, nu și pulsul vieții și muncii de azi a Sîghişoarei, în care s-a dezvoltat ca niciodată industria constructoare de mașini, de faianță și sticlă, textilă, de materiale de construcții, alimentară. Privind din veranda înaltă panorama cetății îți dai seama că edilii se străduiesc să respecte cu adevărat armonia industriei prospere cu vestigiile istorice. Altcumva nici nu era posibil să se făurească din pămînt și siliciu bijuteriile care se fac la Complexul de faianță și sticlă.

Într-unul dintre cele mai noi turnuri, turnul de granulare a îngrășămintelor azotoase din cetatea chimiei țirgumureșene, oprirea utilajelor este programată numai o dată pe an, în timpul reviziei generale. Funcționarea permanentă este supravegheată de surprinzător de tineri operatori pricepuți într-ale chimiei industriale. Cu unul dintre ei am admirat într-o noapte de Anul Nou, din turn, panorama municipiului și am simțit pulsul muncii și vieții de azi a Tîrgu-Mureșului. Un șef de tură din combinat, tot tînăr, a adăugat atunci, la prădarea schimbului, în raportul său optimist din oficiosul carnet de tură, urarea „La mulți ani!”, urare care a trecut, astfel, dincolo de croiala strîmtă a tiparelor...

★
„Combinatul de îngrășămintă azotoase din Tg.-Mureș și Combinatul chimic din Tirnăveni sînt două cetăți ale industriei chimice româ-

nești. Producția lor reprezintă 12,8 la sută din valoarea producției globale industriale a județului.

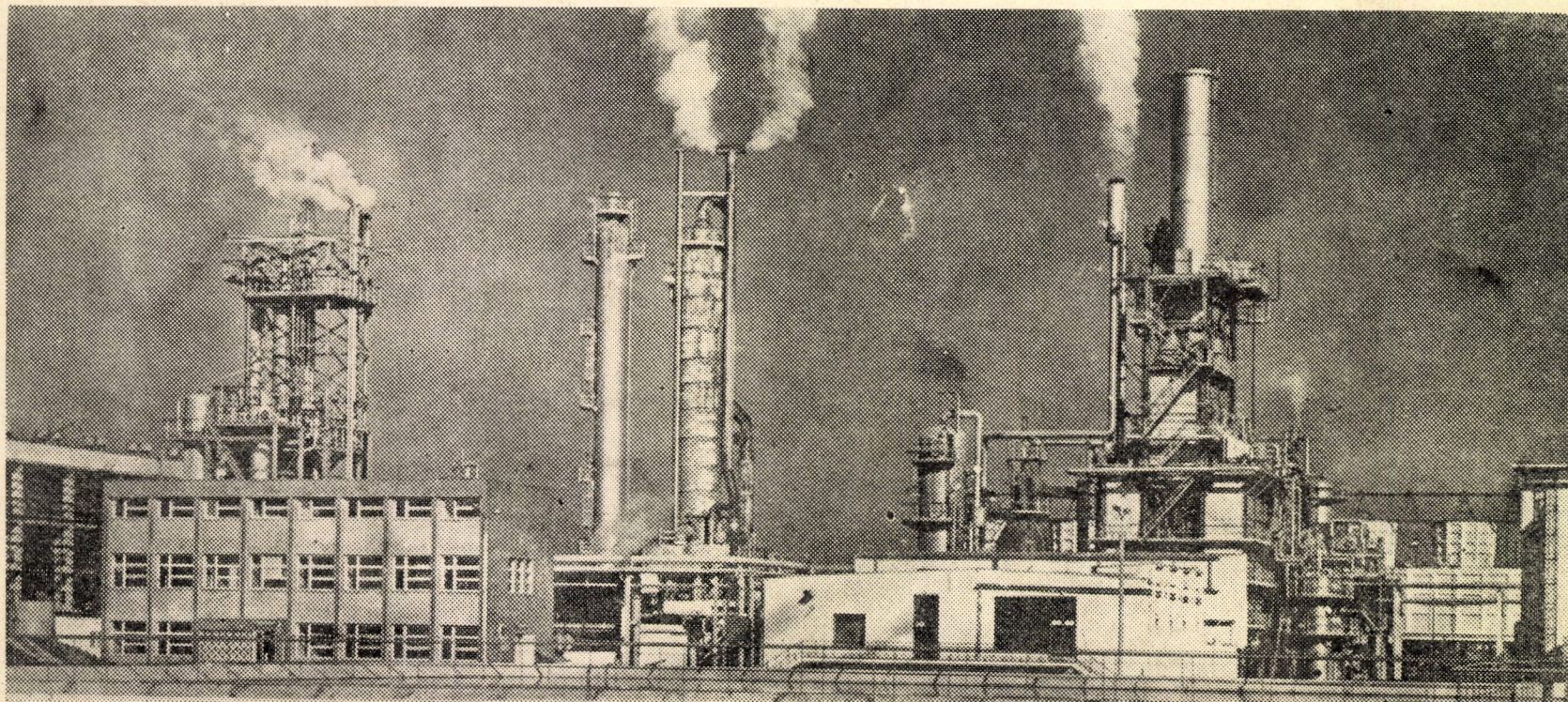
La Tîrgu-Mureș s-au produs pentru agricultură, an de an, cantități sporite de îngrășămintă azotoase: 61.125 tone în 1967, 84.558 tone în 1968, 128.732 tone în 1969, 146.272 tone în 1970. Ca urmare a dezvoltării capacităților de producție, în anul 1975 producția de îngrășămintă azotoase se va ridica la 374.800 tone.

În ultimii ani, la Combinatul chimic din Tirnăveni au intrat în funcțiune noi capacități de producție: instalația de bicromat de sodiu, cu o capacitate anuală de 5.000 tone, prima unitate de acest fel din țară; cuptorul de carbid nr. 5, cu o capacitate anuală de 85.000 tone. În anii următori se vor ridica încă două cuptoare de carbid cu o capacitate anuală de 85.000 tone fiecare. Producția combinatului a crescut an de an, fiind de 12 ori mai mare decît în 1950.”

Vatra

Sub mărul parmen-auriu al Soarelui și mărul verde-palid al Lunii, mărul Pămîntului nostru-i albastru. Acolo unde Mărul-Astru e rumen-auriu-albastru, dăinuie vatra bacilor din Vrancea doinîndu-ne din fluierile oaselor lor doinele și cîntecele bătrînești; vatra haiducilor Toma-al-lui-Moșu și Corbea călărîndu-și-l pe Roșu, cu ochi de balaur și solzi ca stacoju; vatra bunului Meșter Manole învecînicindu-și neprihana dragostei lui pentru Ana: în giuvaerul răsucitelor cupole; vatra celor patru evangheliști Văcărești, ctitorii Scripturii Românești; vatra Dumbrăvii-Roșii, vatra Cloștii-cu-puii-de-aur, vatra albastrului-de-Voroneț, care pilpeie din rîni sîngerînde, din pulberi de oase și ochi de strămoși pirguindu-și în noi (pentru voi de după noi) rotundul Măr domnesc de aur roș.

GEORGE DAN

Aici se pregătește rodnicia ogoarelor.

PERMANENT

cîntecele lemnului

În atelierul de instrumente muzicale speciale de la Reghin, lutierul Roman Boianciuc șlefuea buciile de lemn ale viorii neîntreruptă încă, le lovea ascultînd vibrațiile lor tainice și își spunea simplu că așa încep simfoniile. „Auzi?” Nu l-am mințit; talentul nu se împarte la discreție. Încă de copil, numai un artist putea să audă cîntecul lemnului spărgînd lemne cu toporul. Nemulțumit de registrul sec al surselor lipsite de noblete — a devenit lutier... Au devenit și devin lutieri la Reghin și alți iubitori, nu numai la fața locului, ai pădurilor noastre de molizi.

Într-o carte de specialitate a țirgumureșeanului Valeriu P. Vaida, se reconstituie cu argumente drumul lemnului de rezonanță din Gurghiu către atelierelor meșterilor cremonezi. Din anul 1951, cînd au început să se fabrice la Reghin primele viori, drumul este cu mult mai scurt. Într-un anume complex modern construit, pădurile exploatate se transformă în

viori, viole, violoncele, contrabasuri, chitare, mandoline, balalaici, xilofoaane, în caiace, canoe, schifuri, veliere, bărci de agrement, în arcuri de tir, schiuri, săniuțe, aparate de gimnastică. Și, bineînțeles, altele.

Rezultă că lemnul își mai cîntă simfoniile și în alte ritmuri. La UPROFIL „23 August” din Tg.-Mureș se desăvîrșește la fiecare 4 minute cite o garnitură de mobilă fină. Tilcul acestor minute rezultă însă din zile și nopți și începe să se explice tot de acolo, din păduri, unde topoarele și joagărele se înlocuiesc cu fierăstraiele mecanice.

„Tehnica nouă a pătruns larg în exploatarea forestieră, munca oamenilor devenind mai ușoară, mai spornică. Gradul de mecanizare a lucrărilor a ajuns la 85 la sută la faza doborît-sectionat, 54 la sută la faza scos-apropiat și 60 la sută la faza încărcat-descărcat. În masivele păduroase s-au construit drumuri auto-forestiere cu o lungime de 807 km.

Producția globală a industriei lemnului a crescut de 9 ori din anul 1950 încoace. Complexul de prelucrare a lemnului de la Reghin realizează 30 de produse diferite, cunoscute în peste 30 de țări. Numai în perioada cincinalului trecut s-au executat aproape 172.000 instrumente muzicale și 7.790 ambarcațiuni în 70 de tipuri. U.P.R.O.F.I.L. „23 August” din Tg.-Mureș a devenit cea mai mare fabrică de mobilă a țării. S-au dezvoltat unitățile de exploatare și prelucrare a lemnului de la Lunca Bradului și Sovata.”

campionul

Landrace, Marele alb, Cornwall, Wessex, Pietrain, Durok, Hampshire. Cu neputință să fi avut dintotdeauna cunoștință țărani din Gornești despre toate rasele care sînt crescute acum pe scară industrială la Complexul porcin de selecție și testare din comună. Contrariat în înțelepciunea moștenită de crescător de animale, un bătrîn sătean mă uimește cu explicația științifică a consumului redus de furaje la kilogramul de spor în greutate și nu-i uit vorba cînd privesc la fotografia campionului rasei expusă în sala de ședințe a complexului. În definitiv, distincția de care nu se poate bucura animalul neștiutor a fost instituită să stimuleze înțelepciunea răsădită a crescătorilor de animale, care, c.i., sînt mai puțin numeroși, dar dispun de mai multe mijloace. Din aceleași interese industriale s-a mai asigurat confort animalelor la Complexul avicol din Ungheni și la Complexul de îngrijire a taurinelor din Iernut. La Șulua, Bogata sau Petelea încă nu sînt complexe, dar se întreprind aceleași măsuri pe scară mai mică. Astfel, alegerea campionului rasei este pe cale să devină o problemă.

„Sectorul zootehnic ocupă un loc însemnat în economia agrară a județului Mureș, care are vechi tradiții în creșterea animalelor. Producția animalieră reprezintă 53,6 la sută din producția globală agricolă, față de 44,1 la sută în 1965. Efectivele de animale se ridică la 188.054 bovine, din care 75.151 vaci și bivolițe, 166.453 porcine, 325.751 ovine și 1.708.105 păsări.

În comparație cu anul 1965, în 1975 în întreprinderile agricole de stat va sporî producția pe cap de vacă furajeră cu 6 la sută, iar în cooperativele agricole de producție cu 37 la sută.”

lumină

În lecturile noastre de început pătrunderea luminii electrice la sate era descrisă ca un miracol. Învățăm că acolo, în sate, sînt capetele cele mai îndepărtate ale firelor bînuite de dorința de a spulbera întunericul.

În atelierelor anexe ale unităților agricole meșterii potcovari au devenit forjori și acționează foalele răsucind comutatoare. Între comunele județului, la Iernut și Fintinele sînt cele mai multe comutatoare, instalate însă în săli de comandă și supravegheate de dispeceri. Capetele firelor bînuite de patima luminii nu ajung, ci pornesc spre alte orizonturi

de la generatoare a căror putere instalată se definește cu noua definiție a Porților de Fier. Diferența e că aici apele — Mureșul și Tirnava — se abat în turnurile de răcire ale termocentralelor.

„Județul Mureș deține primul loc pe țară în domeniul producției de energie electrică, puterea instalată în unitățile energetice ale județului ridicîndu-se la 1.103 megawați.

Numai la Iernut și Fintinele, unde în anii socialismului s-au ridicat două termocentrale, există o putere instalată de 1.050 MW.”

orașul

Și într-o memorie fără amintiri prea vechi mai dăinuie imaginea autobuzelor cu gaz metan din Tg.-Mureș. Nu mai e nici o relicvă? Traversau orașul de la gară la fosta vamă, dus și întors, plinul de gaz din butelii ajungîndu-le pentru un singur drum. Într-o singură linie de mers, transportul în comun se rezolva pentru toate cartierele, nefiind încă atunci ansamblurile din Alea Carpați, Tudor Vladimirescu, Cornișă, Mureșeni, Libertății. Pretinse de centura industrială a municipiului, cartierele întregesc animația străzii cu populația unui nou oraș pentru traversarea căruia autobuzele nu mai pot merge într-o singură linie. Orașul cu piața de țirgoveți în centru și cu maidane la periferie, cuprinde Piața Trandafirilor (la propriu) în centru și nu mai are loc pentru maidane.

„Un vast program de construcții de locuințe prinde viață în localitățile județului Mureș. În perioada 1960—1970, din fondurile statului

s-au construit 15.850 de apartamente, urmînd a fi ridicate alte 3.770 de apartamente în anii 1971—1975. S-a asigurat o îmbinare tot mai rațională a eforturilor făcute de stat cu mobilizarea largă a fondurilor populației, lucru concretizat și în faptul că numai în anii 1969—1970 s-au dat în folosință aproape 1.500 de apartamente proprietate personală. Peisajul arhitectonic al satelor s-a îmbogățit, în perioada 1966—1970, cu aproape 10.000 de case noi.”

În vatra hotarelor de la Carpați, toate devenirile pulsează în ritmul prezentului permanent al Patriei Socialiste. Între contururi — ca și-ntr-o hotare!

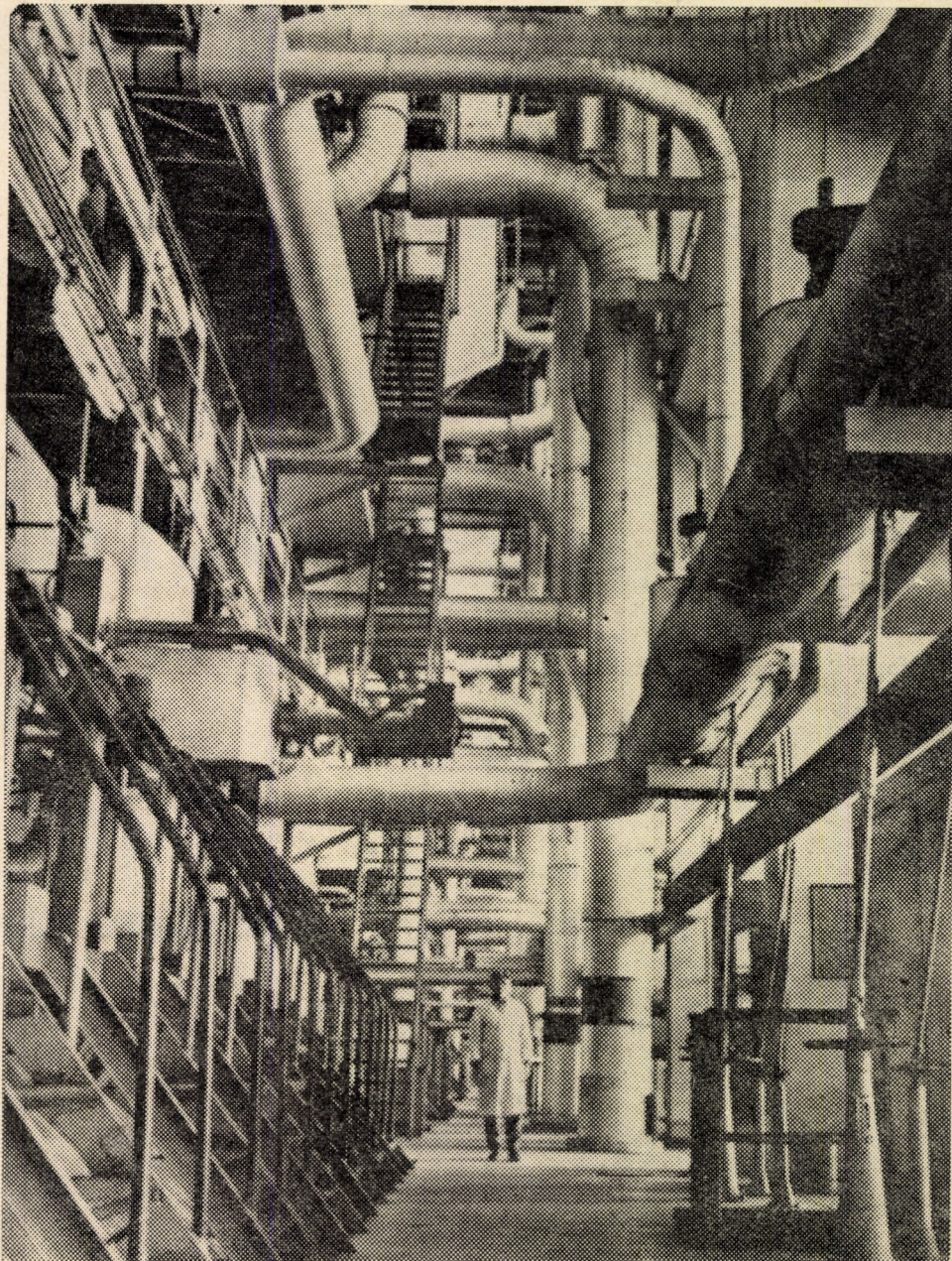
CORNELIU PINZARU

Pămînt străbun

Zăpadă de stele cernută în noi din hăuri albastre în fapte crescută din dorul columbei zvîcnită din casta ogîndă. Din ierburi, în flaut de vînt ziua promisă cu fructe de aur ne cheamă cu arcuri întinse spre vis legendar stîrnit din curcubeul trecutei furtuni.

Puterea ne-o tragem din vrutul străbun, atingeri de strune astrale, pe iederi de vremi durerea-îndirjită ne cațără demni spre culmi limpezite. Forță mocnită mijeste de foc avalanșă peste inertă statuă, seve de iluminări răzbesc, din neîngrădite solare fîntini.

ZENO GHIȚULESCU

Un om singur stăpînește mașinile

CUMINȚENIA PĂMÎNTULUI

Vilvătăile de soare s-au înfipt în pisc de
Aripi de lumini aruncă orizontului o punte.
Tainic, primăvara țese rochii florilor-
Roadele din rădăcină fac cunună pentru
Apele-n viltori trecură, Țara veșnică

VALERIU CERNEA

baladele din valea gurghiului

Cîntecul popular din județul Mureș e încă departe de a fi cunoscut după cum merită. Un aport important la înregistrarea lui și-au dat cîțiva cărturari, printre care amintim pe Eugen Nicoră și Vasile Netea („Murăș, Murăș, apă lină, vol. I, 1936) și Nicolae Albu („Românii din Valea Mureșului de sus”, 1943). Ion Mușlea a făcut culegeri de poezii populare, obiceiuri, legende etc., prin 1934—35, dintr-o zonă anume a județului Mureș: Valea Gurghiului. Dar el n-a ajuns să-și încheie culegerea și s-o tipărească. În schimb, la îndemnul său, un colectiv de cercetători ai Sectorului de etnografie și folclor de la Cluj au continuat cercetările în această zonă, reușind să adune un material deosebit de bogat, din toate domeniile folclorului.

Au fost culese astfel peste 100 de balade din Valea Gurghiului. Ele sînt arhivate, transcrise și clasate, pentru a fi preluate tiparului. Dintre cele mai importante tipuri de baladă menționăm cu această ocazie pe cele despre **cununia fratelui cu sora** (din Orșova și Ibănești Pădure), **Gruia lui Novac** (din Cașva), **Dalinca cea pețită de turci** (din Toaca), **Miorița**, care cunoaște o mare răspîndire în toate satele zonei, **Mura**, care se laudă că „nu-i fecior s-o păcălească” (din Orșova, Cașva, Hodac etc.), **Strigă Petrea dintre lunci**, cel care pune la încercare dragostea părinților, a fraților și a iubitei (din Jăbenița), **Sora care-și otrăvește fratele** în nădejdea că astfel va fi luată de feciorul pe care-l iubește (Glăjărie, Ibănești Pădure, Orșova), **Șarpele**, care devorează pe voinicul blestemat de părinți (Toaca, Jăbenița, Solovăstru etc.).

Toate aceste balade înfățișează o lume de mult uitată, oameni cu pasiuni și idealuri care se împlinesc sau se destramă, cu licăriri de fericire sau pete de ntuneric. Pentru omul de azi, ele rămîn documente sufletești și artistice de mare preț. Ele ne arată ce oameni au trăit altădată pe aceste meleaguri și spre ce au năzuit ei, ne transmit din cumințenia înaintașilor și a pămîntului strămoșesc.

Pentru omul de știință, baladele culese pe Gurghiu au însă și o altă valoare. Căci în afară de temele amintite aici, care cunos, în genere, o circulație mai largă, un număr de șase balade nu figurează în indicele întocmit de Al. Amzulescu (Balade populare românești, București, 1964), ceea ce reprezintă o contribuție inedită la tipologia cîntecului nostru epic.

Pi su deal, pi su colnic / Minc-on șerpe
pe-on voinic; / L-o mincat de jumătate, /
De jumătate nu-l poate / De cușite ascu-
țite, / De paloșe rujinite. / Doi podari pe-acol
trece, / Voinicu din grai grăie: / — Podari,
podari, meșteri mari, / De-aț făcut cuiua
v-on bine, / Haidaf, faceț și cu mine. /
Șarpile s-o rădicat / Și din gur-o cuvîn-
tat: / — Că maică-sa ni l-o dat: / „C-o
fost rău, fără hodină, / L-am blăstămat
din inimă”.

(de la MARIOARA MATEI, 55 a.,
din Tisieu; culegători: Ion Talos—
Lucia Dubău (1968).

Izvor, izvoraș, / De-ai și grăitor / Cum
ești mergător, / Io te-aș întreba: / N-ai
văzut șeva / Joi dimineața, / Nevastă fru-
moasă, / Fujită de-acasă? / Bat-o să o
bată, / Marie blăstămată, / Că ie ș-o lă-
sat / Plug cu patru boi / Și plugarii doi; /
Bat-o să o bată, / Marie blăstămată, / Că
ie s-o lăsat / On bărbat c-on steag / Ș-on
copil beteag; / Bat-o să o bată, / Marie
blăstămată, / Că ie ș-o lăsat / O turmă
de oi / Și ciobanii doi.

(de la ANA MOLDOVAN, 58 a., din
Jăbenița; culegător Ion Talos (1965)

ION TALOS

Foto V. MOLDOVAN

PIETRE DE RÎU

Satele noastre, păstrătoare de vechi comori folclorice, veritabile depozitare ale înțelepciunii acestui neam îți oferă revelația întâlnirii cu o serie de producții poetice populare de o autentică valoare. Doinele cu imaginile consacrate care stau sub semnul dorului, colindele — ecou fidel al înțeleptnicilor străbune, jocurile cu mișcări de amplitudine, baladele, basmele, proverbele și zicătorile, toate se revărsă în marele ocean-tezaur spiritual al poporului nostru. Turca, măștile, orațiile de nuntă, ceremonialul de înmormintare, perpetuate de sute și mii de ani, sînt întâlnite și azi, deși originea lor se pierde în îndepărtata istorie a dacilor și tracilor, unele fiind o dovadă incontestabilă a strînselor legături și influențe reciproce ce au existat între românii de o parte și alta a Carpaților. Pornite din adîncul vieții locuitorilor, adîncind și mai mult albia în care s-au născut, aducînd ceva din gloriile titanice venite de undeva din îndepărtarea secolelor, de pe un picior de plai însorit, de la cei care au creat doinele și Miorița, ele au avut puterea de a trece barierele veacurilor o dată cu frumusețea graiului, strălucirea legendelor și tăria sevelor. Cînd vorbim de permanențe ne mai gîndim la cei care sapă în lemn adevărate dantelării și dau noi frumuseți metalului rece și dur, prelungind cu o scînteie dragostea ce o purtăm străbunilor. Dar pentru a reda poezia lemnului, artiștii aceștia cărora strămoșii le-au transmis acel dar al minuirii uneltelor, s-au oprit la frunza stejarului și a viței de vie, apoi și-au îndreptat privirea spre soare și l-au cioplit pe stîlpii porților. Adevărați creatori, printr-o viziune proprie, plecînd de la același izvor, rezumînd tradiții într-un dialog continuu cu timpul, cu inteligență dublată de fantezie, ei au dat naștere formelor geometrice, motivelor florale de pe

lăzile de zestre și furcile împiștrare, pentru a exprima permanențele sufletești ale poporului nostru. Femeile, cu căldura sufletului și rară sensibilitate au adunat în închinare de baladă, în mînunchi de frumusețe toate culorile florilor, podoaba pădurilor și verdețea cîmpiilor, croindu-le apoi în pinză, atîș și mărgelile, în covoare, ștergare și înflorate pieptare cu cînac, curele cu mărgelile, turnînd în ele întregul meșteșug pentru a putea străbate timpul ca adevărate mesaje adresate urmașilor. Au existat și tendințe de știrbire a autenticității. Dar „găselnițele” care și-au vînturat aripile efemere asupra a ceea ce a fost și este trainic, n-au reușit să altereze filonul de aur al acestui patrimoniu cu pedestal de secole. Atît timp cît continuații vechilor noastre tradiții, cei care au lăsat cu atîta artă și simțire dovezi nepieritoare, pînă cînd din acești codri de la poalele Călimanilor, Gurghiului și din cîmpie vor ieși rapsozi care „din vers de codru și iubire” împletesc legende și balade, atît timp cît colindele vor izbi în aburul beat al ferestrelor luminate, atîcînd nostalgia depărtărilor și vor dăinui meșteșugurile cu cărări pierdute în neguri de ani, n-avem dreptul să alterăm nimic din ceea ce a fost turnat pentru eternitate. Căci în fiecare vatră folclorică, secole de-a rîndul, cu migala albinei, a fost pusă cite o piatră la marele templu al înțelepciunii populare. Cei care au purtat suspinul doinelor și tînguital Mioriței pe aceste văi vechi de cînd pădurile și basmele, în satele coborîte parcă din abur de legendă și mit, au plecat. Dar au lăsat aceste nestemate moștenire pentru urmași. Căci apa trece, dar pietrele rămîn în albia lor multiseculară!

LAZĂR LĂDARIU

ISTORIE

pentru eliberare socială și națională

Sărbătorim împlinirea a 50 de ani de la crearea Partidului Comunist Român, moment crucial în istoria patriei, în condițiile unui uriaș avânt constructiv al întregului popor pentru realizarea programului elaborat de Congresul al X-lea al P.C.R., programul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate.

Realizarea vastului program elaborat de partid pentru făurirea noii orinduirii pleacă de la premiza științifică, marxist-leninistă, a industrializării țării, ca pivot al evoluției multilaterale a societății socialiste, crearea unei agriculturi moderne.

Toate aceste succese în domeniile construcției socialiste, în politica internă și externă, în știință, învățământ, cultură și artă au fost și sînt posibile datorită partidului, a întăririi continue a rolului său conducător, al întăririi încrederii maselor de a urma politica partidului, politică pe care o aplică cu fermitate și abnegație.

Astăzi, în pragul aniversării a 50 de ani de la crearea P.C.R. încercăm sentimente de profundă satisfacție știindu-ne părtași direcți ai împlinirii acestor mărețe idealuri, care au fost înscrise pe stindardul de luptă al comunistilor încă din primii ani ai înființării P.C.R.

Făurirea Partidului Comunist Român a constituit o necesitate obiectivă determinată de relațiile fundamentale ale vieții social-politice a României, avînd rădăcini istorice în mișcarea muncitorească, în rîndurile clasei muncitoare, în lupta poporului nostru împotriva exploatării, a aservirii intereselor țării cercurilor monopoliste, împotriva fascismului, pentru libertate, independență națională și socială. Partidul Comunist Român — partid de tip nou, marxist-leninist — s-a afirmat în decursul întregii sale istorii ca un conducător sigur, consecvent revoluționar, devotat trup și suflet cauzei celor ce muncesc, independenței și progresului României.

Cunoașterea de către masele largi de oameni ai muncii a trecutului glorios de luptă al P.C.R., — presărat cu jertfe, înfrîngerii temporare și victorii — este o îndatorire fundamentală a constructorului de azi și de mâine al patriei. Congresul al X-lea al P.C.R. și în-deosebi expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la cea de a 45-a aniversare a creării partidului, au stabilit jaloane de cea mai mare importanță spre o investigație și interpretare obiectivă a tuturor fenomenelor și forțelor din mișcarea muncitorească de la noi. „Istoria mișcării muncitorești, a Partidului comunist — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — este legată indisolubil de dezvoltarea economică, politică, științifică și culturală a țării, de progresul forțelor de producție, de acțiunea legilor sociale obiective și a diferiților factori interni și externi care au influențat istoria României. Înțelegerea rolului pe care l-a jucat partidul în diferite etape necesită analiza aprofundată a poziției claselor și forțelor sociale față de evenimentele cruciale ale istoriei țării, examinarea activității militanților revoluționari, a oamenilor politici în lumina intereselor și tendințelor claselor pe care le-au reprezentat.

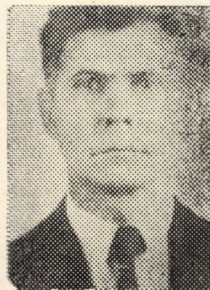
Istoria luptei clasei muncitoare, a mișcării socialiste, a partidului comunist, trebuie prezentată în contextul vieții economice și sociale generale a țării, în strînsă legătură cu activitatea celorlalte forțe revoluționare, de-

mocratice și progresiste care au contribuit la dezvoltarea societății. Numai astfel putem avea o imagine reală, multilaterală a vieții sociale din România, putem înțelege în toată amploarea sa lupta revoluționară a poporului român pentru democrație, pentru pace și progres social, rolul jucat de clasa muncitoare, de partidul său de avangardă, în desfășurarea vieții politice, în transformarea revoluționară a societății”.

O sinteză vie a istoriei partidului pentru eliberarea socială și națională ne oferă Muzeul de istorie al partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România, instituție cultural științifică de prestigiu care prin exponatele sale oferă o amplă imagine asupra celor mai semnificative pagini ale istoriei poporului român, a drumului eroic străbătut de comuniști, de „cel mai cîntăreț vîlstar al epocii contemporane, clasa muncitoare, în fruntea căruia se află de cinci decenii Partidul Comunist Român”.

Paginile de cronică și mărturiile unei civilizații milenare evocă convingător aspectele esențiale ale procesului formării limbii și poporului român, a statelor feudale independente, legăturile economice, politice, materiale și culturale ce au existat de-a lungul veacurilor între țările române. Sînt pagini nepieritoare de luptă a poporului român sub conducerea vestiților voievozi Mircea cel Bătrîn, Ioan de Hunedoara, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul; mișcarea revoluționară de la 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, una dintre cele mai mari acțiuni sociale de la începutul secolului al XIX-lea, Revoluția română de la 1848, Unirea Moldovei cu Țara Românească și formarea statului național român sînt tot atâtea momente de seamă care au impulsat dezvoltarea forțelor de producție ale noii orinduirii, orinduirea capitalistă, au favorizat în permanență progresul forțelor de producție în România.

În această perioadă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cel mai important eveniment în viața social-politică a României o reprezintă nașterea și afirmarea clasei muncitoare, forța cea mai înaintată a societății, păstrătoare a celor mai valoroase tradiții de luptă, purtătoare a idealurilor de progres, de eliberare socială și națională a poporului român. Clasa muncitoare, animată de spiritul internaționalist, de ideile învățaților revoluționari Karl Marx și Friedrich Engels, de ideile leniniste, s-a manifestat ca un detașament activ al proletariatului român, parte integrantă a mișcării muncitorești internaționale.

Comuniști care au făcut parte din conducerea Partidului între 1922—1931:
Lucrățiu Pătrășcanu, Köblös Elek, Al. Dobrogeanu Ghinea, Petru Mataisz.
Köblös Elek și Petru Mataisz au activat și în județul Mureș.

Demonstrație în sprijinul guvernului Dr. Petru Groza la care a participat și tovarășul Nicolae Ceaușescu (prim plan).

Crearea Partidului Comunist Român pe baza ideologiei marxist-leniniste, a constituit un moment de cea mai mare importanță în istoria proletariatului din România, în istoria României: „Începînd din acest moment — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — clasa muncitoare, sub conducerea Partidului Comunist, a fost prezentă și și-a spus cuvîntul în toate evenimentele mai importante ale țării, s-a situat în fruntea luptei pentru progres social. Încă din primii ani ai existenței sale, partidul comunist a fost nevoit să înfrunte prigoana dezlănțuită de clasele dominante. Din rîndurile partidului au căzut în lupta revoluționară, răpuși de gloanțele plutocanelor de execuție, exterminați în temnițe, mii și mii de luptători revoluționari. Teroarea dușmanilor de clasă nu a reușit însă să înfrîngă voința de luptă a comuniștilor și celorlalți patrioți. Ei au continuat să țină sub steagul luptei pentru apărarea intereselor oamenilor muncii, să conducă clasa muncitoare, întregul popor la victoria asupra fascismului, pe calea făuririi României socialiste”.

Anii de ilegalitate, de cruntă prigoană și teroare, înscenările judiciare, întemnițările și execuțiile nu au putut frînge voința comuniștilor, nu au putut duce la atingerea țelului urmărit de către forțele reacționare — izolarea Partidului Comunist Român de mase. Este perioada luptei comuniștilor pentru încheierea unității de acțiune și întărirea legăturilor partidului cu masele, este perioada marilor acțiuni revoluționare din anii 1922—29, care au culminat cu luptele muncitorilor ciferiști și petroliști din 1933. Clasa muncitoare din România se afirmă combativ pe arena luptei naționale și internaționale împotriva capitalismului. Proletariatul din România, în frunte cu Partidul Comunist, afirmîndu-se pe arena istoriei ca avangarda luptei întregului popor împotriva pericolului fascist, pentru drepturi economice și politice, pentru democrație și progres social. Sînt anii în care întreaga activitate a partidului este concentrată pentru realizarea Frontului Unic Muncitoresc.

Sub îndrumarea Partidului Comunist Român, în această perioadă acționează numeroase organizații de masă legale și ilegale, formate din muncitori și țărani, intelectuali români și cei aparținînd naționalităților conlocuitoare. Deși scos în afara legii, o largă activitate desfășoară partidul prin intermediul sindicatelor, a presei, a diverselor organizații cu un pronunțat caracter democratic cum ar fi: Comitetul Național Antifascist, Frontul Plugarilor, Madosz-ul, Amicii U.R.S.S., sau Liga Muncii.

Mișcările antifasciste din perioada dictaturii regale, demonstrațiile de protest din întreaga țară împotriva odiosului Dictat de la Viena din august 1940, prin care partea de nord a Transilvaniei, străvechi teritoriu românesc, era smulșă din trupul țării, afirmă clasa muncitoare condusă de partid ca o forță neșovăitoare, energică în slujba dezideratelor naționale vitale, a cauzei libertății și independenței. Rolul activ al partidului, reliefat cu și mai multă pregnanță în asemenea momente, ilustrează patriotismul fierbinte al comuniștilor, atașamentul de nezdruccinat față de cauza clasei muncitoare, a întregii națiuni. În perioada luptei împotriva fascismului

și fascistării țării, în anii celui de-al doilea război mondial, Partidul Comunist Român a fost singura forță, singurul apărător ferm al intereselor naționale ale poporului român.

În această perioadă, cea mai întinsecă din istoria poporului nostru, Partidul Comunist Român a arătat cu clarviziune căile eliberării țării. Partidul a coalizat toate forțele sociale și politice din România pentru răsturnarea dictaturii militar-fasciste, pentru scoaterea țării din război și întoarcerea armelor împotriva Germaniei fasciste, pentru instaurarea unui regim democratic.

Exprimînd interesele naționale, comuniștii, înfruntînd prigoana, s-au ridicat la luptă organizînd mișcarea de rezistență a maselor pentru răsturnarea dictaturii antonesciene, pentru ștergerea anilor negri ai dictaturii militar-fasciste și ai războiului. Lupta maselor populare, sub conducerea Partidului Comunist Român este încununată de succese în noaptea de 23—24 August 1944, cînd se realizează actul istoric al Insurecției naționale antifasciste. În istoria țării noastre a început o epocă nouă; s-a deschis larg drumul eliberării poporului român, drumul progresului social.

23 August 1944 a înscris prima filă din noua istorie a României, prima filă a revoluției populare, premiză a revoluției socialiste. Reforma agrară realizată pe calea revoluționară în 1945, cînd pămîntul a trecut în mîinile celor care l-au apărât și muncit de la străbuni încoace, Conferința națională din octombrie 1945 care a pus în centrul preocupărilor partidului redresarea și dezvoltarea economiei naționale, îmbunătățirea condițiilor de trai ale populației, consolidarea unității clasei muncitoare și a alianței dintre muncitori, țărani și intelectuali, rezolvarea problemei naționale, întărirea unității tuturor forțelor democratice, antiimperialiste, instaurarea guvernului democratic dr. Petru Groza, abolirea monarhiei și proclamarea republicii, trecerea la industrializarea socialistă, sînt momente de mare însemnătate pentru consolidarea noii orinduirii, pentru triumful ideilor Partidului Comunist Român.

Conducînd procesul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, Partidul Comunist Român se afirmă drept stegarul fructificării tuturor energilor poporului, al împlinirii celor mai îndrăznețe țeluri. Ca o recunoaștere a marilor sale merite istorice și ca o demonstrație puternică a identității dintre interesele poporului și partidului, s-a consolidat zi de zi unitatea social-politică a societății românești, inestimabilă forță motrice de accelerare a progresului social. Actuala etapă de dezvoltare a societății noastre nu se limitează la desăvîrșirea operei constructive anterioare, la perfecționarea tuturor lucrurilor și compartimentelor societății, nu-și propune numai să amplifice cantitativ toate realizările de pînă acum, ci înseamnă, mai presus de orice — cum se sublinia la cel de al X-lea Congres al P.C.R. — o schimbare calitativă în vederea obținerii pretutindeni a celor mai înalte randamente, participarea activă, mereu mai largă a maselor de oameni ai muncii la conducerea economiei și a întregii vieți sociale.

„Oricine privește harta țării — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului — și vede ceea ce am realizat în acești ani în domeniul dezvoltării economiei, științei, culturii nu poate să nu constate că, într-adevăr, în România socialismul s-a afirmat ca o forță uriașă, ridicînd la viață nouă, de neconceput în trecut, întregul popor, pe toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate”.

Sub conducerea partidului oamenii muncii din România — români, maghiari, germani și de alte naționalități, pe veci înfrățiți, au străbătut un drum lung de lupte și victorii, au împlinit revoluția populară, au înlăturat clasele exploatatoare și au trecut la edificarea socialismului, deschizînd larg căile progresului social, ale propășirii neîncetate și multilaterale a patriei.

ANDREI BALGRĂDEANU

profiluri

IOAN ȘULARU

militant democrat

Evocând crîmpeie din minunatele tradiții de luptă ale locuitorilor plaiurilor Mureșului și Tirnavelor, în rîndurile celor care și-au închinat viața cauzei poporului asuprit și împilat de nevoi se înscrie și numele avocatului Ioan Șularu, unul dintre fruntașii locali ai Blocului muncitoresc-tărănesc, redactorul revistei sociale „Glasul Șomerilor” din Reghin.

Născut în anul 1899, Ioan Șularu, își are obîrșia într-o modestă familie de țărani din comuna Ripa de Jos, dar care se bucura de mult respect în rîndul locuitorilor acestei vechi așezări românești. Frecventînd succesiv clasele primare în comuna natală, cele gimnaziale și superioare la liceul din Blaj, el se va decide în cele din urmă pentru cariera de avocat în care scop urmează cursurile facultății de drept ale universității clujene. Perioada studiilor de la Cluj va avea asupra viitorului intelectual o influență covîrșitoare. Filonul de lectură juridică și-l completează, treptat, cu o bogată literatură filozofică și socialistă. Confruntarea ideilor despre natura drepturilor omului și orînduirile sociale, a raporturilor dintre muncă și capital îi largesc orizontul, conferindu-i noi preocupări. Așa va începe să studieze o nouă literatură, mai puțin accesibilă studențimii din acea vreme, cuprinzînd titluri din operele teoreticienilor proletarietului internațional. Existența și viabilitatea celui dintîi stat socialist din lume, dar mai cu seamă credința acestui popor în propriul destin ales pe calea revoluției, îl

apropie tot mai mult de cauza poporului său. „În timpul meu de student — scria mai tîrziu Șularu în prefața la *Normele Drepturilor individului* (Reghin, 1934) — mereu mi se puneau de la sine aceste întrebări, așa cum li s-a pus desigur multora fără să le fi putut da vre-o dezlegare. După terminarea cursurilor universitare și îndată ce făcusem niște studii mai amănunțite pentru doctorat, am ajuns la o nouă concluzie...”. „Motivul determinant al acestor idei, — continuă el — a fost constatarea mea, că actuala ordine socială (orînduirea capitalistă — n. n.) a dat faliment și în prezent stă sub lichidare.” Analiza lucidă, însoțită de numeroase argumente de ordin juridic, efectuată asupra contradicțiilor de tot felul (politice, economice și sociale în-deosebi) care măcinau societatea capitalistă, i-au format convingerea — subliniată în paginile acestei lucrări — că „sistemul comunist e mai potrivit țintei și nevoilor omenirii”.

Pe baza unui alt sir de observații și considerații, Șularu încearcă, cu același spirit pătrunzător de jurist, să definească esența fascismului. Potrivit concluziilor sale, fascismul nu este altceva decît o nouă formă de guvernare capitalistă, mai reacționară și mai barbară, „un nume nou sub care se ascunde conservarea capitalismului”.

Aceste constatări, exprimate la scurtă vreme după venirea hitlerismului la putere în Germania, cînd încă mulți oameni (chiar și din rîndul intelectualilor) s-au lăsat înșelați de dogmele propagandei fasciste, sînt definitorii pentru concepția sa politică, profund democratică, subsumată idealurilor și năzuințelor de libertate socială și națională a poporului român.

După absolvirea cursurilor facultății de științe juridice și susținerea tezei de doctorat, Ioan Șularu deschide un birou de avocatură în orașul Reghin, neuitînd însă nici o clipă scopul pentru care a militat încă din anii studenției: dreptate celor mulți și obidiți. În curînd devine unul dintre fruntașii locali al Blocului muncitoresc-tărănesc, organizație legală creată și condusă de P.C.R., stabilește legături de prietenie cu dr. Lucrețiu Pătrășcanu (pe atunci avocat la București) care, vizitîndu-l de mai multe ori la Reghin, i-a îndrumat îndeaproape activitatea sa viitoare, revoluționară. Întîlnirile și discuțiile purtate cu Lucrețiu Pătrășcanu l-au cîștigat pentru totdeauna alături de cauza partidului comunist. La alegerile parlamentare din iulie 1932, pe lista Blocului muncitoresc-tărănesc a candidat, împreună cu dr. Lucrețiu Pătrășcanu și dr. Ioan Șularu. Lista electorală însă — după cum relatează corespondentul local al ziarului „Dimineața” (în numerele din 28, 30 iunie și 6 iulie 1932) — n-a putut fi depusă deoarece propunătorii ei au fost arestați imediat. Astfel, dr. Șularu în decurs de numai trei săptămâ-

mini a fost arestat de patru ori, maltratat și schingiuit.

Cunoscînd îndeaproape situația grea a maselor muncitoare, a miilor de șomeri, problemele care frămîntau toate categoriile sociale, Ioan Șularu își exprimă încă o dată — în paginile revistei „Glasul Șomerilor” — atașamentul și dragostea față de cei exploatați. Apărută sub redacția sa, la Reghin, la 25 ianuarie 1933, într-o perioadă cînd criza economică în care se zbătea România burghezo-moșierească aruncase pe drumuri peste 300 000 de muncitori, „Glasul Șomerilor” era o tribună de luptă a celor rămași fără de lucru, era un act de revoltă față de politica cercurilor guvernante de a arunca greutățile crizei pe spinarea oamenilor muncii. (Din statisticile vremii reiese că la Reghin, la începutul anului 1933, numărul șomerilor totali era de aproape 200, iar împreună cu cei parțial depășeau cifra de 300).

Avîndu-și învederat punctul de plecare în realitățile sociale ale României, dr. Ioan Șularu arăta în articolul redacțional intitulat „O nouă clasă socială” scopul precis al revistei: „am ridicat și am făcut drum acestui glas („Glasul Șomerilor” — n.n.) care va striga în auzul și văzul tuturor: „Drept la viață și existență pentru toți” și care va arăta că se poate să ajungă toți la muncă și cîștig, precum și că drepturile trebuiesc cîștigate prin lupta organizată, nu prin cerșire, rugăciuni și îngenunchieri”. Militînd pentru calea luptei organizate, revoluționare, dr. Ioan Șularu motivează necesitatea și justetea acestei lupte prin faptul că „tot ce există este produsul tuturor”. Diferite alte aspecte ale șomajului sînt reliefate și în articolele semnate de Vasile Netea (pe atunci învățător fără post) și Ioan Boeriu (student la facultatea de drept din Cluj).

Rechizitoriul aspru lansat în paginile revistei la adresa claselor dominante, precum și ideile și reformele preconizate de Șularu — într-unul din articole se pronunțase pentru forma de stat republicană — au stîrnit furia autorităților regimului burghezo-moșieresc. Ca urmare, îndată după apariția „Glasului Șomerilor”, dr. Ioan Șularu este arestat și încarcerat la prefectura poliției din Tîrgu-Mureș, apoi dus pe jos, din post în post, pînă la Satu-Mare, iar de aici la închisoarea din Alba-Iulia. Bătăile și schingiurile la care a fost supus în timpul interogatoriilor și detențiunii își vor lăsa puternic amprenta asupra sănătății tînărului jurist. Moartea timpurie, survenită la 21 ianuarie 1935, smulgea din rîndurile locuitorilor acestui ținut pe unul dintre cei mai înflăcărați luptători pentru cauza celor mulți.

Aprecîndu-i întreaga activitate, ideile și sentimentele sale, cîstîm mesajul unei vieți închinată și sacrificate intereselor cotidiene ale celor ce muncesc.

IOAN CHIOREANU

contribuții

solidaritate

Încă de la crearea sa Partidul Comunist Român a fost în permanență în fruntea celor mai arzătoare acțiuni de luptă întreprinse de clasa muncitoare din România, îndrumînd și conducînd cu fermitate lupta proletarietului.

Este deosebit de semnificativ faptul că încă înaintea creării P.C.R., Comitetul Central din România prin unul din nenumăratele manifeste adresate clasei muncitoare, „Muncitori și Muncitoare, Țărani și Soldați” dezvăluia adevăratele cauze ale nedreptăților sociale arătînd că „pentru o schimbare socială e nevoie de partid comunist... Fără un partid comunist, muncitorimea și țărănimia din România va avea soarta din 1907”. În același manifest se arăta că cea mai mare parte a clasei muncitoare este pentru înființarea unui partid comunist care să organizeze și să conducă lupta socială a clasei muncitoare.

După scoaterea în ilegalitate a Partidului Comunist Român, s-au adoptat hotărîri pentru folosirea în lupta împotriva burgheziei și moșierimii a noi și variate forme de luptă pentru înlăturarea terorii și abuzului de putere, a nedreptăților sociale. Un rol însemnat în desfășurarea acestor lupte l-au avut Sindicatele muncitorești, din care făceau parte și muncitorii din Județul Mureș.

Intr-un memoriu al Comisiei regionale a Sindicatelor din Tîrgu-Mureș adresat Ministe-

rului Justiției se protesta energic împotriva arestării ilegale a Consiliului Unitar al Sindicatelor din România. Muncitorii din Tîrgu-Mureș și Valea Mureșului, se arăta în memoriu, „refuză cu indignare această prevenție și protestează contra arestării ilegale a Consiliului General... și cere imediat punerea în libertate”.

În încheierea memoriului semnat de „Adunarea generală a Muncitorilor și Tuturor Breslelor din Tîrgu-Mureș și Valea Mureșului” se arată că „nu vor înceta lupta decît cînd Consiliul General Unitar se va afla iarăși în fruntea muncitorimii din România”.

Evenimentele care aveau să marcheze marile bătălii de clasă ale proletarietului din România lunilor ianuarie-februarie 1933, au găsit un profund ecou de solidarizare în rîndurile muncitorimii din Tîrgu-Mureș și Valea Mureșului în condițiile în care guvernul burghezo-moșieresc decretase starea de asediu în întreaga țară.

Intr-un raport al Parchetului general al Curții de Apel din Tîrgu-Mureș se comunica Ministerului Justiției că „Chestura Poliției Tîrgu-Mureș a deținut agitații comuniste” care își ridicaseră glasul în sprijinul solidarizării cu muncitorii greviști din Capitală și de pe Valea Prahovei.

În raport se menționează expres că la Re-

ghin „s-au deținut trei (comuniști n. a.) între care și avocatul Dr. Șularu” iar în județ „de către jandarmi — s-au arestat — încă 9”.

Mișcarea revendicativă și de solidarizare cu muncitorii greviști din întreaga țară, a creat autorităților locale de represiune din Tîrgu-Mureș o deosebită îngrijorare, alarmînd întregul corp polițienesc și jandarmeria. Față de aceste „mișcări ce se desfășoară pe o scară atît de întinsă, atît de periculoasă și la o distanță atît de mare (100 de km de Cluj)... „se impun drastice și urgente măsuri”.

Aceste mișcări comuniste și muncitorești nu s-au limitat, așa cum se arată în raport, numai la județul Mureș, ci ele s-au manifestat și în județele Tirnava Mică și Odorhei, cît și în Ciuc, unde Parchetele și tribunalele au luat cele mai severe măsuri pentru preîntîmpinarea și înăbușirea mișcărilor muncitorești.

Se impune a preciza că acestea sînt doar cîteva aspecte care zugrăvesc unele din acțiunile importante duse de muncitorimea din Tîrgu-Mureș și Valea Mureșului în cele două decenii de la crearea Partidului Comunist Român, acțiuni care demonstrează în modul cel mai convingător ridicarea la luptă a clasei muncitoare în frunte cu comunistii din Tîrgu-Mureș și Valea Mureșului.

VIOREL GRAMA

politica P.C.R. de rezolvare a problemei naționale și reflectarea ei în viața economico-socială din județul Mureș

Una din principalele realizări ale politicii Partidului Comunist Român o constituie rezolvarea problemei naționale, pe baza marxist-leninismului, parte integrantă a operei de făurire a socialismului în țara noastră.

În Republica Socialistă România oamenii muncii aparținând naționalităților conlocuitoare se bucură de drepturi egale în toate domeniile vieții social-economice, politice, juridice și culturale. Egalitatea tuturor cetățenilor patriei este consfințită în Constituție.

Linia generală marxist-leninistă de dezvoltare a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării, amplasarea obiectivelor industriale, agricole, social-culturale în toate județele, creează condiții egale de muncă și trai pentru toți cetățenii patriei, asigurând în viață deplină egalitate.

Ca rezultat al politicii naționale înțelepte a Partidului Comunist Român s-a făcut unitatea și prietenia frățească de nezdruincat dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare. România socialistă este patria comună a tuturor oamenilor muncii din această țară, în care fiecare român, maghiar, german, sârb sau de altă naționalitate, poate să declare cu mândrie că se găsește acasă.

Roadele politicii naționale juste și înțelepte a P.C.R. se reflectă elocvent și în viața economică, politică, culturală și științifică a județului Mureș.

Acest județ rămăsese mult în urmă atât în perioada regimului burghez-moșieresc, cât și în timpul dezmățului naționalist hortic, și-a schimbat complet înfățișarea și împreună cu celelalte județe înaintea pe calea progresului și a prosperității.

Datorită politicii partidului de îmbunătățire a repartizării forțelor de producție pe teritoriul țării, în județul Mureș s-au construit un număr important de mari capacități productive și social-culturale. În județ funcționează în prezent 54 întreprinderi, dintre care 32 aparțin industriei republicane. Este de remarcă ponderea importantă pe care o dețin ramurile de bază ale industriei moderne, ca de exemplu industria chimică și constructoare de mașini. În ceea ce privește industria electrică, producem astăzi în județ de 6,6 ori mai multă energie electrică decât producea întreaga Românie a anului 1938.

Valoarea producției globale industriale în 1970 a fost de 16 ori mai mare față de 1950. Județul Mureș a devenit o zonă cu un puternic potențial industrial. Ponderea lui în volumul producției întregii țări în 1969 a fost de 3,6 la sută. În agricultură, care a trecut prin mari transformări, s-au obținut de asemenea rezultate importante.

Înflorirea economică a județului Mureș, în care alături de români trăiesc oameni ai muncii de naționalitate maghiară și germană, pe lângă aspectele ei generale are și o consecință deosebită. Dezvoltarea puternică a forțelor de producție, constituie baza solidă a egalității tuturor locuitorilor din județ. Pe această temelie, se realizează dreptul fiecăruia la muncă, egalitatea deplină pe plan social, pe tărîmul culturii și învățămîntului. Numai orînduirea socialistă și politica națională echitabilă a partidului au asigurat tuturor oamenilor muncii din județ o viață lipsită de orice asuprire, în care singurul criteriu de apreciere a omului este atașamentul față de cuceririle revoluționare ale poporului, contribuția pe care o aduce la propășirea generală a patriei.

O mare amploare a luat-o în județul Mureș dezvoltarea învățămîntului de toate gradele. S-a realizat în practică dreptul egal la învățătură pentru toți fiii oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate. Copiii și tinerii aparținând naționalităților conlocuitoare au posibilități neîngrădite de a frecventa școlile pe care le doresc. S-a dezvoltat foarte mult rețeaua unităților de învățămînt și educație în care predarea se face în limba germană sau maghiară. Astfel, în 108 grădinițe și 95 secții cuprinzînd 7.528 copii, 143 școli generale și 337 secții cu 33.596 elevi, două licee de cultură generală și 13 secții cu un total de 4.051 elevi, aceștia învăț în limba lor maternă. Cursurile liceelor de specialitate sînt frecventate de 1.047 elevi, iar ale școlilor profesionale de 1.541 elevi de naționalitate maghiară și germană.

În anii construcției socialiste reședința județului Mureș, municipiul Tg.-Mureș, a devenit un important centru universitar și științific. Aici funcționează trei institute de învățămînt superior cu 2.482 studenți români, maghiari și de alte naționalități. La Institutul de medicină și farmacie și la Institutul

pedagogic disciplinele sînt predate în limbile română și maghiară, iar la Institutul de Teatru numai în limba maghiară. Cercetători de diferite naționalități lucrează într-o strînsă colaborare și prin munca lor comună contribuie la progresul științei românești.

În județul Mureș există o puternică mișcare a artiștilor amatori care cuprînde aproape 550 de formații de dansuri, coruri, grupuri vocale, ansambluri folclorice, orchestre, formații de teatru liber, din care circa 150 funcționează în limba maghiară și germană. Activitatea amatorilor aduce o contribuție deosebită nu numai la dezvoltarea culturii socialiste, la cultivarea tradițiilor culturale progresiste și democratice, ci și la cunoașterea și prețuirea reciprocă a valorilor. Folclorul maghiar se bucură de întreaga atenție, este un bun al patriei. O mare importanță se acordă, potrivit hotărîrilor partidului nostru, valorificării și cultivării tradițiilor comune române și maghiare. Muncitorii și țărani cooperatori români, maghiari și germani după terminarea orelor de muncă, în timpul lor liber, se întîlesc din nou pe scenele cluburilor, caselor de cultură și căminelor culturale, și împreună joacă hora românească, ceardașul maghiar și valsul german, împreună cîntă frumoasele doine românești, cîntecele populare maghiare și germane. Munca comună în întreprinderi și pe ogoare, activitatea culturală comună îi apropie și mai mult pe toți oamenii muncii, adîncește prietenia lor frățească.

Existența instituțiilor artistice profesionale, cele două secții ale Teatrului de stat și ale Teatrului de păpuși, Filarmonica de stat și Ansamblul de cîntece și jocuri „Mureșul”, asigură condiții egale pentru dezvoltarea vieții artistice atât a populației românești cit și a naționalităților maghiare și contribuie la ridicarea conștiinței socialiste a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate.

La Tg.-Mureș apar în limba maghiară cotidianul „Vörös Zászló”, revistele „Igaz Szó” și „Új Elet”, periodicul de știință medicală „Orvosi Szemle”.

Oamenii muncii de naționalitate maghiară și germană, alături de populația românească, au posibilități largi pentru a participa activ la conducerea vieții economice și sociale a județului. În consiliile populare, județean,

municipale, orașenești și comunale, activează 2.471 deputați aleși din rîndul naționalităților conlocuitoare. Reprezentanții acestora sînt prezenți în organele executive, îndeplinind și funcții de conducere.

Pornind de la concepția că socialismul și democrația sînt de nedespărțit, de la considerentul că societatea socialistă este chemată să asigure cele mai largi drepturi și libertăți democratice pentru toți oamenii muncii, în toate domeniile de activitate, Partidul Comunist Român a acționat și acționează consecvent pentru perfecționarea continuă a formelor și metodelor de organizare și conducere a întregii societăți, pentru adîncirea democrației socialiste, promovează consecvent principiul conducerii colective, participarea tuturor oamenilor muncii, deci și a naționalităților conlocuitoare, la conducerea vieții politice, economice și sociale din țara noastră.

Considerăm ca o realizare importantă faptul că oamenii muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare pot folosi liber limba lor maternă în orice instituție de stat, economică sau socială din județ. Se aplică în mod consecvent dreptul fiecărui cetățean de a vorbi în limba pe care o cunoaște cel mai bine.

Astfel, aprecierea făcută de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara Consiliului oamenilor muncii de naționalitate maghiară, „că nu mai există astăzi în România om al muncii — muncitor, țaran, intelectual — care să poată spune că este împiedicat să ia parte la conducerea și organizarea producției, la dezbaterile și rezolvarea și organizarea problemelor vieții economice, sociale și de stat pe motiv că este de altă naționalitate”, este confirmată pe deplin și de realitatea județului Mureș.

Noi, oameni ai muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare, cetățeni loiali ai României socialiste, ne exprimăm profunda recunoștință Partidului Comunist Român, care a dat o rezolvare marxist-leninistă problemei naționale în țara noastră, și sîntem ferm hotărîți să ne aducem întreaga contribuție la îndeplinirea marelui program elaborat de Congresul al X-lea.

STEFAN JAKAB

romanitate și continuitate

În istoria oricărui popor există epoci, evenimente, fenomene și probleme de mai mare sau mai redusă însemnătate, mai mult ori mai puțin controversate, fie că ele se referă la procesele complexe de alcătuire a ființei etnice sau la constituirea statelor naționale, la afirmarea independenței acestora, fie că se leagă direct de felurile latente din importantul domeniu social-economic și politic al poporului respectiv. În istoria României, bunăoară, este bine știut că **persistența și romanizarea populației autohtone** dădă subjugate de romani și **stăruirea în număr mare a daco-romanilor** pe fostele meleaguri romane de la nordul Dunării și din Carpați, de-a lungul întregii epoci prefeudale, prezintă o importanță primordială pentru problema **ariei geografice, a timpului și împrejurărilor istorice** în care a luat naștere poporul român.

Ponderea cu totul particulară pe care această problemă a avut-o și continuă să o aibă în istoria noastră și a sud-estului european, este bine cunoscută, fapt care ne scutește să mai zăbovim aici asupra ei. Vom spune numai că foarte mulți istorici, dintre cei mai competenți, români sau străini, începînd din secolul al XIX-lea și pînă la cei din zilele noastre, au dovedit că dăinuirea populației romane în teritoriile Daciei vechi este o realitate incontestabilă, iar faimoasa teorie rossleriană nu mai reprezintă astăzi decît o veritabilă legendă, contrară adevărului, științific constatat și constatabil.

Dar să vedem în cuprinsul județului ce dovezi materiale, concrete, despre **romanitatea și continuitatea** populației autohtone a reușit să scoată la lumină arheologia în ultima jumătate de veac și mai cu seamă după al doilea război mondial din această nesecată arhivă de documente care este pămîntul.

În perioada postbelică, săpăturile și cercetările arheologice de mare amploare, desfășurate în toată țara sub egida Academiei R.S.R., au cuprins și anumite zone din județul Mureș. Așa, de pildă, colectivele de specialiști de la Institutul și Muzeul de istorie din Cluj au întreprins o vastă explorare la Morești, Iernut, Lechința, Cipău, Sf. Gheorghe, Călugăreni, Dedrad, Sighișoara și în alte locuri, obținînd rezultate de mare valoare științifică, referitoare la problema despre care este vorba. Nu e locul aici să facem un bilanț al acestor cercetări, care au durat ani și ani de zile. Valorificarea lor pe plan istoric s-a făcut și se face în publicații de specialitate, iar rezultatele și concluziile prețioase la care s-a ajuns reprezintă un

bun cultural-științific definitiv cîștigat, la dispoziția tuturor. Astfel, la Morești, pe un **fond autohton**, este atestată arheologic o succesiune de așezări omenești începînd din epoca dacică și romană pînă la începutul feudalismului. La Lechința, Iernut și Dedrad, prin descoperirea unor așezări și cimitire de incinerare, s-a putut dovedi și aici existența populației autohtone sub ocupația romană și a continuității daco-romanilor în perioada de început a migrației popoarelor.

Un fenomen de maxim interes istoric s-a surprins la Cipău, unde exista un sat cu bordeie înființat de o comunitate de daci liberi veniți din Crișana, după retragerea armatei și autorităților romane din Dacia. Tot la Cipău, unde se cunoștea mai demult și un sat roman întemeiat prin colonizare, și de asemenea la Sf. Gheorghe, în Lunca Mureșului, s-au cercetat două așezări și un cimitir de inhumare din secolele V—VII, în care se reflectă raporturile dintre populația autohtonă și neamurile germanice ori slave, care au poposit și prin aceste locuri.

Săpăturile arheologice efectuate la castelele romane de la Călugăreni, Sărățeni, Sighișoara și cele inițiate în anul trecut de muzeul din Tg.-Mureș la Brincoveni, cercetări care necesită continuarea pe scară largă, prezintă o importanță considerabilă pentru cunoașterea vieții romane, militare și civile, din regiunile nordice ale Daciei transilvane. Satul de olari de la Cristești, a cărui explorare sistematică va trebui reluată de muzeul din Tg.-Mureș în viitorul apropiat, are și el ponderea sa în lămurirea unor probleme social-economice și etnice din mediul sătesc roman.

O remarcabilă descoperire arheologică a făcut în timpul din urmă muzeul din Sighișoara, nu departe de oraș. Ne referim la așezarea și cimitirul de incinerare al unor coloniști celto-iliri stabiliți acolo în secolul al II-lea și rămași în vechea lor așezare și după abandonarea oficială a Provinciei, pînă tîrziu în secolul al IV-lea. Inscriptiile în limba latină dăltuite în piatră, numeroasele mone-de și fibule romane de argint și de bronz, tipul mormintelor și întreg materialul arheologic demonstrează clar că aici avem o nouă dovadă arheologică, deosebit de convingătoare, despre persistența populației romane provinciale în Dacia de după Aurelian.

Din tot ceea ce se știe acum, rezultă că teritoriul actual al județului Mureș a fost înglobat odinioară în Provincia Dacia. Condițiile naturale prielnice, bogățiile solului și subsolului, apărarea graniței răsăritene și alți factori au favorizat dezvoltarea unei in-

tense vieți civile și militare de tip roman provincial. Deosebit de așezările dacice mai vechi, au luat ființă multe sate de coloniști, iar pentru nevoile militare și de supraveghere a băștinășilor daci s-au construit castelele amintite pentru trupe auxiliare, care adăposteau și constituiau baze de operațiuni pentru unități de infanterie și cavalerie cu efective de peste trei mii de soldați. O vie activitate economică și comercială a pulsă peste tot. Coloniștii și autohtonii s-au amestecat între ei, dînd naștere la o populație daco-romană, **latinofonă**. Dar, ca în multe alte părți, nici o localitate antică de pe actualele meleaguri mureșene nu a atins sub romani stadiul unei dezvoltări cu caracter urban, incit diferitele forme ale vieții social-economice și etnice s-au desfășurat sub amprenta caracteristică a mediului rural.

Din totalitatea cercetărilor și studiilor arheologico-istorice, mai vechi sau mai noi, reiese cu prisosință că în județul Mureș pe lângă numeroase urme ale populațiilor din orînduirea comunei primitive și din epoca dacică, există o bogăție apreciabilă și o mare diversitate de resturi arheologice romane și daco-romane, de covîrsitoare însemnătate pentru istoria națională. Ele vor trebui puse în valoare, pe toate planurile, în măsură și mai mare decît s-a făcut pînă acum. Este o datorie morală și patriotică.

Înainte de apariția feudalismului în Transilvania, **dacii și coloniștii romani, populația romană și neamurile imigrate** în tinuturile fostei Provincii romane (carpi și daci liberi, goți, gepizi, slavi) sînt elementele etnice principale, cu rol activ și decisiv în desfășurarea proceselor social-economice și de etnogeneză. În primul rînd, spre căutarea vestigiilor acestor populații, mai cu seamă ale celei romane, se cer îndreptate și intensificate investigațiile arheologice viitoare. Muzeele din Tg.-Mureș și Sighișoara, în permanentă colaborare cu institutele de cercetări ale tinerei Academii de Științe Sociale și Politice, vor trebui să-și sporească eforturile de a depista, descoperi, conserva și valorifica istoricește cele mai reprezentative urme de cultură materială și spirituală ale romanității carpatice și ale conviețuirii ei cu popoarele nou venite în aceste regiuni. Istoria noastră veche, ca și a altor popoare, este mai mult în pămînt decît în cronicile scriitorilor greci, romani și bizantini. E nevoie de iscusința și cazmaua neastîmpărată a arheologului, care să o scoată la lumină.

DUMITRU PROTASE

arhiva

denunțarea dependenței feudale într-o scrisoare iobăgească de pe țirnava mică

În cronologia răscoalei lui Horia atribuim conscripției militare, care a precedat-o îndepărtat, rolul de prolog, cu semnificații sociale distincte, cel puțin pentru acele părți ale Transilvaniei, unde fenomenul, luat de iobăgime poate prea serios, a iscat mișcări al căror mobil, opoziția față de perpetuarea iobăgiei, creat febrile temeri și justificate măsuri precautive din partea autorităților și a nobilimii transilvane.

Cunoaștem, multumită bogatei documentații ce deținem în fondul Comitatului Țirnava, adus recent din Blaj, frământările care au cuprins iobăgimea din zona Țirnavelor, sub efectul fascinantei dorințe a abolirii înjositoarelor raporturi feudale care dominau epoca, făcând viața iobăgească amară și de nesuportat.

Începută în iunie 1784 și continuată până în prezua răscoalei, conscrierea militară, se dezvoltă în condițiile unei confuzii generale, alimentată de opoziția nobilimii, de contradicția dintre tendințele Comandei militare și acelea ale Guberniului ardelean.

Atmosfera ce domina, la mijlocul lunii septembrie regiunea Țirnavelor, este veridic redată, de rapoartele adresate Tablei continue a Comitatului, de Csik Szépvízi, Szóts Adalbert, vicecomitele Cercului de sus și Csikszentkirályi András Antal așezor jurat al Comitatului Țirnava.

Spiritele erau agitate peste tot. Pe Valea Țirnavei Mici, sat după sat, contaminându-se unul de la altul, luau drumul spre Alba Iulia, unde odată înscrși ca grăniceri, sperau să scape de iobăgie.

Aceasta fiind atmosfera ce domina în vara anului 1784 Marele Principat al Transilvaniei, Guberniul dispune cu ordinul 8010 din 26 august 1784, luarea unor severe și grabnice măsuri, menite să calmeze spiritele înfierbintate ale satelor. S-au dispus măsuri directe, întreprinse în colaborare cu preoții locali, încercind pe toate căile difuzarea între săteni, a dorinței arzătoare de ostoire, în care sperau guvernul și comitatele. Oficialii care ne furnizează datele pentru fresca de epocă pe care o încercăm prezenta **Arhivă**, constată peste tot, neîncrederea sătenilor într-un asemenea ordin, socotindu-l fals, neemanat de guvern, fiind cunoscut, drept dorință a domnilor de pământ.

Încă din luna august, satele Laslăul Mare, Șoimușul Român, Ceuaș, Lepindea și Daia Românească, au pornit spre Alba Iulia, centrul de înscriere, spre a scăpa de iobăgie.

Rezultă din relatările oficialilor, că reușita misiunii de liniștire a spiritelor, era garantată de depistarea și arestarea celor care au agitat, a instigatorilor, a corifeilor satelor, a celor care-i sfătuiau să se înscrie grăniceri, sau chiar să refuze prestarea în continuare, a serviciilor domnești. Spre surprinderea oficialilor, fapt ce e subliniat în raportul lor, n-au găsit niciieri trădători. Peste tot, cei audiați răspundeau că au hotărât cu toții împreună, tot satul, să scape de iobăgie, fiindcă văd că, piedicile ce li se pun, de a se face grăniceri, sînt opera domnilor pămîntești. Judele sătesc din Laslăul Mare, n-a voit să se prezinte la comisia oficială ce l-a căutat zadarnic. După ce au publicat patenta gubernială de liniștire în Șoimușul Român, în Suplac și Odrihei, baronul Szentkereszti, unul din domnii de pământ locali, s-a plins de îndrăzneala manifestată de iobagul Labo Ioan, care a denunțat sarcinile și slujbele iobăgești, scriind o scrisoare în acest sens administratorului moșiei sale din Adămuș. Ba mai mult, acest iobag, împreună cu fratele său Labo Nistor, a trecut de patru săptămîni, de cînd refuză să presteze slujbele domnești. Tot acolo, la Odrihei, corifeii care agitau pentru conscrierea militară, intensificându-și activitatea, au fost prinși și trimiși în temnița comitatului.

Agitațiile din aceste sate, s-au soldat deci cu arestarea și condamnarea la temniță pe trei luni, a corifeilor și pedepsirea lor cu bătaie, după cum rezultă din protocolul de ședințe al Adunărilor generale comitatense.

Un fapt însă rămîne semnificativ pen-

tru întreaga mișcare urzită în prezua izbucnirii răscoalei: îndrăzneala unui iobag, cu școală — scrisoarea fiind autografă — de a scrie administratorului moșiei, celui mai feroce și periculos instrument al moșierului, o scrisoare de denunțare a iobăgiei.

Cum în literatura de specialitate, un asemenea document, este cel puțin pînă în prezent, un unicat, ne permitem a-l analiza în cele ce urmează.

Actul e scurt, scris cu cerneală, pe o jumătate de coală obișnuită, recuperată dintr-o altă scrisoare anterioară. Este scris în limba maghiară, cu multe greșeli specifice celor de altă limbă maternă, fapt ce ne-a atras de la început atenția. Conținutul scrisorii este următorul:

Vă doresc toate cele bune Domnule Administrator!

tradiții

o editură sighișoreană

Făgăreșeanul devenit sighișorean, **Miron Neagu**, „era din toate punctele de vedere un perfect Mecena”, cum spune M. Beniuc, un tipograf, singurul dintre zecile, care a renunțat la tipărirea de imprimate și acte de birou ce-i aduceau, un frumos profit, și a acceptat, la un moment dat, să tipărească literatură, înscrind și definitiv numele printre „slujitorii” artei. Gestul lui a fost îndrăzneț și riscant materialicește, apreciat însă cu multă căldură și considerație de minutorii condeiului. Se naște, prin aceasta, o editură în Transilvania interbelică, îndreptată spre publicarea efectivelor realizări ale unei mișcări literare tinere de un deosebit avînt și robustețe, opere ce nu găseau înțelegere la rechini tiparului comercial.

Istoricii literari, cercetătorii ai literaturii române interbelice, sînt unanimi în a recunoaște o adevărată renaștere spirituală, de o mare diversitate, în Transilvania deceniului al IV-lea. Fundamentată pe baze noi și deosebită de faza anterioară, tributară, după Ion Breazu (*Viața literară românească din Ardeal după Unire*), unui „semănătorism anemic întîrziat”, această mișcare literară a fost declanșată de revista **Abecedar** și încheiată în jurul celorlalte publicații ce-au impins realitatea, într-un răstimp foarte scurt, întregul peisaj transilvănean, afirmînd un duh românesc la înălțimea întregii țări, caracterizat de Ion Chinezu în *Pagini de critică*, 1969, p. 54, „o a doua cucerire de țară, de data aceasta prin armele și destoinicia spiritului și, de aceea, definitivă”. Dar toată această afirmare creatoare s-a consumat doar în paginile revistelor, fără să fie investită cu girul durabilității, imprimată de circulația cărților în volume. Toate străduințele de înființare a unei edituri pentru Transilvania au rămas zadarnice, chiar și atunci cînd a intervenit Asociația scriitorilor români din Ardeal, prin președintele ei, savantul și scriitorul Victor Papilian. Cărțile apăreau fragmentar în presă și destul de răzleț, la vreo editură din București, Cluj ori din centrele mai mici, cu mari sacrificii din partea autorului cînd era vorba de edituri centrale și în tiraje extrem de mici în cazul tipografiilor provinciale. Publicarea principalelor creații ale acestor tineri însemna într-adevăr o frumoasă realizare. Interesant, nașterea acestei edituri se leagă de numele unui poet, caracterizat de Ion Chinezu în aceeași pagină „un ferment din cei mai prețioși ai vieții spirituale de dincoace de Carpați”, unul din promotorii acestei mișcări. E vorba de poetul Emil Giurgiuca, descins în burgul medieval de pe Țirnava ca profesor. Aici îl întâlnește pe vulcanicul N. D. Cocea, la îndemnul căruia trează transformarea perisabilei tipărituri într-o editură de prestigiu național. Entuziasmat, în acest mare joc cu capitalul său, Miron Neagu își reorganizează tipografia, contrac-

Ne-ați ordonat, Domnule administrator să mergem în jos cu îmblăciile, dar pe noi să nu ne așteptați, că noi niciodată nu mergem, fiindcă noi vom deveni cu toții cătane (grăniceri) și domni nu (mai) slujim. Pentru aceasta n-aveți pentru ce obosi pe nimeni pînă aici. Dar, cu toate acestea porumbul vi-l dau, dacă trimiteți după el dar noi nu-l ducem.

Rămân pentru totdeauna Domnule administrator.

Odrihei

Labo Ioan

Denunțînd principalele componente ale relației de dependență feudală, rentă în muncă și cea în produse, actul constituie o puternică declarație de independență socială, cu atât mai mult, cu cît ea, departe de a fi singulară, este colectivă, reprezentînd interesele tuturor iobagilor baronului Szentkereszti György, care deținea, conform conscripției din 1785 — deci abia cu un an mai tîrziu, — numai în Odrihei, șapte iobagi ereditari, adică din tată în fiu.

Starea de spirit desprinsă din documentele consultate, ce se referă la satele de pe cursul mijlociu al Țirnavei Mici, unde iobăgia s-a instalat în toată plenitudinea ei, denunțarea la care se pretează un iobag mai luminat, cu oarecare școală, — făcută desigur la Blaj, în apropiere, — a determinat concentrarea de forțe și măsurile de reprimare nelipsite în asemenea împrejurări, cu urmele scrise care favorizează cercetarea lor.

Făcînd această sumară prezentare a stărilor de pe Țirnava Mică, în prezua izbucnirii răscoalei lui Horia și prezentînd un document pînă acum unic în istoriografia noastră, dorim să atragem atenția cercetării, asupra variatelor forme de exploatare și de ripostă, pe care secolul al XVIII-lea le înmagazinează în imensul material documentar, pe care ni l-a păstrat.

ION RANCA

comemorări

ERASMUS IULIU NYÁRÁDY

Se împlinesc nouăzeci de ani de la nașterea regretatului academician Erasmus Iuliu Nyárády.

Născut în comuna Ukești, din familia unui muncitor feroviar, Nyárády își începe activitatea didactică și științifică în 1904 în localitatea Kezmarok din Republica Socialistă Cehoslovacia. După șapte ani, în care timp cutreieră Masivul Tatra, Munții Rodnei și ai Făgărașului, Bucegi, Munții Dalmăției și litoralul Adriaticei, în 1911 își cere transferul la Țirgu-Mureș, unde funcționează ca profesor de gimnaziu. Aici elaborează prima și singura monografie floristică a împrejurimilor Țirgu-Mureșului, apărută în limba maghiară în 1914. Activitatea sa pasionată și neobosită îl recomandă lui Al. Borza, ctitorul și conducătorul de atunci al Grădinii Botanice din Cluj, care îi oferă lui Nyárády postul de conservator al muzeului Botanic. La noul loc de muncă activitatea de conservator al colecțiilor se îmbină cu aceea de cercetător. Nyárády studiază flora mai multor regiuni din țara noastră și prelucrează monografic grupe de plante variabile, dificil de sistematizat. Întreprinde primul studiu al Florei Munților Harghita, unde, în regiunile mlăștinoase, semnalează pentru prima oară la noi, prezența mesteacănului pitic (*Betula nana*), în tinovul Luci, și a mesteacănului de port mic (*Betula humilis*), în mlăștina cu apă minerală din Sincăieni-Ciuc, descoperire importantă, localitățile din țara noastră reprezentînd punctele de răspîndire, ale acestor specii, cele mai sudice cunoscute de pe glob.

În 1933 Nyárády publică cea dintîi și cea mai detaliată monografie a rezervației naturale Cheile-Turzii. Alături de aceasta, lucrările privind plantele superioare din împrejurimile Clujului (1943) și flora și vegetația Munților Retezat (1958) sînt modele de monografii floristice.

În 1952, președintele Academiei, Traian Săvulescu, luînd inițiativa publicării unei lucrări privind flora din țara noastră îi încredințează lui E. I. Nyárády îndrumarea colectivului de autori și de desenatori. Monumentala operă, „Flora Republicii Socialiste România”, însumează aproape zece mii de pagini (11 volume apărute și unul sub tipar) și conține un număr important de figuri fără excepție originale.

Specialistul Nyárády a descris 1200 noi unități sistematice (specii, varietăți și forme de plante cu flori). A prelucrat pentru „Flora Republicii Socialiste România” una dintre cele mai bogate familii de plante cu flori, aceea a compozitelor. A fost cel mai bun cunoscător al murului, multe specii ale acestuia fiind descoperite de el și botezate cu nume de tîneturi și localități din țara noastră: *Rubus banaticus*, *Rubus severinensis*, *Rubus drăuțensis*, *Rubus moldovensis*, *Rubus ocnensis*, *Rubus măgurensis*.

Prodigioasa activitate a lui E. I. Nyárády a fost apreciată la adevărata-i valoare. Lui Erasmus Iuliu Nyárády i-au fost acordate titlurile de Academician și Om de știință emerit, „Premiul de stat” clasa I-a, „Steaua Republicii socialiste România” clasa I-a și „Ordinul muncii” clasa I-a.

Evocînd pioasa amintire a regretatului academician Nyárády, pe lîngă creația sa științifică și munca organizatorică, se cuvine să consemnăm și acele trăsături umane care l-au făcut în ochii noștri, cei care l-am cunoscut, un exemplu de urmat, căci Nyárády a fost întruchiparea modestiei imbinată cu severitatea și fermitatea, a unei puteri de muncă, a unei consecvențe și a unei perseverențe rar întîlnite. Și mai presus de toate a fost omul care și-a consacrat întreaga viață și pasiune științei.

Prof. univ. dr. GABRIEL RĂCZ

MELINTE ȘERBAN

ȘTIINȚĂ

în expansiune

În ultimul timp fenomenul pe care îl denumim cu noțiunea de „știință” a intrat tot mai mult în cîmpul de atenție a numeroși gânditori, oameni politici, de stat etc. Situația se explică pe de o parte, prin implicațiile tot mai vaste pe care știința le are asupra tuturor laturilor vieții sociale iar, pe de altă parte, prin faptul că societatea modernă pentru a rezolva problemele complexe ce o confruntă, are nevoie de producția științifică a cercetării din toate disciplinele aparținînd atît științelor naturii cît și celor umaniste. Într-adevăr, ponderea științei cît și viteza ei uluitoare de expansiune în întreaga noastră existență contemporană, impune din partea societății în general, a statelor și guvernelor în particular, o preocupare mereu sporită pentru promovarea științei, pentru progresul ei. Știința a devenit astăzi o problemă a întregii omeniri. Este unanim acceptată ideea după care în condițiile actuale ale dezvoltării istorice puterea unei națiuni, a unui sistem social-economic este în strînsă legătură, nu numai cu bogățiile solului și subsolului, cu numărul și densitatea populației și nivelul dezvoltării economice, dar și cu gradul de dezvoltare a științei și tehnicii.

Pentru societatea socialistă știința capătă o semnificație cu totul deosebită. Clasicii marxism-leninismului au subliniat de nenumărate ori legătura indisolubilă dintre socialism și știință. În acest sens Lenin arăta că socialismul se poate făuri numai pe baza științei și tehnicii celei mai avansate. La rîndul său socialismul schimbă conținutul științei, creînd astfel de condiții care să permită ca întregul geniu al omenirii întruchipat în știință să fie pus pe de-a-ntregul în slujba omului, a maselor populare.

Pornind de la concepția după care știința reprezintă o componentă de bază a orînduirii socialiste, Partidul Comunist Român acordă o atenție mereu sporită științei, promovării largi a cercetării științifice, aplicării în practică a rezultatelor acesteia în toate domeniile de activitate. „Noi punem la baza făuririi socialismului — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — știința. Aceasta încumbă eforturi sporite din partea fiecărui om de știință și cultură”. Congresul al X-lea al partidului a trasat cadrul general de dezvoltare a științei românești în următorii ani, indicînd sarcinile care îi revin în ridicarea patriei pe trepte tot mai înalte ale civilizației și culturii. Considerîndu-se că în condițiile actuale „știința este o latură inseparabilă a producției materiale, a progresului economic și social al țării noastre”, în Documentele congresului se precizează că activitatea de cercetare își va aduce „o contribuție tot mai mare la progresul general al societății”.

Interesul deosebit pentru știință este legat, în primul rînd, de faptul că în condițiile actuale știința devine tot mai mult o forță nemijlocită de producție.

În cadrul acestui proces știința s-a apropiat mai ales de uneltele de producție, de tehnică. O particularitate a dezvoltării științei contemporane constă în aceea că, pe de o parte, există o concordanță în timp între schimbările revoluționare care se petrec în știință și cele care survin în tehnică, pe de altă parte, există o intercondiționare reciprocă a acestor descoperiri; noile descoperiri în știință sînt indisolubil legate de cele care se fac în tehnică și invers. În condițiile actuale, tehnica nu se poate dezvolta fără știință, iar progresul științific este tot mai mult condiționat de tehnică, de baza materială oferită de producție. Cercetarea științifică modernă, mai ales în domeniile fizicii, chimiei, biologiei etc., solicită laboratoare complexe, instrumente de înaltă tehnicitate și precizie, tot mai costisitoare, precum și un număr sporit de oameni care să le deservească. Tehnica însăși devine din ce în ce mai mult forță materializată a științei.

Sub influența nemijlocită a revoluției tehnico-științifice au loc schimbări importante și în domeniul obiectelor muncii fiind create artificiale materiale noi, avînd proprietăți dinainte stabilite, materiale care nu se găsesc

în stare naturală. Știința contemporană a permis atragerea în circuitul economic a unor puternice resurse de energie atomică și termonucleară. Sub impulsul dezvoltării științei au loc schimbări radicale în domeniul tehnologiei de producție. Un aspect cu multe semnificații al transformării științei în forță nemijlocită de producție îl constituie faptul că se impune ridicarea și complicarea gradului de pregătire a muncitorului care deservește producția modernă. El trebuie să aibă o pregătire largă din domeniul științei și tehnicii și un nivel cultural ridicat. Pregătirea profesional-științifică devine extrem de dinamică, impunîndu-se îmbogățirea și reimprospătarea ei continuă. Preocuparea pentru perfecționarea pregătirii profesionale a salariaților, pentru ridicarea nivelului lor științific reprezintă o latură esențială a politicii P.C.R. de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate.

Ca o expresie a acestui fapt a fost elaborată legea cu privire la perfecționarea pregătirii profesionale a salariaților din unitățile socialiste de stat. În condițiile actuale apare cu necesitate cerința, nu numai a ștergerii granițelor dintre o elită științifică și majoritatea intelectualității socialiste, dar și a ridicării continue a nivelului științific al tuturor oamenilor muncii.

Desigur, pentru cei care lucrează nemijlocit în cîmpul științific exigențele sînt mult sporite, în continuă creștere.

Amplourea pe care a luat-o știința contemporană, rolul ei crescînd în viața societății face ca însăși dezvoltarea științei să fie tot o sarcină științifică. Aceasta cu atît mai mult în societatea socialistă în care știința și cultura devin factori primordialii ai progresului social. Tocmai de aceea promovarea consecventă a științei constituie o latură principală a politicii Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră. Partidul se preocupă asiduă pentru așezarea cercetării științifice pe coordonatele moderne ale cercetării. În acest sens s-a acordat

atenție sporită organizării, conducerii și planificării activității științifice, orientării ei spre temele majore solicitate de necesitățile construcției socialiste și de cerințele progresului tehnico-științific. Planificarea asigură cercetării continuitate, caracter sistematic, distribuirea și folosirea rațională a fondurilor și a forțelor științifice, evitarea paralelismelor. O problemă majoră a politicii în domeniul științei se referă la asigurarea unei baze materiale moderne cercetării științifice precum și la pregătirea unui număr sporit de cadre-savanți, cercetători științifici etc. Congresul al X-lea al P.C.R. a orientat procesul pregătirii cadrelor de specialiști astfel ca să crească numărul lor în domenii ce se află în avangarda revoluției științifico-tehnice cum sînt: energetică nucleară, calculatoare electronice, tehnica de calcul, automatică, mecanică fină, analiza și modelarea proceselor economice, organizarea și conducerea producției și a muncii.

O altă condiție a cercetării științifice pe care este axată tot mai mult această activitate este legătura ei strînsă cu producția, industria, agricultura etc. Din această legătură cercetarea științifică vine în contact direct cu nevoile producției asigurîndu-se operativitatea materializării rezultatelor obținute în practică. Preocuparea pentru valorificarea cercetării științifice este o problemă importantă a societății care preocupă în aceeași măsură întreprinderile productive și cele de cercetare. Numai astfel se asigură eficiența economică a științei, atît în ceea ce privește cercetările fundamentale, cît și cele aplicate. Desigur, eficiența economică a cercetării nu înseamnă că orice efort sau aproape fiecare efort în domeniul cercetării trebuie să aibă o posibilitate de aplicare. Cercetarea științifică, dezvoltarea științei în genere fiind un domeniu incomparabil mai vast decît posibilitățile ei de aplicare, mai ales cele imediate, știința devansînd prin rezultatele obținute cerințele practice.

TEODOR POP

filosofia limbii

istoricul conceptului

Gîndirea filozofică și lingvistică lucrează intens pentru construirea unei noi discipline de graniță, **filosofia limbii**. Domeniu de margine, tărîm al nimănui, cu contururi încă mișcătoare, circumscrie diferit în epoci, curente și școli, filosofia limbii nu are o denumire unică, distinctă, precizată, unanim acceptată de cei care o cultivă. Sintagme terminologice cu acoperire sinonimică parțială, precum **filozofie lingvistică**, **lingvistică filozofică**, **filozofia limbajului**, **filozofie semantică**, **lingvistică generală**, **gramatică filozofică**, **filozofia gramaticii**, **filozofia cuvîntului**, **lingvistică și filozofie** indică preocupări cu grupe de probleme destul de mult deosebite, dar, cu două caracteristici comune: atributul **filozofic** în metodă, în dimensiunea cognitivă a ideilor și orientarea razei gîndului spre limbă, în privința obiectului.

Istoria filozofiei limbii începe o dată cu primele doctrine filozofice și lingvistice. Platon a consacrat filozofiei limbii dialogul **Kratylos**. Aristotel a expus probleme de filozofia limbii în **Organon** și în **Poetică**. Stoicii au creat o gramatică identificabilă parțial cu logica. Din antichitate, studiul filozofic al limbii a evoluat la periferia filozofiei și lingvisticii, generînd însă probleme centrale pentru ambele domenii. Din teoria aristoteliană privitoare la substanțe, calități și acțiuni s-a născut studiul părților de vorbire substantiv, adjectiv, verb. Analiza conceptelor a dus la cunoașterea sensurilor morfologice, la descoperirea categoriilor gramaticale de gen și caz, număr și persoană, mod și timp. În corelație cu raportul dintre cuvînt și lucru s-a dezvoltat teoria cunoașterii. Nominalismul și realismul filozofiei medievale s-au constituit din studiul sensurilor termenilor generali. Legătura dintre limbă și gîndire, funcțiile semnului lingvistic — de fixare, de comunicare, mnemonică, de generalizare, de individualizare, de raționare — au fost derivate din mai vechile opoziții ale filozofiei limbii **thése** și **phusei**, **anomalism** și **analogism**. Adîncit la studiul părților, raportul limbă-gîndire și-a relevat caracterul universal în Renaștere, determinînd apariția gramaticii filozofice, raționale, universale, de tip Port-Royal. Întîi Roger Bacon, apoi Claude Lancelot și Antoine Arnauld au dovedit că orice verb predicativ poate fi înlocuit cu un verb copulativ, că structura oricărei propoziții, din orice limbă, este comparabilă cu structura judecării. În secolul al XVII-lea, John Locke dezvoltă o filozofie semantică raportată la adevăr, clasînd în numeroase specii imperfecțiile limbii și abuzurile de cuvinte, cîmpuri ale erorilor, iar Leibniz, în **Noile eseuri**, replica la **Eseul** lui Locke, pune bazele studiului inductiv al existenței limbilor. Locke va fi urmat de Condillac, iar în secolul al XIX-lea, de Wilhelm von Humboldt, întemeietorul lingvisticii generale sau al filozofiei limbajului, cum e considerat de mai toți istoricii actuali ai științei limbii. Leibniz va fi urmat de Wolf și, în secolul al XIX-lea, de Franz Bopp, acela care a semnat actul de naștere a lingvisticii comparate, iar după unii, chiar actul de naștere a lingvisticii ca știință distinctă în sistemul științelor, în 1816, prin lucrarea **Asupra conjugării limbii sanscrite**... Filozofia limbii devine o ramură a lingvisticii, lingvistica generală, prin Humboldt, Steintal, Paul Bréal, Saussure, Meillet, Hjelmslev, Chomsky etc.

Generații întregi nu au fost favorabile filozofiei limbii. Situația nu a fost decît spre paguba filozofiei și lingvisticii. Distincția diacronie-sincronie a fost făcută de Antoine Marty cu douăzeci de ani înaintea lui Saussure, dar a rămas atunci fără ecou, fiindcă Marty a tratat problema filozofic, iar generația din care făcea parte nu era de loc favorabilă acestei metode. Era o generație care absolutiza condiția pozitivistă, generație formată în gustul detaaliului, în cultul omăntului și într-o rezervă enormă față de studiul limbii ca întreg, față de filozofia limbii. Rezerva a cuprins cercetătorii în așa măsură încît lingvistica și-a pierdut conștiința obiectului propriu de studiu. În condiții vitrege pentru o sociologie a succesului, filozofia limbii a existat ca o tendință generală în studiul limbii, din antichitate, producînd în fiecare epocă dezintoxicarea specialiștilor pierduți în mărul științei, reintorcîndu-le privirea spre problemele cardinale, spre întregul studiat, spre principiile sintetice. În arborescentul sistem de ramuri lingvistice s-a acumulat un stoc de fapte uriaș, privitor la fiecare limbă. Motiv pentru care, în zilele noastre se simte tot mai mult nevoia ca limba să redevină unul din principalele subiecte de reflexie filozofică. Istoricii lingvisticii observă că marele principiu care domină studiul limbii începînd cu a doua trîime a secolului XX este acela al întîietății întregului, al priorității totalității; trebuie văzut totul sau nu trebuie văzut nimic!

ALEXANDRU TOȘA

didactică

perfecționarea

La ora cînd cuvintele scrise au devenit cuvinte tipărite în „Vatra” nouă, Legea privind perfecționarea pregătirii profesionale a lucrătorilor din unitățile socialiste este o realitate concretă, un proces început, de a cărui extraordinară însemnătate în dezvoltarea societății românești sintem cu toții pe deplin convinși.

Nu știu dacă cineva a formulat direct întrebarea: De ce a fost necesară această lege? Doar — ar putea continua cel ce întreabă — și pînă acum ne-am perfecționat, au existat forme de perfecționare pentru aproape toate profesiunile, dacă nu chiar pentru toate. Erau și înainte „gradele” didactice care trebuiau trecute, doctoratura universitară, alte cursuri post-universitare, specializări în străinătate — ca să nu vorbim decît de cîteva forme de perfecționare existente la data apariției Legii. E adevărat, toate acestea și multe altele existau. Clarviziunea conducerii de partid a fost dovedită încă o dată într-un mod strălucit, asigurîndu-se procesului de perfecționare caracterul de legislație științifică, generalizată.

Legea este deci o necesitate imperioasă, care elimină practicile comode, formale, elimină „aflatul în treabă”, întîlnit nu o dată în viața socială. Prin multiplele ei implicații sociale, legea atrage cu gravitate atenția asupra *responsabilității factorilor* chemați să se ocupe de perfecționarea profesională a salariaților. Formele de realizare a acestei hotărîri a partidului trebuie să fie de o varietate și ingeniozitate infinită, evitîndu-se metodele simpliste, școlare, ca și formalismul, popularea creierului uman cu cunoștințe moarte, cu prețiozități inutile, cu un obositor și fals istorism al fenomenelor, care împiedică receptarea lor vie, prezentă. Văd acest proces de perfecționare ca pe o continuă dezbateri între instructor și cel instruit, instructorul sau profesorul avînd *datoria și obligativitatea* autoperfecționării sale. Legea este în acest sens o extraordinară emulație, un științific proces de așezare a omului potrivit la locul potrivit.

Inerția, comoditatea, indolența nu pot fi tolerate la nici un nivel în societatea noastră, cuprinsă de ritmul impetuos al progresului.

Sintem o națiune care are în față obiective ferme și nobile. În dezvoltarea multilaterală a societății socialiste, știința și tehnica au un rol imens. Cercetarea științifică la nivel mondial, trebuie prelungită în cele mai diverse sectoare ale economiei, prin aplicarea reală și eficientă a mijloacelor tehnice noi, îndrăznește. Învățămîntul, el însuși într-un proces de continuă modernizare, e chemat să infuzeze în organismul economiei singe proaspăt, mai terestru spus — cadre tinere în care executantul, omul care aplică, să fie completat de omul de concepție.

Ne place să vorbim — unii firesc, familiarizați *de facto* cu noțiunea, alții doar din snobism — de „explozia informațională”. Conștienți de existența ei, îi facem oare cu toții față, opunîndu-i un sistem solid de receptare prin selecție? Fiecare profesor ar trebui să aibă arme proprii pentru a nu fi copleșit, strivit de valul informațiilor, pentru a evita momentul penibil cînd întrebarea elevului rămîne fără răspuns, datorită anacronismului în care se complăce dascălul. Un profesor depășit de „evenimente” va vorbi întotdeauna în pustiu, ratîndu-și misiunea, acordul atît de necesar dintre el și generațiile cărora li se adresează devenind astfel irealizabil.

Trebuie să recunoaștem că la noi, pe lîngă multe lucruri bune, a existat și mult formalism în sistemul de perfecționare al salariaților. Mi-am susținut, nu demult, examenele pentru gradul „definitiv” ca profesor de liceu. Ei bine, am văzut profesori care s-au pregătit pentru aceste examene din manualele de liceu. De ce? Pentru că ceea ce trebuia să fie o verificare a unei presupuse evoluții a tînărului profesor era de fapt un simulacru, o copie palidă a examenului de stat susținut la absolvirea facultății. Cerințele erau minime, pregătirea era minimă. În scurtul interval dintre absolvire pînă la examenele pentru gradul „definitiv”, niște tineri profesori deveniseră, paradoxal, blazați, măcinați de rutină, robi ai unei concepții de „minimă rezistență” profesională. Era ridicolă situația acelor oameni tineri care adoptaseră pentru moment condiția elevilor lor (și încă aceea a unor cerințe minime), fără să-i deranjeze incongruența dintre „statutul” lor social și plastica înfățișare de învățăcei derutați.

Situații de genul celei relatate mai sus vor putea fi evitate tocmai printr-o aplicare consecventă și atentă a Legii privind perfecționarea pregătirii profesionale.

Prin urmare, totul depinde de seriozitatea și spiritul științific în care se întocmesc programele de măsuri, hotărîrile, și de materializarea lor în viață. Dar pentru aceasta, nimeni nu va fi scutit de eforturi. Și așa este firesc, aceasta este legea.

MIHAI SIN

Încadrată organic în peisajul spiritual al țării, viața culturală și artistică a județului Mureș comportă în esența ei toate atribuțiile unei activități elevate, creditată cu înalte responsabilități social-umane. Așezată pe suportul viu al tradiției culturii populare românești, maghiare sau germane sau continuînd luminosul exemplu al cărturarilor înaintași care s-au ridicat ori împămîntenit pe aceste meleaguri, spiritualitatea noastră contemporană se înfățișează astăzi într-o lumină multiseamantificativă.

Iradînd umanism și idei generoase, activitatea cultural-artistică și educativă este componentă indispensabilă a modului socialist de viață, menită să sădească în conștiință sentimente și concepții de înaltă ținută etică, să germineze imbolduri și să mobilizeze forțe sociale, scuturate de latența vremilor apuse, la noi acțiuni energice spre edificarea idealului nostru de viață. Este și o explicație — dacă mai e nevoie — a faptului că și acest important sector a devenit politică de stat, asupra căreia se apleacă sistematic și cu răbdare grija binefăcătoare a partidului.

Dacă ar fi să încercăm o detașare de ceea ce am moștenit și să vedem ce am reușit noi să drăpăm pe fundalul zestrei spirituale a strămoșilor, atunci, cu tot aerul ei ușor romantic, tradiția ar ieși în „dezavantaj”.

Iată, de pildă, în județul nostru există de douăzeci și cinci de ani o viață teatrală profesionalizată, în limbile română și maghiară, de douăzeci și doi de ani un teatru de păpuși (și el cu două secții) și o orchestră simfonică de prim rang, iar de peste 15 ani un ansamblu folcloric de stat, care e menit tocmai să perpetueze, să reinvie și să revitalizeze tradiția populară.

Îngemănarea neîntreruptă a activității acestor instituții cu aceea a lăcașelor culturale denumite comun *de masă*, a devenit nu numai o necesitate cotidiană, dar și-a lăsat amprenta asupra întregii munci de elevație spirituală din județ. Pînă mai ieri mișcarea teatrală a amatorilor, de la orașe sau sate, era foarte firavă. Azi există o *mișcare teatrală de masă*, există formații care își consolidează numele și renumele: ale casei de cultură din Reghin, Tîrnăveni sau Sighișoara; se joacă piese în trei acte la Sărmașu, Pogăceaua, Miercurea Nirajului sau Batoș.

Străbuna nuntă țărănească, cu specificul local nealterat, bucuria recoltei și a muncii înfrățite, „măsura oilor” sau tîrgurile noastre tradiționale au devenit material de repertoriu pentru *ansamblurile folclorice ale căminelor culturale*, care își au începutul în anii noștri. **Și în județul nostru!** Astfel de spectacole au lansat nume „de circulație” națională: Luieriu, Simbrîș, Rușii Munți.

Am insistat numai asupra a două din *tradițiile noastre*, dar ar fi nedrept să nu remarcăm prestigiul, prețuirea și popularitatea de care se bucură dansatorii din Chimitelnic, Logig, Bichiș, Filea, Glodeni, Măgherani, fluierașii din Hodac, Saschiz sau Dumbrava; coriștii din Ceuaș, Grebeniș, Tîrnăveni sau Reghin, creatorii minunatelor costume și obiecte de artă populară din aproape tot județul. Pe piepturile multora dintre artiștii amatori strălucesc distincții, însemne ale titlurilor de laureat pe țară ai diferitelor concursuri sau participanți la festivaluri internaționale. Insemnele prețuirii, respectului

pornind de la tradiție

și onoarei, pentru că este o muncă folositoare tuturor.

Și totuși ne prețuim tradiția, așa cum se cuvine, pentru că ea este parte inseparabilă a sufletului și cugetului nostru. Pentru că dacă înaintașii ne-au lăsat „numai atîta”, știu că nu e vina lor, a celor ce au creat-o și păstrat-o cu sfințenie... O culegem, o scriem și o cîntăm; o orînduim în muzee și expoziții, pentru că istoria noastră este ca și sufletul nostru: s-a înfiripat odată cu strămoșii, s-a îndrăvenit într-un suș continuu și va dăinui, tot fără rupeți și strîmbături, tot atîta cit Ceahlăul, cit Dunărea, cit „Marea cea mare”.

Ocolind, pe cit e posibil, statistica, să mai relevăm „un aspect”. În județul nostru își desfășoară activitatea peste șapte sute de instituții culturale și artistice, care beneficiază de un sprijin direct al unui numeros efectiv de intelectuali de toate specialitățile. Dar mai ales, prin specificul muncii lor, sint în

nemijlocit contact cu scriitorii, compozitorii și artiștii plastici care se află aici, organizați în tot atîtea filiale ale breslelor ce le reprezintă. Și aceasta este o tradiție statornică în anii de după Eliberare.

Înainte de a pune punct însemnărilor noastre, încă o precizare: numai în cincinalul 1966—1970 statul a investit, pentru cultură și artă, peste o sută treizeci de milioane lei! Bani pentru minte, inimă și simțăminte alese. Investiți pentru cultură și inteligență, pentru OM! Și aceasta prin grija și înțelepciunea celui cărui, în pragul nunții sale de aur, îi datorăm stima și recunoștința noastră nedezmîntită: Partidul Comunist Român. În semn de omagiu pentru marea lui sărbătoare, pentru marea noastră sărbătoare, ne vom înfățișa cu tot ce avem mai frumos în tradițiile neamului nostru — mai vechi și mai noi, pentru că sint petalele aceleași flori, inseparabile și ireductibile.

IULIU MOLDOVAN

Jocul feciorilor la Saschiz

EVA

ARMADA ATENEI

Emblema noastră unanim acceptată e Eva. Eva?

Dar ce avem noi comun cu Eva în afară de sex? Sexul slab, sexul frumos, sexul născător, sexul îndeminatec, sexul curios... Eva mitică din Edenul primar, parabola cunoașterii, care cu magnanimitate îi acordă ei inițiativa și moștenirea anatemei pentru scoaterea lui Adam din dulcea inconștiență. Dar în rest? Chiar dacă i-am moștenit caracteristicile și calitățile, noi nu avem nimic comun cu Eva aceea, Eva avea ceea ce noi nu vom avea niciodată — potențialul de unicat, lipsa de concurență, ascendența de vechime. Noi, Eve? Nu. Născătoare, Afrodite? Numai atît? Faza e depășită. Avem drepturi egale.

Dar să uzăm de ele! Să le folosim pentru noi — vă rog. Să nu le uităm într-un sertar ca pe o diplo-

mă de noblete, de paradă, în spațiile căreia să continuăm a rămîne sexul slab, sexul frumos, sexul născător.

Și dacă epoca are nevoie de embleme sau de idoli, s-o adoptăm pe cea distinsă Atenă greacă, care rimează perfect cu epoca, situația și... drepturile noastre egale.

S-o investim cu putere de crez, de ideal, de exemplu dăm de urmat. Să concurăm pentru a-i lua locul, fiecare dintre noi, pentru a-i furniza milioane de sosii, pentru ca să nu mai poată fi invinsă niciodată de prejudecăți, răutate, putere și prostie.

E o propunere. Cine subscie să meargă cu mine. N-am inventat nimic nou. Ceea ce e nou e că revendic de la războinici pentru noi, femeile, pe cea mai nobilă dintre zeițe, zeița înțelepciunii.

Mit cu implicații universal valabile, trebuie să fie și feminin-valabil. Mai ales că pe parcursul istoriei s-au semnalat cîteva figuri care au trăit sub zodia ei. Și printre contemporanele noastre sint multe care încearcă același lucru. Dar marea masă?

Distinsele mele contemporane, pînă cînd mai aveți de gînd să par-

ticipați la concursuri de frumusețe, de bune gospodine, de femei fatale, de mame eroine, de „jumătăți” (vorba românilor) ale bărbaților voștri?

N-ați prefera titlul de „Miss inteligentă”, „Miss cultura”, „Miss inventatoarea”?

Nu vă mai tentează mirajul cunoașterii? Ați degenerat? Nu mai aveți nici măcar atîta comun cu femeia inițială, Eva?

Speranța e cea mai frumoasă dimineată. E o dimineată continuă. Eu sper. Și vă propun să arborăm deasupra frumosașelor dumneavoastră plete de toate culorile COIFUL acelei zeițe și să luptăm ca și ea pentru punerea în practică a „drepturilor noastre egale”, egale la a realiza, a inventa, a străluci (bineînțeles dacă se poate nu cu ajutorul fosforului și a zdrăgănelor). Și dacă Hera și Afrodita fac și ele parte din voi înșevă, încercați să le hrăniți cu mere din pomul cunoașterii și nu cu merele aurii ale discordiei, chiar dacă pentru primele trebuie să munciți iar pe celelalte le primiți oricînd de la frumoșii Pariși ai vremii de azi.

VOICA FOIȘOREANU

pentru un teatru național transilvănean

Adincirea investigației științifice în domeniul istoriei culturii transilvănene, a relevat în cele din urmă cercetătorilor acel adevăr incontestabil că, în menținerea și afirmarea conștiinței naționale a românilor din Transilvania, premiza a realizării deplinei unități a poporului nostru, cultura a deținut un rol de covârșitoare importanță.

Se impune de la început o precizare și anume aceea, că interesul pentru cultura națională, inclusiv pentru teatru, este determinat social-economic și impulsionat de afirmarea unei burghezii locale, formată din avocați, funcționari de bancă, preoți, învățători, comercianți etc. Pe de altă parte, situația materială precară a majorității populației românești, rurale, a determinat o recepționare relativ tirzie a „Apelului către

sile Filip și Ioan Găvrus, studenți jurști ai universității clujene și domnișoara Maria Centea, cu toții diletanți. Ei au înălțat în Reghin „templul Thaliei”. Piese reprezentate erau în majoritatea lor inspirate din viața poporului. Au fost interesante, datorită dialogului firesc și au asigurat seri deosebit de plăcute. Corresponsentul publicației maghiare adaugă, că atât familiile inteligente române, cât și cele săsești și maghiare, au dat o dovadă frumoasă de însuflețire față de cauza nobilă (spectacolele fiind date în scop de binefacere) și de iubire de oaspeți, primindu-i prietenește, iar ca actori amatori coplesindu-i cu recunoștință.

Va trece mai bine de un deceniu, pînă cînd „Gazeta Transilvaniei” ne informează de alte reprezentații de teatru în Reghin. Astfel în

apărut la Brașov în 1898 și care cuprindea comedia lui I. Vulcan „Soare cu ploaie”, ne-au fost recent semnalate de către D. Poptămaș. Ele provin din biblioteca diletanțului R. S. Todea din Săcal.

Mai semnificative ni se par reprezentațiile teatrale care au avut loc în anii 1899—1906 în localitățile județului Mureș. Numărul lor, de loc neglijabil, dovedește rolul important pe care l-a avut Societatea în dezvoltarea interesului pentru teatru chiar și în colțuri îndepărtate ale Transilvaniei, contactul unor pături largi cu mișcarea teatrală, majoritatea spectacolelor fiind realizate în comune și sate. Caracterul popular al teatrului, adeseori un prilej de manifestare a cîntecului și jocului românesc, se reflectă și în repertoriu. În 1899 inteligența română a „aranjat” la Sighișoara „Mița cu clopot”, comedie populară cu cîntece de I. Vulcan. Reprezentația „a fost însoțită de cîntări și declamațiuni”. În același an la Daneș, tîrăniile români au prezentat „Cinel-Cinel” de V. Alecsandri. Tot în 1899 s-a reprezentat în comuna Hodac-Ibănești comedia „Un Tutor” de Matilda Poni. În 1900 învățătorul Vasile Cioloca a „aranjat” în Gurghiu comedia „Vistavoiul Marcu” de T. Alexi, iar la Sighișoara s-au reprezentat: „Prima rochie lungă” monolog de I. Vulcan, „Clevetici” cîntec comic de V. Alecsandri și „Leac pentru soacre” de Trocaru. În Grebenișu de Cimpie corul plugarilor din comună „a prezentat comedia „Săpătorul de bani”, localizată de Antoniu Pop. În 1901 s-a reprezentat la Sighișoara, comedia lui N. Regman „Mihail și Florica”. În 1902 la Daneș, tinerimea studiosă a prezentat „Ileana Cosinziana”, piesă în 5 acte de N. Țintariu. Un spectacol a avut loc și în comuna Cucerdea. În 1903 au avut loc reprezentații la Sighișoara, cu „Mama Anghelușă”, „Surugiul”, monologele de V. Alecsandri și „Gărgăuniul dragostei” comedia lui I. Vulcan, la Daneș, cu „Trei doctori” comedie localizată de Virginia Vlaicu, la Sîngeorgiu de Pădure cu „Arvințe și Pepelea” de V. Alecsandri și „Herșcu Boccegiul” de același autor și la Toplița cu „Ruga de la Chisătau”. În anul 1904 au avut loc reprezentații la Mureșeni cu „Ruga de la Chisătau”, la Sîngeorgiu de Pădure cu monologele „Sandu Napoila”, „Barbu Lăutarul”, „Mama Anghelușă” și „Herșcu Boccegiul”, și la Jăbenița, unde s-au prezentat „Mița cu clopot” și „Șoldan Viteazul”, monolog de V. Alecsandri. În anul 1905 tinerimea din Sighișoara a „aranjat” „Simbăta morților”, dramă în 4 acte de Rampach, localizată de T. V. Păcățianu, iar la Sîngeorgiu de Mureș s-au prezentat comediiile „Norocul în casă”, „Din viața de la sat” de Grofșanu și „Otrava femeiască” de N. Țintariu. În anul 1906 au avut loc reprezentații la Daneș, la Reghin cu „Ruga de la Chisătau”, prezentată de corul din Iernuțeni, și la Sighișoara cu comedia „Sărăcie lucie” de I. Vulcan și monologul „Niță Panjen” de C. Brediceanu. Tot atât de semnificativă ni se pare și ralierea, acum, a zeci de mureșeni la activitatea Societății pentru fond de teatru român.

Trecîndu-se la aplicarea în practică a hotărîrii Adunării generale de la Oravița din anul 1908, în anul următor a început înființarea comitetelor filiale, care trebuiau să fie „pepinierile, unde se poate cultiva în mod sistematic interesul pentru scopul societății”.

Creșterea numărului membrilor Societății și al simpatizanților ei, amplificarea preocupărilor pentru teatru românesc, intensificarea activității de propagandă în această direcție, au făcut posibilă înființarea de comitete filiale și pe teritoriul județului nostru. Astfel au fost create comitete filiale în Reghin (președinte Iosif Popescu, director de bancă, vicepreședinte dr. I. Harșia, avocat, Sabin Popescu, secretar, casier Sever Barbu), în Luduș (președinte Nicolae Solomon, protopop, secretar dr. I. Olteanu, avocat) în Toplița (președinte dr. Tit L. Tilea, secretar Olimpiu Trif, învățător, casier G. Maier, preot), în Tîrnăveni (președinte Aneta Zehan, soția avocatului Vasile Zehan, membru al Societății din 1905, secretar I. Pascu protopop) și în Sighișoara (președinte T. Cornea, avocat, secretar Zaharia Colceriu, casier Ioan Varga). Știm că s-a încercat, de către Aurel P. Bănuț, înființarea unui comitet și la Tîrgu-Mureș ca și în alte părți, pentru ca întreaga Transilvanie și Banatul să fie cuprinse „grație acestor organe administrative, supt flamura „Thaliei”...”. La Tîrgu-Mureș strădaniile n-au dat însă rezultatul dorit.

De numele lui Aurel P. Bănuț se leagă totuși, în bună parte, „entuziasmul și renașterea (...) Văii Mureșului” în ceea ce

privește mișcarea teatrală, în anul 1910. Dintr-o scrisoare, de fapt un raport, înaintat Comitetului în 1910, aflăm că în acest an Bănuț a organizat cu diletanții din Teaca „două excursii artistice: una în Reghin în 23 ianuarie n. și alta în 31 ianuarie la Toplița. S-a jucat „Nepotul răsfățat”, comedie localizată a D-lui Teod. V. Păcățianu”. În Reghin, apreciază Bănuț, „nu s-a dat o asemenea reprezentație de 22 de ani, iar în Toplița niciodată”. Această acțiune a avut un ecou însemnat, iar ca „efecte nemijlocite: manifestația a doua culturală din Reghin de d-to. 13 martie și invitarea adunării generale la Toplița”.

Tot în 1910, între 28 februarie și 13 martie, A. P. Bănuț, a „instruit diletanții din Reghin cari au dat piesa „Două lumi”, loc. de M. Gașpar”. Realizarea spectacolului și „efectul” au „atins maximul așteptărilor”. „Cîteva cuvinte măgulitoare venite din partea citorva germani pricepuți în materie și care susțineau că dinșii „nu sint în stare să facă așa ceva” mărturisesc Bănuț „mi-au căzut mai bine decît orice laude jurnalistice” și încheie: „Domnul Dr. N. Vecerdeea este martor ocular al frumoaselor manifestații cari s-au făcut (prin mine) desigur Societății pentru fond de teatru și propășirilor ce a realizat în timpul din urmă”.

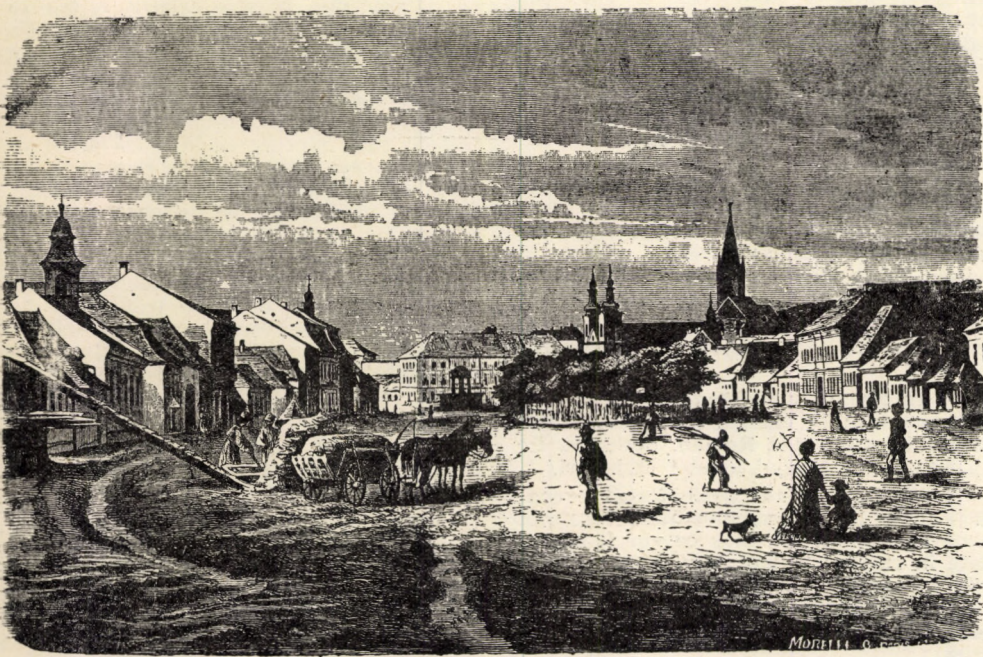
Adunarea generală a Societății nu s-a ținut la Toplița ci la Reghin, și este o mărturie elocventă a creșterii interesului pentru teatru la românii mureșeni și totodată o recunoaștere a activizării mișcării teatrale locale. Sedințele s-au desfășurat în zilele de 15/28—16/29 august 1910, sub conducerea președintelui dr. Ioan Mihu.

Adunarea generală și comitetul de conducere al societății au fost salutați în numele reghinienilor de către Arion M. Popa, care și-a exprimat „în cuvinte pline de dragoste românească” dorința „ca lucrările, cari se vor pune la cale să însemne o nouă și hotărîtoare întorsătură în viața societății”. Apoi Octavian C. Tăslăuanu, secretarul și delegatul Asociațiunii, a relevat rostul și importanța națională a fondului de teatru. A arătat „cum teatrul românesc va trebui să devină un factor de cultură menit să sprijinească lupta ideilor, ce ne frămîntă, lupta noastră națională”. Cultura națională fiind socotită „arma cea mai crîncenă, care ne ocrotește de toate pericolele”. Dr. Iosif Blaga a citit raportul general despre activitatea comitetului în anul expirat. Din problemele organizatorico-administrative ale societății, dezbătute cu ocazia adunării de la Reghin, remarcăm că s-a pus problema modificării statutelor, Comitetul primind mandat să se ocupe de aceasta. După epuizarea ordinii de zi, I. Mihu a constatat „cu bucurie, că adunarea de față a fost — spre lauda reghinienilor — una din cele mai reușite” și le-a mulțumit „atît pentru sărbătorile aranjate în afară de cadrul oficios, cît și pentru ospitalitatea cu adevărat românească, mai departe d-lui G. Dima, A. P. Bănuț, și bursierilor societății pentru munca depusă întru reușita artistică a Adunării, onorutului public din apropiere și depărtare prezent la adunare ” și termină cu dorința, ca „sămînța aruncată, să încolțească și să dea roade bogate spre folosul și binele neamului românesc”. Primită cu mare interes de către publicul participant, Adunarea generală de la Reghin a Societății pentru fond de teatru, ca și adunările generale ale Astei din anii 1875 și 1890, a marcat un moment important și, deopotrivă, semnificativ în viața cultural-națională a românilor mureșeni.

Sămînța aruncată de Societate pe meleagurile noastre într-adevăr a rodit. Numărul membrilor ei a crescut în permanență, comitetele filiale, între care cel din Reghin „s-au achitat de datoria ce li s-a impus”, comune ca Milaș și Satul-Nou „escelează în reprezentanții reușite, foarte cercetate”. Pe de altă parte au continuat și turneele unor trupe venite din alte părți. În 1913 de exemplu, se opresc în Reghin foștii bursieri ai Societății pentru fond de teatru, Ștefan Mărcuș și Ionel Crișan, însoțiți de Aurora de Barbu, solistă a Operei din Hamburg. Programul prezentat a inclus bucăți muzicale de T. Brediceanu, G. Dima, A. Thomas, G. Verdi, T. Popovici.

Datele pe care le-am prezentat, credem că dovedesc în suficientă măsură aderența românilor din județul Mureș la marea mișcare transilvăneană pentru teatru și cultură în limba română, inițiată de Societatea pentru crearea unui fond de teatru român.

GRIGORE PLOȘTEANU

Tîrgu-Mureș la 1862

publicul român”, lansat în aprilie 1870, în revista „Familia” de către Iosif Hodoș și Iosif Vulcan, în scopul înființării unui fond pentru teatru național român. Este semnificativ faptul că, în primele decenii de activitate a Societății pentru crearea unui fond de teatru, înregistrăm relativ puțini membri din ținutul Mureșului. Între aceștia amintim pe Ioan Pop Maior, membru fondator, avocatul Patriciu Barbu (1880) din Reghin, protopopul Iacob Macavei (1896) din Tîrnăveni, Nicolae Măneaguțiu (1897) și avocatul dr. Enea Draia (1900) din Tîrgu-Mureș.

Potrivit datelor de care dispunem pînă în prezent, primele spectacole de teatru românesc au avut loc în părțile mureșene la sfîrșitul anului 1874. Ioan Baci Muntenescu, inițiatorul Societății diletanților „teatrali” din Cluj, plănuise încă din martie 1874 o „excursiune” „prin toate părțile” Transilvaniei locuite de români. Cu acest prilej, el urma să dea „în tot locul... vreo trei reprezentațiuni”, dintre care una în beneficiul Societății pentru fond de teatru. Din acest proiect știm că s-au realizat reprezentațiile la Reghin, la sfîrșitul anului 1874 și începutul lui 1875. În „Familia” din 5/17 ianuarie 1875, la rubrica „Teatru” este menționată o corespondență din Reghinul săsesc, potrivit căreia „tînărul actor I. Baci Muntenescu a dat acolo la 29, 30, 31 dec. și 1 ian. însoțit de cîțiva amici ai săi, patru reprezentațiuni teatrale. Cu aceasta ocaziune dînsul a represintat pentru prima oară „Cioabanul din Ardeal” canțonetă satirică de Iosif Vulcan, și prelucrată acum din nou, de autorul”. Informația, cunoscută, o completăm cu cîteva precizări pe care ni le oferă o altă corespondență, trimisă din Reghin în 12 ianuarie 1875 ziarului maghiar „Erdély” din Tîrgu-Mureș și publicată cu subtitlul „Actori români. Carnaval”. Din aceasta reiese, că I. Baci conducea o „trupă” formată din Va-

numărul din 4 (16) februarie 1888, sub titlul „Teatru în Reghinul săsesc” citim: „Inteligența română din Reghin și jur va arangia Dum. la 19 febr. st. n. 1888 în sala hotelului orașenesc din Reghinul săsesc o reprezentațiune teatrală în favorul școlarilor săraci de acolo”. „Se vor reprezenta” piesele „Cîrlanii” vodevil într-un act de Costache Negruzi și „Drumul de fier”, comedie de Vasile Alecsandri. Este vorba de un „Teatru de diletanți”, interpretii purtînd nume cunoscute pe plan local: S. Barbu, I. Duma, V. Duma, Al. Șchiopul, Silvia Rusu, M. Ceușianu, S. Todea, lac. Butnariu, Iul. Mera.

Interesul pentru teatru, declamări, concerte, era în pofida posibilităților reduse ale locuitorilor destul de mare, de vreme ce acestea figurau chiar și în programul tradițional al „petreceri de vară”. O astfel de „petrecere”, împreună cu teatru, declamări și cîntări” este anunțată de „Gazeta Transilvaniei” din 16 (28) iunie 1889. Ea urma să aibă loc cu ocazia adunării despărțimintului XVIII al Asociațiunii Transilvane, la Căpușu de Cimpie și cuprindea reprezentația piesei „Piatra din casă”, comedie într-un act de V. Alecsandri.

O dată cu tipărirea, începînd în 1898, a Anuarului Societății pentru crearea unui fond de teatru român, dispunem de informații mai precise și mai complete. În primul rînd remarcăm prezența activă a protopopului tîrgumureșean Nicolae Măneaguțiu la Adunările generale ale Societății de la Orăștie din 1897 și Săliște din 1899, ca și activitatea de atragere de membri ajutători pe seama ei, desfășurată de către Arion M. Popa. Remarcăm de asemenea, că cu ocazia Adunării generale de la Abrud au sosit telegrame și aderențe și din Tîrgu-Mureș. În aceeași perioadă constatăm răspîndirea „Bibliotecii teatrale” editată de Societate și în părțile mureșene. Cîteva numere, începînd cu primul

ARTE

MUZICĂ

cu zoltán aladár

Tovarășe director, cum întâmpină Filarmonica țirgumureșeană semicentenarul partidului?

— Filarmonica va oferi un concert festiv, iar Ansamblul de cîntece și dansuri va da separat un spectacol. Ambele formații se vor deplasa cu acest program și în județ. Este în curs de organizare și un festival (în iunie) care va dura 8 zile, sub formă de experiment (asemănător Toamnei clujene și Cîmbinului de la Sibiu), unde se vor prezenta formații corale invitate cum ar fi corul Madrigal dirijat de Marin Constantin precum și corul de cameră al conservatorului „George Dima” din Cluj, dirijat de Dorin Pop și va fi valorificat trecutul muzical al Transilvaniei. Se va invita o formație camerală condusă de Ludovic Baci, care va interpreta muzică barocă, descoperită în manuscrise vechi, cu instrumente de tip gamba, ceea ce demonstrează că în acele vremuri exista în Transilvania o bogată cultură muzicală. Tot cu acest prilej specialiști în istoria muzicii de la conservatoarele din București și Cluj vor fi invitați spre a susține comunicări științifice în cadrul unui simpozion.

Personal cum vă pregătiți pentru această aniversare?

— Mă preocupă de mult o lucrare simfonică de mare amploare a cărei idei s-au polarizat într-o oarecare măsură.

Ar fi vorba de o simfonie?

— Da. De o simfonie pastorală cu titlul: *Lauda plaiurilor natale*.

V-a apărut deja un cîntec de masă intitulat PARTID, pe versurile poetului țirgumureșean Zeno Ghițulescu, și care după cite știu se înregistrează în prezent cu corul Radio.

— E adevărat și mai pot adăuga încă două titluri: *Cîntec și vrere* și *Pădurea ne cheamă* pe versurile aceluiași poet.

În condițiile Filarmonicii de aici nu credeți că s-ar putea constitui un grup orchestral care să lanseze în prima audiere lucrări ale compozitorilor tineri din țară?

— S-ar putea și ar fi foarte bine venit organizarea unui grup orchestral experimental. Se pune însă problema celui spirit de comoditate și inerte care nu permite ca oamenii să iasă din practicism.

Vă referiți poate și la acel spirit care stăpînește pe unii din membrii Filarmonicii, care în afara celor patru ore de repetiție zilnică au o foarte vagă preocupare muzicală, nemaivorbind de necesitatea studiului individual care ar trebui să intre în programul zilnic al fiecărui instrumentist. Dar despre asta s-ar putea discuta mult și cu un rezultat practic improbabil, așa că vă rog să continuați.

— În planul meu individual mai figurează un program de muzică veche pentru care vreau să strîng 20—30 de coriști și instrumentiști. Cu ei se vor repeta lucrări vechi de prin secolul al XIII-lea și al XIV-lea, absolut necunoscute la noi, apoi aș dori să mă apropiu de ceea ce e necunoscut în muzica lui Monteverdi, și trebuie să recunoaștem că am auzit foarte puțin, iar de la el și pînă la Bach sînt 100 de ani. Nu o să uităm nici secolul al XX-lea.

Vom aștepta nerăbdători primul concert al acestei formații și atunci nu vom mai învidia pe bucureșteni pentru MUSICA NOVA, pe clujeni pentru ARS NOVA, iar pe ieșeni pentru MUSICA VIVA. Și pentru că am ajuns să vorbim de concerte, aș dori să vă referiți puțin la pro-

gramarea lor, mai ales la cele educative pentru că în ultimul timp am observat o lipsă de stabilitate în programare.

— E adevărat că în ultimul timp concertele educative au început să fie foarte capricios organizate, ceea ce dezorientează publicul și, după ani de zile cînd fuseser obișnuit cu o zi anume și o oră fixă, se trezește în fața unei săli goale, concertul fiind amînat. Este supărătoare această lipsă de consecvență fiindcă ajunsesem să avem la un astfel de concert 6—700 auditori spre deosebire de acum 5—6 ani cînd media era de 200. Socot că este mai puțin periculos să renunți la un solist străin decît la ora și data concertului.

Vreți să spuneți că și O.S.T.A., astăzi A.R.I.A., vă dă „concursul” în acest sens?

— Într-un fel da. Nu ai nici o garanție că, odată încheiate, contractele cu A.R.I.A. nu se vor schimba cu două săptămîni înainte de concert. Susnuma instituție ar trebui să reflecteze la o mai bună organizare.

Da. Ar trebui să nu ne ofere stele fără nume și uneori fără har. Ar trebui ca programarea colaboratorilor străini să nu fie schimbată odată ce ea a fost fixată. Ar trebui consultat un program de concerte, să zicem din Lucerna, pentru a vedea ce înseamnă organizare eficientă. Ar trebui... Nu?

— Da. Ar trebui.

SILVIA MARCU

PLASTICĂ

cu gheorghe olariu

Filiala U.A.P. din Tg.-Mureș a organizat în vara anului trecut la București în sala Dalles o expoziție cu cele mai valoroase creații ale plasticienilor locali care s-a bucurat de frumoase aprecieri de public și presă; care socotiți dv., ca președinte al filialei U.A.P. că este locul plasticii țirgumureșene în ansamblul artei plastice românești?

— Prin această expoziție s-a dovedit încă o dată (dacă mai era nevoie) că la Tg.-Mureș se face o artă ce nu diferă valoric de cea a colegilor noștri din celelalte centre artistice din țară. Pentru noi a însemnat manifestarea unui potențial creator ce de zeci de ani așteaptă să se valorifice în modul acesta; a însemnat o verificare a valorii tradițiilor artei țirgumureșene, transmisă și preluată în special de generațiile ultimilor 20 de ani. Se vorbește despre plastica noastră ca despre o școală cu trăsături distincte care prin culoarea ei locală, tonurile grave — participă la corul de ansamblu al artei românești. Aceasta pentru noi constituie, în sfîrșit, investitura de care aveam nevoie. Regret însă că acest succes nu și-a găsit ecoul în presa locală (nu cred că se înțeapla pentru prima dată).

Mai aveți în vedere asemenea inițiative?

— Desigur. Se vor organiza expoziții ale filialei, de grup sau personale în alte localități în cadrul unor schimburi. Pentru început intenționăm organizarea unei expoziții de grup la Cluj. Socotesc de asemenea că arta noastră este suficient de matură încît să ne putem manifesta prin asemenea expoziții și în străinătate.

Cum apreciați climatul artistic local? Este el suficient de stimulant?

— Tradiția „școlii” noastre, însăși existența actuală a acesteia, constituie deja un climat. Stimulentul se află în noi in-

șine, în arta pe care o facem, și dacă vreți în sacrificiile fără de care arta n-ar putea exista, în cinstea profesională. Sînt dator să precizez totuși un aspect ce nemulțumește de multă vreme pe artiști: imposibilitatea afirmării prin artă monumentală. Atîtea spații arhitecturale și pereți ai noilor clădiri își așteaptă forma sculpturală sau culoarea picturii murale. Se întreprinde prea puțin în această direcție, iar atunci cînd se face totuși ceva se solicită serviciile unor artiști din alte părți. Aceasta este și rezultatul unei defectoase colaborări între arhitecți și plasticieni. Dacă pînă acum plasticienii țirgumureșeni ne-am manifestat exclusiv prin expoziții, dorința de-a o face și prin artă monumentală nu este decît un drept pe care-l cerem în virtutea posibilităților de care dispunem.

Ce a făcut conducerea U.A.P. pentru îmbunătățirea acestui climat și a condițiilor de creație a artiștilor în general?

— Ne-am îndreptat atenția în primul rînd spre rezolvarea unor necesități materiale ale artiștilor: ateliere, repartizarea judicioasă a comenzilor și achizițiilor. Trebuie să îmbunătățim viața de filială, să o transformăm într-un laborator de cercetare artistică.

Atelierele constituie pentru noi o problemă nerezolvată încă; crearea unui ansamblu de ateliere a rămas în stadiul de dezerat. Și încă ceva ce consider a fi foarte grav: lipsa unei critici de specialitate, avizate, privează pe artiștii plastici din Tg.-Mureș de un sprijin indispensabil. Rareori cronicile plastice apărute în ziarurile locale depășesc nivelul amatorilor. Trebuie să importăm critici oare?

Ce probleme deosebite legate tot de creație preocupă actualmente conducerea U.A.P.?

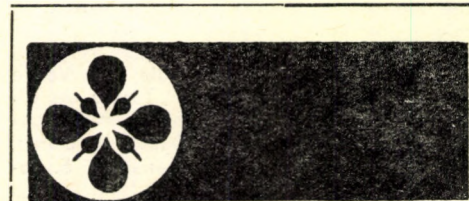
— În primul rînd expoziția pe care o vom organiza în cinstea semicentenarului Partidului Comunist Român, dorim să fie un omagiu la nivelul acestei sărbători.

În al doilea rînd: posibilitatea executării unor lucrări monumentale legate de noile construcții din oraș ce vor fi terminate în curînd: teatrul, noul hotel, un cîmin cultural la Mureșeni etc. Este deonorant ca plasticienii locali să nu poată participa la înfrumusețarea propriului lor oraș.

Cum se pregătește pictorul Olariu pentru expoziția omagială?

— Pregătesc mai multe compoziții, două dintre ele de dimensiuni mai mari: una inspirată din activitatea ilegală a comunistilor, a doua prezentarea în concepție monumentală a procesului industrializării.

ION PETRU POP

FILM

„SERATA” la tg.-mureș, cu regizoarea malvina urșeanu

— Observ că pe genericul Seratei există un nucleu de buni actori de teatru de la Cluj și Tg.-Mureș. În legătură cu asta vă pot cere o explicație?

— E simplu. A fost o mare și veche dorință a mea de a lucra cu Kovács György. Îi intuam extraordinarul talent

privindu-l în filme, deși nu neg că mă îndurera văzînd ce roluri i se dădeau. Am scris rolul din Serata special pentru el, m-am bucurat enorm cînd a acceptat să joace și am fost fericită să constat că toate așteptările mele au fost cu prisosință confirmate de acest mare artist și om. Pe Silvia Ghelan și George Motoi mi i-au revelat turneele în București ale Naționalului clujean, care sînt de fiecare dată veritabile sărbători, momente de vîrf ale vieții noastre teatrale. În *Lungă călătorie în noapte* (spectacolul admirabil al celui valoros regizor care a fost Crin Teodorescu) și ulterior în *Caligula* (pus în scenă de Vlad Mugur) am putut aprecia bogatele lor resurse interpretative și personajele din *Serata* care începeau să trăiască în mine m-au condus la alegerea celor doi actori. Artistă de excepție, Silvia Ghelan are un temperament de mare tragediană și ar trebui abia de-acum încolo să i se încredințeze în cinema rolul pe care-l merită. Iar George Motoi, care aparține unei generații actoricești de vîrstă medie, se află la maturitatea artistică și deține forma cea mai proprie pentru a realiza tipurile de eroi de care cinematografia noastră are atîta nevoie. Firește, dacă am stăruit asupra lor, a fost pentru că mi-o cereați în întrebare. Dar imi iubesc cu egală pasiune toți interpreții și am lucrat cu mare plăcere cu întreaga distribuție, cu Cornel Coman, Silvia Popovici, Mihaela Juvara, Mihai Pălădescu, Ion Roxin. Fiecare are partea lui de contribuție la *Serata*. De altfel, veți avea posibilitatea să-mi verificați impresiile la întîlnirea prilejuită de premiera filmului. Am ținut neapărat ca unul din cele trei orașe din țară unde se prezintă gale cu *Serata* să fie Tg.-Mureș, să aducem filmul într-o ambianță festivă acasă la Kovács György, anume pentru el și pentru concetățenii săi.

— Și fiindcă tot ne-am oprit ceva mai mult la *Serata*, ce înseamnă acest film pentru dv.?

— Am mai avut prilejul s-o spun. *Serata* e o întoarcere la ceea ce am vrut și ar fi trebuit să exprim încă mai demult. N-am făcut-o atunci și, bineînțeles, ca să pot merge mai departe era cu neputință să nu revin la această evocare — într-o secțiune transversală — a momentului istoric de la 23 August 1944. De povestit acțiunea, vă dați seama, n-am s-o povestesc, pentru că filmele sînt făcute ca să fie văzute. Mă mărginesc doar să spun că sondajul social pe care-l întreprinde filmul are doar ca pretext *Serata*, evenimentele principale și încărcătura lor de semnificații politico-istorice desfășurîndu-se în alte puncte, în afara salonului unde are loc serata. Unitatea de timp și de spațiu a subiectului îngăduie adunarea într-un mod dramatic a diverselor destine care se întretaie și se încrucișează cu prilejul seratei.

— Există deci, și aici aceeași constantă preocupare pentru portret și analiză...

— Bineînțeles. Și mai departe voi continua tot în acest spirit să abordez problemele contemporane care îmi stau la inimă.

— Trebuie să înțeleg că a apărut primul cadru al viitorului dv. film?

— Mă gîndeam la povestea reîntoarcerii acasă, în țară, a unui intelectual care a trăit un număr de ani în Occident, departe de tot freamătul construcției sociale și morale pe care o înfăptuim, departe de realitățile complexe și pasionante ale socialismului în plin proces de edificare. Mi se pare extrem de seducătoare confruntarea pe care o poate prilejiu o astfel de întoarcere, exprimînd profunde mutații psihologice.

— Fiindcă am ajuns în cele din urmă să privim spre viitor, aș vrea să știu, în încheiere, cu ce optică priviți destinul cinematografului?

— Lucrurile nu sînt atît de complicate cum par și nu mă sperie cituși de puțin. Criza care se arată la orizont privește poate alte cinematografii. Pe noi nu are cum să ne amenințe. Noi facem parte dintr-o lume care se naște și filmele noastre au de spus enorm de multe lucruri noi, importante. Sînt convinsă că în momentul în care această parte a pămîntului își va găsi creatorii care s-o exprime în cinema cu plenitudine artistică, vom cuceri ecranele de pretutindeni, vom avea adevărate spectacole de pe toate celelalte meridiane. Pentru că dacă noi știm totul despre ei, ei nu știu nimic despre noi. De aceea privesc cu optimism viitorul cinematografiei.

MIHAIL LUPU

ARTE

NAGY PÁL,

Duo
ulei

serile mureșene

O recentă inițiativă, sprijinită de către organele de partid și de stat, s-a transformat în realitate. Galeria Fondului plastic din Tg.-Mureș au găzduit o expoziție de grup a unor plasticieni clujeni și mureșeni în cadrul căreia, în mediul propice creat de sculptura, grafica și pictura expusă, s-au recitat poezii, orchestra de cameră a filarmonicii a interpretat compoziții de muzică clasică, contemporană, simfonică și a debutat o cîntăreață de jazz. Plasticienii Balázs Imre, Voica Foișoreanu, Alfred Grieb, Nagy Pál, Gheorghe Olariu, Olga Maria Pop, Ioan Petru Pop, Gavril Ședran, capetele de afiș ale expoziției, au demonstrat — dacă mai era nevoie — că personalități cu un profil artis-

tic distinct pot crea unitatea în diversitate, atunci cînd există un principiu clar de selecție, o idee generată de sentimente comune. **Serile mureșene** au însemnat pentru viața culturală a orașului momente de autentică elevație spirituală, o experiență despre care se poate vorbi deja ca de o reușită — remarcată de altfel și în **Scinteia, România literară, Săptămîna** și alte publicații — care trebuie continuată. Reproducerea acestei pagini sînt selectate din lucrările expuse cu acest prilej.

Întîlnirea fericită a artelor într-o simbioză organică nu are valoare decît dacă se transformă în obicei, decît dacă se va găsi instituția care să patroneze și organizeze sistematic asemenea manifestări. Revista VATRA își propune să devină **primum movens**-ul necesar. În fiecare anotimp al anului vom organiza, invitînd să participe debutanți sau personalități de seamă ale vieții culturale din România, expoziții de acest fel, încer-

cînd să obișnuim un public care așteaptă de mult să fie scos din inerție cu ritmul imuabil al întîlnirilor noastre, ritm tot atît de imuabil ca și succesiunea firească a toamnelor și iernilor. Transmitem artiștilor ce vor să-și cunoască confrății lor din celălalt capăt al țării invitația de a ni se adresa și promitem că vom face tot ce ne stă în putință ca întîlnirea și schimbul de opinii ce va decurge firesc din ea să fie plăcute și rodnice. Prima reînnoire a vremii va fi cu prilejul solstițiului de vară. Așteptăm scrisori de la prietenii artelor indiferent de notorietatea lor pentru a le ușura întîlnirile cu cei de o seamă, sub semnul afinităților electivă. În acest centru geografic al țării, în inima ei, la egală depărtare de margini, toți sînt bineveniți.

Cîndva, prin 1946, la Sighișoara funcționa un teatru în aer liber. Într-o grădină în formă de amfiteatru se juca, în interpretarea unor artiști amatori, prima pară din **Faust**. Încercare uitată, ea ar trebui reluată, acum cînd numărul echipelor de teatru de amatori a atins cifre impresionante. Mica piață a cetății Sighișoarei ar putea fi gazda unei stagiuni estivale. Cetatea Tirgu-Mureșului, în curs de restaurare, ar fi și ea un loc ideal pentru asemenea întîlniri. Experimentul, îndrăzneala ar fi zodiile sub care ele s-ar desfășura. Există atîtea piese ne jucate. Atîtea poezii care nu au fost spuse în fața a sute de oameni. Citite cu glas tare sau murmurate în clipe de singurătate ele trebuie să cunoască ecoul piețelor publice.

Publicul trebuie împătimit în arcele artei. Statuile de gips sau de bronz calp ale orașelor înlocuite cu frumuseți de piatră. Să se șteargă numerele de inventar de pe statui. Ele sînt ale tuturor.

O întîlnire a tinerilor regizori și actori din toate teatrele țării, în clădirea noului teatru din Tg.-Mureș a cărui construcție se va termina în curînd, ar fi și ea binevenită.

Există numai în Tirgu-Mureș trei mari colecții particulare de icoane pe sticlă. Selecțate și grupate într-o mare expoziție colectivă ele ar putea fi cadrul minunat al unei autentice manifestări folclorice: rapsozi populari cîntînd doine, ingînînd balade.

Și cite mai sînt de făcut.

DAN CULCER

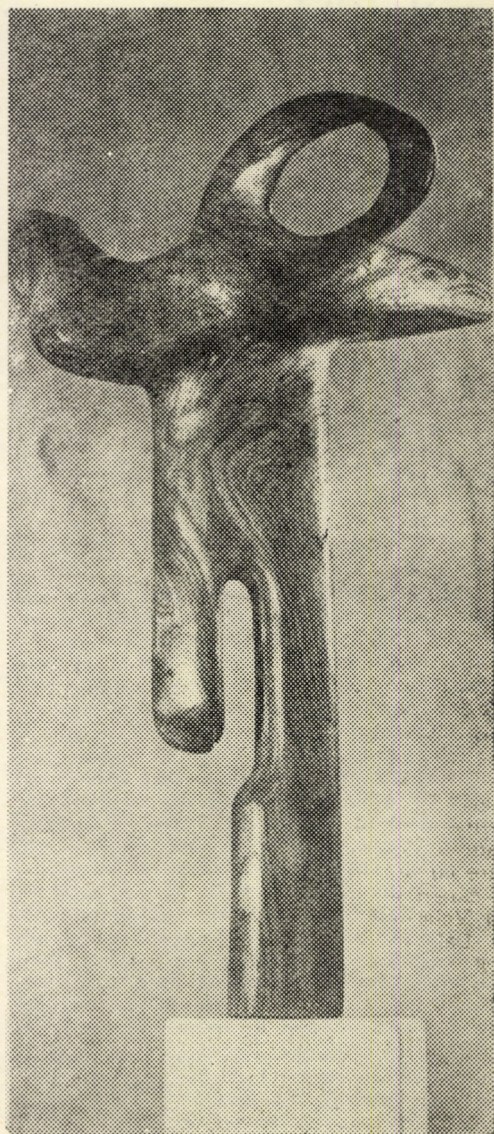
VOICA FOIȘOREANU,

Totem,
lemn

GHEORGHE OLARIU,

Peisaj de iarnă
ulei

ALFRED GRIEB,

Ciocirlie,
monotip

GAVRIL ȘEDRAN,

ICAR
lemn pe piatră

ochiul ciclopului

DIETER BIEKER

Viziune

însemnările unui fost cronicar sportiv

S-a mai născut o revistă. Noroc și la mai mare. Trebuia atunci, evident, să se nască și un cronicar sportiv. Paranteză: dacă s-ar naște tot atâți scriitori mari cîți cronicari sportivi — sic — ce bine ar fi! Tot în paranteză: gata, mărul Evei l-am aruncat. Oare cine se va găsi să-l prindă primul? A nu se confunda... mărul cu șiragul de măgele al talentatului nostru foiletonist — N. T. Le agit de la o vreme-ncoace în lift, pe stradă sau în autobuz, semn că s-ar fi lăsat de... fumat. Oricum, dacă tot dă rezultate aș recomanda patentul și pentru remedierea altor năravuri. Aș avea fericirea, zic, ca încă de la start să-l am de amic pe temutul N.T. Deci mărui una, iar mărgeaua-i alta!

Apropo. Vreau să vă mai vind un măr, poate nu așa de suculent ca și primul. Iată-l: cine face pariu cu subsemnatul, fost cronicar sportiv, A.S.A.-ist tirgumureșan pînă în măduva oaselor, tot în paranteză, mai cunosc eu cîțiva imparțiali într-ale scrisului, dar cînd e vorba de *Dinamo* și *Steaua* își vind și mama, paranteză închisă, deci cine face pariu cu mine că A.S.A. Tg.-Mureș nu va intra anul acesta în divizia A? Nimeni?! Curios, foarte curios. Cînd o să mai prindeți un asemenea chilipir, mai ales că intenționez să urc potul încă de la prima strigare cu fabuloasa sumă de 5.544.000 dolari la care s-a achiziționat celebrul tablou al lui Velasquez la licitația din Londra. Dacă Dali practică mai nou umorul foarte negru, ați citit cu siguranță *L'Express*, noi n-avem dreptul la asemenea pariuri?

În această foame concurentă de fotbal, concursuri de mașini formula „unu”, de frumusețe, formula indoielnică — vezi Miss France 1971 — de muzică ușoară și țigări, pare-se că tot sportul rege are ce-i mai

mulți simpatizanți. Pe noi, campionatul european ne ține într-atit de treji, încît formidabilul gol al fotbalistului cu soclu și bust pe avenurile Mexicului, Dembrowski, înscris în poarta lui Dujkovi, în amicalul cu sirbii, n-am prea avut timp să-l gustăm. Firește, gîndurile ne duc spre cehoslovacii redivivus, care, în mai puțin de cinci minute i-au întors pe dos, ca pe o mînușă pe galezi în chiar propria lor găoace.

Atunci, ce va fi la Bratislava, la 16 mai? Înainte de a-i consulta pe selecționerii unici despre ce formulă vor adopta, aș broda pe canavaua celor 8 D: Dinu, Dan, Deleanu, Dumitru, Dembrowski, Dobrin, Dumitrache, Domide — în spate cu Răducanu, vreo cîțiva minji mai în formă și, lecția de la Lausanne se va repeta și la Bratislava, ca însăși istoria.

Pentru luna asta ajunge. Aștept totuși amatori la... mere. Adresa, provizorie deocamdată, căci încă nu ne-am instalat în noua redacție, mai e de rașchetat: Tg.-Mureș, Căsuța poștală nr. 105, pentru rubrica: Însemnările unui fost cronicar sportiv.

ATANASIE POPA

Luat cu vorbă era să omit esențialul. După îndelungi frămîntări, am ajuns la prohibiția salvatoare în materie de fumat. Rețeta v-o poate servi copilul teribil al Tirgu-Mureșului, Caniaro, care, în croazieră la mare, înaintea partidei Portul Constanța—A.S.A. Tg.-Mureș s-a aprovizionat cu un balot de țigări Kent, Marlboro, cu toată suita made in S.U.A. and England — de la niște tipi cu țepi, impresurați cu cite 3—4 ceasuri pe cite un antrebaș, și cite alte picături vestimentare. La hotel, după gratar, mărinimos, copilul a voit să-și servească colecții de echipă cu marfă aleasă. Toți au rămas mască. Intregul balot conținea de fapt obișnuitele noastre țigări „Naționale” ambalate în marcă străină. Zdravănă pricopseală! Zdravănă... păcăleală.

Așadar, atenție fotbalști! Se apropie sezonul estival. Chiar dacă nu vă lăsați de fumat, învățați măcar din pățania adevărată a lui Caniaro.

Al vostru
A. P.

BABEL

despre realism

Jean L'Anselme, Poem.
Gontran Mercredi des cendres era și a rămas un pictor celebru. Era de o cinste scrupuloasă. Mai ales dacă ne gîndim la zugravii de azi! Nu picta niciodată un personaj fără să înceapă cu scheletul căruia îi adăuga sistemul sangvin, digestiv, respirator, genital... Își desăvîrșea opera prin adăugarea mușchilor, pielii, unghiilor, pilozităților, înainte de a-l drapea în veșminte.

Proceda la fel și cînd era vorba de un cal.

despre fantastic

Jacques Bergier a publicat recent la Editura Christian Burgois o culegere de eseuri intitulată *Admirations*. Ea cuprinde prezentarea a 10 autori de literatură științifico-fantastică sau cum o numește Bergier „realism magic”, dintre care, cu excepția lui Efreimov (autorul *Corăbiilor astrale* și a *Nebu-loasei din Andromeda*) și Stanislas Lem (autorul *Norului lui Magellan*), nici unul nu este cunoscut publicului românesc. John Buchan, Abraham Merritt, Arthur Machen, John W. Campbell, J. R.R. Tolkien, C.S. Lewis, Robert E. Howard, Talbot Mundy, autori de utopii, adică de sisteme literare funcționale și obsedate de perfecțiune (în rău sau în bine) au construit lumi care după expresia lui Bergier au o singură cheie: „Cred că cheia este cuvîntul german *Gestalt*. Un *Gestalt* este o configurație de senzații sau idei care este coerentă și care dă satisfacție... Noi vrem să organizăm lumea în care trăim în formă de *Gestalt* care să ne satisfacă. Știința și filozofia nu ne permit. Or universul unui autor magic formează un *Gestalt* perfect satisfăcător. Acest univers poate fi subadiacent universului real și poate pretinde că îi dă o explicație. Poate de asemenea să nu aibă nici un raport cu universul real, dar

să permită o evaziune într-un univers care are un sens”.

poezie canadiană: michel regnier și apoi

O femeie / Și apoi un om / Și apoi un fiu / Și apoi o plajă / Și apoi un cal / Și apoi atît / Au necinstit femeia / Au torturat bărbatul / Au mitraliat copilul / Și apoi calul / Și apoi atît / Președintele n-a spus nimic / Ministrul n-a spus nimic / Episcopul n-a spus nimic / Primarul n-a spus nimic / Ziarele n-au spus nimic / Și apoi atît / O plajă și marea / Nisip și apă / Patru cadavre / Și apoi atît / Fluxul care șterge totul / O plajă și marea / Și apoi atît / Mi-e creierul în flăcări / Scriind aceste lucruri / Nu zic nimic de inimi / Nu mai există atît cît sintem / În împărăția urii / Va trebui desigur cineva / Cu miini albe / Un orb sau un paralizic / Să răzbune această grozăvie / Devenită viață a noastră / Va trebui desigur cineva / Să facă treabă bună / Dacă planeta asta nu vrea să moară de cancer / Să pecetluiască cu fierul în fiecare om / Unica lege — Un om egal un om / Va trebui desigur cineva / Să deschidă ochii / Ca să vadă plaja / Și apoi marea / Și apoi atît.

(Din volumul „Génération”, Editions de l'Arc, Quebec, 1964)

confucius despre stăruință

„Stăruința poate înainta încet dar ea nu-și întrerupe niciodată lucrarea pe care a început-o și produce în sfîrșit lucruri mari. Aduceți în fiecare zi un coș cu pămînt și veți face în final un munte”. (CXL, Pensées morales de divers auteurs chinois par M. Levesque, Dresde, 1786, volum aflat în Biblioteca Teleki din Tg.-Mureș).

despre traduceri

În ultima vreme colecția de poezie „Orfeu” tipărită de Editura Univers a oferit daruri rare cititorilor. În tiraje insuficiente cîrțile din mină în mină volumele (prime tălmăcirii pentru publicul românesc) lui Christian Morgenstern (cu o excepțională pasiune pentru joc și pentru cuvînt transcrise de Nina

Cassian), textele lui Henri Michaux, expresii ale unei retorici contestînd orice retorică (în atît de îngrijită și fidelă versiune a lui Vasile Nicolescu), cele „Patru cvartete” ale lui T. S. Eliot (într-o culegere și poetică paralelă semnată de Sorin Mărculescu). Ediții bilingve, cărțile acestea elegante de poezie vor constitui în curînd un *corpus liric* căci se așteaptă editarea lui Gottfried Benn, E. E. Cummings, E. Evtuşenko, Andrei Belii.

francis ponge: na- tare piscem doces

P. nu vrea ca autorul să iasă din cartea sa pentru a vedea cum e pe afară. Dar cînd să ieși? Trebuie să scrii tot ceea ce e gîndit în legătură cu un subiect? Nu ieși deja atunci cînd faci altceva în legătură cu un subiect decît scriptură automată? Vrea să spună că autorul trebuie să rămînă în interior și să deducă realitatea din realitate? Să descopere scormonind, ciocnind pereții cavernei? În sfîrșit să spună că o carte, contrariu statuii pe care o eliberezi din marmură, este o cameră pe care o deschizi în stîncă rămînînd în interior? Dar cartea este atunci camera sau materialul respins? Și de altfel nu a fost oare golită camera ca și cum ar fi fost eliberată statuia, după gustul său care este cu totul exterior, venit din afară și nenumărat influențat? Nu, nu există nici o disocierie posibilă între personalitatea creatoare și personalitatea critică. Chiar dacă spun tot ceea ce îmi trece prin cap, spusa a fost prelucrată în mine de către toate felurile de influențe exterioare: O adevărată rutină... Poetul nu trebuie să propună niciodată un gînd ci un obiect, adică chiar și gîndului trebuie să-i dea chip de obiect. Poemul este un obiect de bucurie, făcut și închipuit special pentru el. Această intenție nu trebuie să-i lipsească poetului. Ea este piatra de încercare a criticului. Există reguli de a plăce, o eterhitate de gusturi din cauza categoriilor spiritului uman. Am în vedere deci cele mai generale reguli și mă gîndesc la Aristotel. Desigur în domeniul metafizicii și moralei îi prefer lui, se știe, pe Pyron și Montaigne dar s-a văzut că plasez estetica la alt nivel și că practicînd artele, aș putea spune din slăbiciune sau viciu, recunosc reguli empirice ca o terapie a intoxicării. (1924)

VICTOR HALICI

VATRA

Revistă lunară editată de Comitetul pentru cultură și artă al județului Mureș

REDACTOR ȘEF:

ROMULUS GUGA

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Anton Badea, Herman Bayer, Maia Indrieș, Tudor Jarda, Kovács György, Iuliu Moldovan, Gheorghe Olariu, Dorel Popa, Emil Pop, Grigore Ploesteanu, Atanasie Popa — secretar general de redacție, Ioan Rațiu, Vasile Rus, Sütő András, Vasile Săbădeanu, Ion Vlasiu.